

# **Analýza profesní struktury pracovních sil a struktury absolventů z pohledu sféry vzdělávání - 2014**

Mgr. Gabriela Doležalová



Praha 2015

# OBSAH

<b>1. ÚVODNÍ SLOVO KE STUDII.....</b>	<b>3</b>
<b>2. METODOLOGICKÉ VYJÁDŘENÍ VÝVOJE A VÝVOJOVÝCH TENDENCÍ ZAMĚSTNANOSTI.....</b>	<b>5</b>
<b>3. STAV A VÝVOJ ZAMĚSTNANOSTI V JEDNOTLIVÝCH TŘÍDÁCH ZAMĚSTNÁNÍ .....</b>	<b>9</b>
3.1. Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci.....	9
3.2. Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství.....	14
3.3. Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři).....	18
3.4. Stavební dělníci .....	24
3.5. Provozní a obslužní pracovníci .....	29
3.6. Techničtí pracovníci .....	35
3.7. Pracovníci na úseku řízení a správy.....	40
3.8. Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní .....	46
<b>4. STAV A VÝVOJ ZAMĚSTNANOSTI PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY JAKO CELKU .....</b>	<b>51</b>
4.1. Změny v profesní struktuře zaměstnaných v ČR.....	51
4.2. Změny ve vzdělanostní struktuře zaměstnaných v ČR.....	54
<b>5. SROVNÁNÍ STAVU A VÝVOJE ZAMĚSTNANOSTI PRACOVNÍKŮ SE STRUKTUROU ABSOLVENTŮ VSTUPUJÍCÍCH DO SFÉRY PRÁCE .....</b>	<b>58</b>
5.1. Hodnocení struktury absolventů se strukturou zaměstnaných z hlediska tříd zaměstnání .....	58
5.2. Hodnocení struktury absolventů se strukturou zaměstnaných z hlediska skupin oborů vzdělání .....	61
<b>6. ZÁVĚR .....</b>	<b>66</b>

**Analýza profesní struktury pracovních sil a struktury absolventů z pohledu sféry vzdělávání - 2014**  
Mgr. Gabriela Doležalová

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků  
Korektura: oddělení pro informační a publikační činnost

## 1. Úvodní slovo ke studii

Studie „Analýza profesní struktury pracovních sil a struktury absolventů z pohledu sféry vzdělávání“ navazuje na předešlé studie, ve kterých jsou zpracována data z let 2010, 2006, 2002 a 1999. Podává nové informace o vývoji profesní struktury pracovních sil, sleduje vývoj od počátku devadesátých let a srovnává ho se současným stavem. To vše na pozadí ekonomických trendů a vývoje hospodářství nejen u nás, ale i ve světě.

V úvodní části jsou popsány nejzásadnější změny v odvětvové a kvalifikační struktuře zaměstnaných na podkladě hospodářských změn ekonomických trendů, které ovlivnily náš pracovní trh a vývoj profesní a vzdělanostní struktury pracovních sil. Metodologická část uvádí postupy a metody analýz použitých při výpočtech. Stěžejní je třetí kapitola, která přináší poznatky a informace o vývoji jednotlivých profesních tříd (N1 až N8). Shrnutí a srovnání všech profesních tříd nabízí kapitola čtvrtá. Velice důležité výsledky přináší kapitola 5 – Srovnání stavu a vývoje zaměstnanosti pracovníků se strukturou absolventů vstupujících do sféry práce. V její první části je hodnocena struktura pracovníků a absolventů z hlediska tříd zaměstnání. Druhá část kapitoly 5 srovnává strukturu pracovníků se strukturou absolventů podle skupin oborů vzdělání. Závěrečná, shrnující kapitola uvádí nejdůležitější výsledky a poznatky vyplývající z analýzy.

Analýza vychází ze studie „Vývojové trendy zaměstnanosti v profesním pohledu“, která vznikla v roce 2000 v rámci širšího projektu Uplatnění absolventů škol: analýza a výhled. Autoři J. Vojtěch, J. Koucký a P. Šťastnová se ve studii podrobněji zabývali změnami na trhu práce spolu se změnami struktury profesí po roce 1989. Podle nich jsou tyto změny ovlivněny zejména dvěma faktory: Za prvé šlo o posuny související se zásadními změnami ve společnosti ve smyslu ekonomické, politické i sociální transformace a za druhé o změny vycházející z modernizačních trendů, jako je rozvoj nových technologií, vliv globalizace, průnik a kombinace více profesí do jednoho povolání, nutnost celoživotního vzdělávání, snižování možností uplatnění nekvalifikované pracovní síly, vznik nových kvalifikačně náročných profesí apod.

### Změny v odvětvové a kvalifikační struktuře zaměstnaných

Pro analýzu profesní struktury trhu práce je důležité seznámit se s vývojem a změnami v odvětvové, sektorové a vzdělanostní struktuře trhu práce. Změny, které se uskutečnily v průběhu posledních 25 let na **sektorové a odvětvové úrovni trhu práce**, probíhaly převážně v intencích makroekonomického vývoje. Vývoj v oblasti zaměstnanosti a jeho výkyvy, ke kterým v České republice v jednotlivých odvětvích národního hospodářství za zmiňované období docházelo, měl různou intenzitu a odlišný průběh v čase. Zejména v prvním období změny počtu pracovníků v odvětvové a sektorové dimenzi trhu práce probíhaly pod tlakem zvyšování produktivity práce a zefektivnění výroby při současném snižování počtu zaměstnaných osob hlavně v primárním a sekundárním sektoru a nárůstu zaměstnanosti v sektoru služeb.

Rozvoj terciárního sektoru byl u nás za socialistického režimu záměrně tlumen, naproti tomu sektor primární (a některá odvětví v sekundárním sektoru) byl až do roku 1989 uměle udržován na mnohem vyšší úrovni než ve vyspělých zemích. Výsledkem čtyřicetileté hospodářské činnosti, která byla závislá na potřebách a prioritách politiky celého východního bloku, byla **v mnoha regionech jednostranná hospodářská struktura**, deformovaná sociálně-demografická a územně-technická struktura i tristní stav životního prostředí. Procesy, které započaly rokem 1989, znamenaly celkovou změnu orientace i priorit české ekonomiky (čímž se změnila i územní atraktivita). Jinými slovy to přineslo zánik, úpadek či stagnaci některých ekonomických aktivit (určitá odvětví těžkého průmyslu, těžba uhlí apod.) a vznik i rozvoj řady nových aktivit v terciárním a kvartérním sektoru.

Dalším výrazným mezníkem v hospodářském vývoji ČR byl integrační proces ČR do EU, čímž ČR dosáhla na finanční prostředky z dotačních programů strukturálních fondů, přitom se stala součástí většího celku a zavázala se dodržovat platné normy a nařízení.

Trh práce už nyní výrazně ovlivňuje i skutečnost, že počet absolventů přicházejících na trh práce vlivem demografického vývoje významně klesá. Trh práce nezískává dostatečnou náhradu za pracovníky odcházející do důchodu. Důvodem je i další významný faktor změn trhu práce, a to změny samotných preferencí zájemců o studium, u kterých lze sledovat jednak odlišné preference, ale i životní styl a cíle, které ovlivňují rozhodování o volbě povolání.

Posuny v odvětvové skladbě zaměstnanosti se následně nutně výrazně promítají i do změn v **kvalifikační struktuře** zaměstnaných osob. Trendem v celém sledovaném období, zejména posledních patnácti letech, bylo neustálé zvyšování vzdělanostní úrovně pracujících osob. Docházelo ke změnám vykonávaných činností a snižování podílu málo kvalifikované práce, zatímco na významu získává vyšší kvalifikace a celkově je požadován vyšší stupeň vzdělání pracovních sil. Požadavky a nároky zaměstnavatelů na kvalitu a dovednosti pracovníků rostou zároveň s technickým vývojem a rozvojem IT.

V minulosti platilo, že zkušenosti z určitého oboru a věrnost profesi si zaměstnavatelé cenili velmi vysoko. I v současné době zaměstnavatelé na mnoha pozicích dokážou vysoce ocenit **profesní zkušenosti** a praxi. Mezi vysoce hodnocené dovednosti ale nyní patří i další - **adaptabilita, flexibilita a schopnost i ochota se učit**. Uplatnění pracovníka na trhu práce ovlivňují jiné faktory než před rokem 1990. Navíc změna nejen pracovního místa, ale i profese není nic výjimečného, a to i několikrát během pracovní kariéry. Stále se měnící a zdokonalující pracovní postupy, nové technologické poznatky atd. vyžadují od účastníků pracovního trhu schopnost reagovat a vyhovět měnícím se nárokům. Jestliže ještě před 10 či 20 lety byla hlavní předností u dělnických profesí manuální zručnost, pak v současné době významně vzrůstá důraz na ochotu se přizpůsobit, spolupracovat, sledovat nové trendy, aktivně vstupovat do komplexu výrazně širších pracovních činností, měnit činnosti současně s ochotou neustále se učit.

#### **Vývoj struktury zaměstnaných podle dosaženého vzdělání v letech 1991 až 2014 (v % z celkového počtu zaměstnaných)**

	1991	1996	1998	2000	2006	2010	2014
<b>Základní vzdělání a bez vzdělání</b>	14,7%	10,9%	9,5%	8,8%	5,9%	4,9%	4,1%
<b>Střední bez maturity</b>	46,3%	46,0%	45,7%	43,5%	41,9%	38,6%	35,4%
<b>Střední s maturitou</b>	28,4%	32,3%	33,9%	35,8%	37,3%	39,2%	39,4%
<b>Vysokoškolské</b>	10,6%	10,8%	10,9%	11,9%	14,9%	17,3%	21,1%
<b>Celkem</b>	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

V České republice sice dlouhodobě dochází k růstu kvalifikační úrovně obyvatel, avšak ani současné **proporce vzdělanostní struktury zaměstnaných** (zejména podíl obyvatel s terciárním vzděláním) **neodpovídají struktuře, která je obvyklá ve vyspělých západoevropských zemích**. A to i přesto, že klesá podíl zaměstnaných se základním vzděláním, příp. bez vzdělání, a narůstá také podíl obyvatel se vzděláním sekundárním a terciárním (viz tabulka).

Vysokoškolské vzdělání na trhu práce v ČR do jisté míry představuje výhodu v možnostech uplatnění. Absolventi vysokých škol mají nejnižší míru nezaměstnanosti a polovina z evidovaných nezaměstnaných se do půlroku na trhu práce uplatní a zaměstnání si najde, uplatňují se tedy snadněji ve srovnání s ostatními. Jak již bylo zmíněno, u nás je v porovnání s jinými vyspělými zeměmi podíl ekonomicky aktivních lidí s vysokoškolským vzděláním nižší. Už ale i tak existují rozdíly v nezaměstnanosti absolventů vysokých škol různých oborů a různých škol. Do těchto rozdílů se promítají různorodé faktory, které škola nemůže ovlivnit, jako je např. odlišná úroveň regionálních trhů práce, na které absolventi vstupují. Přesto se částečně odráží i rozdílná úroveň a kvalita škol a vzdělávání, kterým absolventi prošli.<sup>1</sup> Nebude trvat dlouho a trh práce bude nasycen vysokoškolskými. Pak nastane skutečná konkurence. Noví absolventi nebudou pouze konkurovat starým, ale i vzájemně mezi sebou. A v tu chvíli začnou hrát roli kompetence.<sup>2</sup>

<sup>1</sup><http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/default.asp?page=db>

<sup>2</sup> <http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=793171>

## 2. Metodologické vyjádření vývoje a vývojových tendencí zaměstnanosti

Údaje o počtech pracovníků, jejich vzdělání, zaměstnání, případně další ukazatele týkající se zaměstnanosti vycházejí z údajů Českého statistického úřadu, který je získává prostřednictvím Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Tato analytická studie do značné míry navazuje na pracovní text „Vývojové trendy zaměstnanosti v profesním pohledu“, kde byl sledován vývoj do roku 1999; tento text byl při jednotlivých výpočtech velice významným vodítkem a podkladem.

U jednotlivých profesních skupin byly kromě **celkové zaměstnanosti** sledovány charakteristiky jako **průměrná délka vzdělání** a **vývoj vzdělanostní struktury**. Důraz je kladen na období od roku 1990, kdy došlo k zásadní změně nejen v politickém, ale též hospodářském a socioekonomickém vývoji země.

V následujícím textu není zcela důsledně používána aktuální terminologie dosaženého vzdělání podle současného školského zákona. Bylo použito podrobnější rozčlenění vycházející z kategorií dříve používané soustavy KKOV (Klasifikace kmenových oborů vzdělání), a to především z důvodu návaznosti na předešlé studie, a také z důvodu potřeby rozlišení rozdílů, např. mezi vzděláním v oborech odborného a všeobecného vzdělávání. Používané členění je uvedeno níže, pro úplnost je uvedena návaznost terminologie používané ve studii jak na dřívější soustavu KKOV, tak na aktuální terminologii školského zákona.

**Střední vzdělání s výučním listem** (kategorie. E, H) – „vyučení“, zkratka VYU

Umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s výučním listem**: zahrnuje absolventy 3letých a výjimečně 2letých vzdělávacích programů v oborech kategorií H a E. Na rozdíl od oborů většinové kategorie H jsou obory kategorie E koncipovány s nižšími nároky v oblasti všeobecného a obecně odborného vzdělání, absolventi jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání. Podíl absolventů 2letých oborů je velmi malý (asi 2 % absolventů učebních oborů).

**Střední vzdělání (bez výučního listu, maturitní zkoušky)**, kategorie C, J – „střední odborné“, zkratka SO

Umožňuje dosáhnout **středního vzdělání**: zahrnuje absolventy vzdělávacích programů poskytujících střední vzdělání, po absolvování získávají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Jejich podíl je velmi malý.

**Střední vzdělání s maturitní zkouškou** – „maturitní“, zkratka ÚSO (pro kategorie L0, M, L5, N)

**Střední vzdělání s MZ a odborným výcvikem** – kategorie L0

Umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje absolventy, vzdělávacích programů odpovídajících dřívějším studijním oborům SOU. Po absolvování získali maturitní vysvědčení. Vzhledem k tomu, že součástí jejich přípravy je i odborný výcvik, jsou vlastně i vyučeni, přestože výuční list nedostávají. Absolventi jsou tedy připraveni pro náročné dělnické práce a mají i předpoklady pro výkon nižších řídicích funkcí.

**Střední vzdělání s MZ – odborné** – kategorie M

Umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje absolventy 4letých (dříve výjimečně i 5letých) vzdělávacích programů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou odborného charakteru. Po absolvování získají maturitní vysvědčení.

**Střední vzdělání s MZ – gymnázia** – kategorie K, zkratka G

Umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: jsou zde zahrnuti absolventi gymnaziálního vzdělávání všech délek.

### **Střední vzdělání s MZ – nastavbové studium – kateg. L5**

Umožňuje ve dvouletém studiu dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou** těm, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v 3letých oborech. Absolventi získají maturitní vysvědčení, zároveň již vlastní výuční list, v následujících analýzách jsou však začleněni podle nejvyššího dosaženého vzdělání, tj. jako maturanti.

### **Vyšší odborné vzdělání** – kategorie N

Poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. Podmínkou pro přijetí je ukončení středního vzdělání s maturitní zkouškou. Vyšší odborné vzdělání se ukončuje absolutoriem.

### **Vysokoškolské vzdělání** – „vysokoškoláci“ – kategorie R, T, V, zkratka VS

Systém transformován na dvoustupňový – bakalářský a navazující magisterský studijní program. Doktorský studijní program je určen absolventům magisterských studijních programů.

Zpracovávání rozsáhlých databází výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) za účelem dalšího využití přineslo několik metodologických problémů. Zásadní **problém** z hlediska provádění dalších analýz spočívá ve způsobu klasifikace jednotlivých povolání. Český statistický úřad ve svých výkazech výběrového šetření pracovních sil využíval systému třídění KZAM (neboli Klasifikace zaměstnání). Jednotlivé třídy jsou od sebe odlišeny na základě složitosti a odpovědnosti práce spolu s kvalifikačními předpoklady.

Podle autorů první studie „Vývojové trendy zaměstnanosti v profesním pohledu“ však v klasifikaci KZAM existují v podrobnějším třídění „značné rozdíly v zařazení zaměstnání vlivem přílišného zdůraznění odlišení rozdílů ve složitosti práce, které navíc často vychází z již překonaných starých technologií a jim příslušných zařízení.“<sup>3</sup> Autoři (Vojtěch, Koucký, Šťastnová, 2000) zmiňují také další problémy související s metodikou této klasifikace. Totiž, že do různých hlavních skupin jsou zařazováni pracovníci se stejnou přípravou a při podrobnějším zkoumání, tzn. na nižších úrovních třídění, není možné dospět k uceleným (pod)třídám, které jsou obsahem a charakterem činnosti příbuzné a na které se vztahuje i příprava se stejným základem.

Klasifikace KZAM byla později nahrazena **Klasifikací CZ-ISCO** (zahrnuje 10 hlavních skupin povolání), jež vychází z metodických principů mezinárodní klasifikace ISCO-08. Je založena na dvou hlavních principech, kterými jsou druh vykonávané práce (pracovní místo) a úroveň dovedností. Zaměstnání vyžadující vykonávání stejných úkolů by měla být vždy zařazena na stejném místě, i když se požadované formální vzdělání nebo kvalifikace konkrétního zaměstnance mohou mezi jednotlivými zeměmi i mezi jednotlivými osobami lišit.

Vzhledem k uvedeným nedostatkům nepovažovali autoři zmíněné první studie (ze které vychází i tato práce) za vhodné klasifikaci KZAM použít. Proto byla vytvořena nová klasifikace, která jednak dostatečně a zřetelně vymezuje jednotlivé třídy a podtřídy, jednak logicky a funkčně navazuje na členění v systému vzdělávání. Tento systém, který byl využit i v empirické části této studie, počítá s 8 třídami a 49 podtřídami. **Nově vytvořený třídník** využívá údaje ze třetí a v mnoha případech i čtvrté úrovně KZAM, později ISCO.

---

<sup>3</sup> „Jde např. o rozdělení dělnických zaměstnání ve třídě 7 a třídě 8, kde přetrvávání snahy odlišit obsluhu strojů (zřejmě méně kvalifikovanými pracovníky) od skupiny kvalifikovaných výrobců vede jednak k nejasnostem v zařazení a na druhé straně k neodůvodnitelným rozdílům v chápání kvalifikované výrobní činnosti. Používané členění mohlo být funkční v poválečné době, v současné průmyslové výrobě dochází jednoznačně ke splývání výrobních technologií s obsluhou strojů. Je to dáno skutečností, že obsluha strojů se stává výrazně jednodušší na jedné straně, na druhé straně kvalifikovaný výrobce (dělník) neobsluhující stroj či zařízení se stává anachronismem nebo uměleckým pracovníkem. V oblasti přípravy pracovníků bylo toto členění formálně opuštěno v osmdesátých letech a v současné době dochází k dalšímu splývání oborů připravujících pracovníky pro mnohé technologie. Oddělování obsluhy strojů od vlastní výrobní technologie např. v polygrafii, papírenství, chemii nelze považovat za funkční.“ (Vojtěch, Koucký, Šťastnová, 2000).

Jednotlivé ukazatele jsou sledovány za tyto hlavní třídy (názvy jednotlivých podtříd jsou uvedené v empirické části jednotlivých kapitol – viz dále):

- N1 Zemědělství, lesní a rybářství dělníci;
- N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin v hutnictví, energetice a vodním hospodářství;
- N3 Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři);
- N4 Stavební dělníci;
- N5 Provozní a obslužní pracovníci;
- N6 Techničtí pracovníci;
- N7 Pracovníci na úseku řízení a správy;
- N8 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní.

Následující text je rozdělen do jednotlivých kapitol, přičemž každá kapitola je věnována jedné třídě. Třídy jsou sledovány a analyzovány až do úrovně jednotlivých podtříd (tzn. celkově tedy 49 podtříd). Každá kapitola je doplněna o „datovou přílohu“ (část), kde jsou výsledky výpočtů znázorněny v přehledných grafech a tabulkách za příslušné třídy. Data jsou zde uvedena za roky 1991, 1999, 2006, 2010 a nejnovější údaje za rok 2014. Vzhledem ke změně klasifikace z KZAM na CZ-ISCO a tím spojené komplikace s převodem by hodnocení vývoje v jednotlivých podtřídách nebylo korektní, uveden je pouze stav v roce 2014.

Tabulky a grafy obsahují údaje jak v absolutních hodnotách, tak také (pro názornější porovnání jednotlivých sledovaných roků) jsou zde vyjádřeny podíly sledovaných charakteristik i jednotlivých podtříd na celku. Zajímavá je také komparace s rokem 1991, resp. procentuální vyjádření let 1999, 2006, 2010 a 2014 vzhledem ke stavu v roce 1991, který je pokládán za počátek zásadní změny ve vývoji státu, což se nepochybně odrazilo také v následném vývoji zaměstnanosti.

---

Pro přehlednost a snazší orientaci jsou zde podrobně popsány jednotlivé grafy a tabulky (a jejich struktura), které jsou součástí jednotlivých kapitol.

## **A. Vývoj zaměstnanosti v České republice – v příslušné třídě – tabulky označené písmenem A (A1 až A4)**

### **A1. Vývoj počtu zaměstnaných**

V této tabulce je sledován vývoj celkového počtu zaměstnaných v dané třídě v letech 1991, 1999, 2006, 2010 a 2014 (doplněno také grafickým vyjádřením), dále procentuální zastoupení této třídy na celkové zaměstnanosti a indexy let 1999, 2006, 2010 a 2014 vztažené vůči roku 1991 (řádek „vývoj od r. 1991“). Dalším ukazatelem je změna počtu zaměstnaných (nárůst/úbytek) v dané třídě oproti předchozímu sledovanému roku. Tabulka uvádí rovněž rozdíl (u výše zmíněných ukazatelů) posledního sledovaného roku (tzn. 2014) oproti roku 1991.

### **A2. Vzdelanostní struktura**

Za výše uvedené roky je zde sledován celkový počet a podíly zaměstnaných této třídy podle dosaženého stupně vzdělání (stupně: základní, vyučení, střední odborné, vyučen s maturitou, úplné střední odborné, gymnaziální, vysokoškolské, příp. bez vzdělání – blíže viz publikace „Vývojové trendy zaměstnanosti v profesním pohledu“). Podobně jako u tabulek A1 také zde je uveden rozdíl (a to jak v tisících, tak v procentech) roku 2014 oproti roku 1991 (poslední 2 sloupce v tabulce). Agregovaným ukazatelem vzdělanosti obyvatelstva je **průměrná délka vzdělávání** (průměrný počet let školního vzdělávání) pracovníků příslušné třídy, která je vypočtena na základě počtu zaměstnaných a dosaženého vzdělání. Jednotlivým stupňům vzdělání byly přiřazeny tyto váhy (průměrné délky): základní - 8 let; vyučení - 10,5 let; střední odborné - 10 let; maturitní - 12 let; vysokoškolské - 16,5 let; bez vzdělání - 7 let.

Poté následuje **grafické znázornění** vývoje počtu zaměstnanců a vývoje vzdělanostní struktury v dané třídě (použité stupně vzdělání jsou u obou grafů shodné s výše popsanými úrovněmi dosaženého vzdělání).

### **A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy**

Tato tabulka znázorňuje vývojové trendy počtu zaměstnanců v jednotlivých časových obdobích (tzn. 1991-1999, 1999-2006, 2006-2010 a 2010-2014), a to jak pro celek, tak pro jednotlivé hlavní vzdělanostní stupně (tzn. základní, vyučen, všechny kategorie s maturitou („maturitní“) a vysokoškolské). Význam grafických znaků, které znázorňují vývojové trendy, je popsán v empirické části každé kapitoly vždy pod touto tabulkou.

### **A4. Zaměstnanost v krajích**

V tabulce jsou seřazeny kraje podle dosaženého podílu příslušné třídy na celkové zaměstnanosti v roce 2014, kraje jsou seřazeny sestupně od kraje s nejvyšším podílem po kraj s nejnižším podílem.

## **B. Název třídy – podrobnější členění - vývoj v příslušných podtřídách – tabulky označené písmenem B (B1, B2)**

### **B1. Počet zaměstnaných**

Tabulka uvádí počet zaměstnaných jednotlivých podtříd, jejich podíl na zaměstnanosti třídy, také jejich podíl na celkové zaměstnanosti ČR. Dále průměrný věk zaměstnaných osob jednotlivých podtříd a podíl absolventů škol z celku (absolventi škol jsou ti, kteří úspěšně ukončili (určitý stupeň) vzdělávání v posledních pěti letech. Pro lepší představivost je počet zaměstnaných osob jednotlivých podtříd znázorněn i v grafu v horní části stránky.

### **Vzdělanostní struktura zaměstnaných**

Graf zachycuje stav vzdělanostní struktury zaměstnaných jednotlivých podtříd v roce 2014 (4 úrovně – základní, vyučení, maturanti a vysokoškoláci).

### **B2. Průměrná délka vzdělávání**

Vyjadřuje dosaženou průměrnou délku vzdělávání v jednotlivých sledovaných letech a příslušných podtřídách (metodologické vyjádření – viz komentář k tabulce A2). Informace jsou doplněny o srovnání změny průměrné délky vzdělávání za celé sledované období 2014 - 1991 (tj. nárůst nebo úbytek).

Následuje **grafické znázornění** vývoje průměrné délky vzdělávání v jednotlivých letech na úrovni podtříd.



### 3. Stav a vývoj zaměstnanosti v jednotlivých třídách zaměstnání

#### 3.1. Zemědělství, lesní a rybářští dělníci

Zemědělství a lesnictví prodělalo na počátku 90. let minulého století zásadní posuny ve vývoji, které měly přímý dopad na razantní snížení zaměstnanosti dělníků v těchto odvětvích. V rámci transformace zemědělství docházelo ke změnám výrobního zaměření a vlastnických poměrů. Kontinuálně se snižuje výměra obhospodařované zemědělské půdy zejména ve prospěch investiční výstavby komunikací, bytů i průmyslových a logistických center v zázemí velkých měst. Ubylo zemědělské půdy, především orné. Naopak vzrostly plochy vinic a trvalých travních porostů. S podporou dotací, obzvláště v podhorských oblastech a regionech s podmínkami nevhodnými pro obhospodařování půdy (s nízkými výnosy, hůře dostupným terénem, v oblastech se zvýšenou ochranou atd.) dochází k proměnám zemědělské půdy na louky, pastviny a lesy.

Ke změně vlastnických poměrů v zemědělství i lesním hospodářství výraznou měrou přispěla restituce. Z velkých zemědělských podniků vznikla řada menších subjektů několika typů právních forem. Nedošlo však k úplnému rozdrobení zemědělské výroby na převážně rodinné farmy charakteristické pro většinu států Evropské unie. Změnou majetkových vztahů narostl počet majitelů půdy, počet zemědělských a lesních dělníků, ale značně poklesl z 343 tis. v roce 1991 na 101 tis. v roce 2014. Nejvýraznější pokles nastal v prvních letech transformace zemědělství. Ve srovnání s dalšími odvětvími hospodářství se v zemědělství výrazněji změnila genderová i věková struktura pracovníků. Podíl žen v zemědělství rapidně poklesl. Ve věkové struktuře se podíl i počet osob v kategorii do 44 let věku snížil, zatímco podíl pracovníků nad 55 let vzrostl. Zemědělství se dlouhodobě potýká úbytkem zájmu ze strany mladých lidí.

Přelomovým bodem pro české zemědělství byl vstup ČR do EU a přijetí Společné zemědělské politiky EU, čímž se začlenilo do systému, který je charakterizován výraznou dotační politikou, regulací agrárního trhu a tarifní i netarifní ochranou společného trhu EU. V posledních 15 letech u nás postupně vzrůstal podíl vlastní půdy oproti najaté půdě, podstatně se zvýšilo zastoupení ekologicky hospodařících subjektů a zvýšila se výměra ekologicky obhospodařované půdy<sup>4</sup>.

Pracovníci třídy **N1 Zemědělství, lesní a rybářští dělníci** vykonávají kvalifikované činnosti převážně manuálního charakteru. Jde především o základní zemědělské práce zahrnující pěstivelské činnosti (přípravu půdy, setí, pěstování, hnojení a sklizení polních plodin, dále i pěstování zeleniny a zahradnických produktů) a činnosti chovatelské (chov zvířat pro maso, mléko, kůže, kožešiny), pěstování, údržbu a využívání lesů, chov a lov ryb, dále i skladování a prodej produktů obchodním organizacím či na trzích. Patří sem i pracovníci obsluhující zemědělské a lesní stroje a dělníci vykonávající v zemědělství pomocné a nekvalifikované práce.

**Počet pracovníků** ve třídě dělníků v zemědělství, lesnictví a rybářství má neustále klesající tendenci a jde o jeden z nejvýraznějších poklesů ze všech tříd sledovaných v této studii. Počet pracovníků klesl z 343 tis. v roce 1991 na 100,8 tis. v roce 2014. Nejvíce se snížil počet zemědělských dělníků v první polovině devadesátých let, pak klesal jejich počet mírněji, v posledním období 2010 až 2014 poklesl jejich počet už jenom minimálně (o 4 tis.).

Snížil se i jejich podíl na celkové zaměstnanosti. V roce 1991 se podílela tato třída až 6,3 % na celkovém počtu zaměstnaných ČR, v roce 2014 pouhých 2,0 %. Souvisí to s probíhajícími změnami a vývojovými trendy, které v zemědělství a lesnictví nastaly. Ani do budoucna nelze předpokládat, že se v zemědělství zvýší zaměstnanost, spíše bude i nadále docházet k mírnému poklesu.

Zemědělství, lesní a rybářští dělníci mají relativně nižší kvalifikační úroveň ve srovnání s dalšími třídami zaměstnanosti. Ve vývoji jejich **vzdělanostní struktury** ale dochází

<sup>4</sup>[https://www.czso.cz/csu/czso/roste\\_podil\\_vlastni\\_obhospodarovane\\_pudy](https://www.czso.cz/csu/czso/roste_podil_vlastni_obhospodarovane_pudy)

k postupnému zlepšování. Ubývá pracovníků se základním vzděláním a narůstá podíl pracovníků s vyšší kvalifikací. Tyto změny jsou do značné míry doprovodným efektem podstatného snížení jejich počtu (ubylo zejména pracovníků s nižším vzděláním).

Počet zaměstnaných osob se základním vzděláním se snížil o 122 tis. (ze 133 tis. v roce 1991 na 10 tis. v roce 2014). Výrazně poklesl i počet pracovníků s výučním listem - o 102 tis. (ze 162 tis. na 60 tis.). Z relativního hlediska se však jejich postavení zlepšilo. Zvýšení jejich podílu souvisí zejména s již zmiňovaným výrazným poklesem počtu zaměstnaných osob se základním vzděláním. Významná změna nastala i v případě zaměstnanců s úplným středním odborným vzděláním. Podobně jako u vyučených také zde přes absolutní pokles jejich počtu vzrostl jejich podíl z 8 % na počátku sledovaného období na téměř 24 % v roce 2014. Nárůst počtu i navýšení podílu za sledované období byl zaznamenán pouze u vysokoškolsky vzdělaných osob. Jejich počet je však i nadále nízký – 4,5 tis. v roce 2014, což jsou 4 % z celku pracovníků této třídy.

Popsané změny ve vzdělanostní struktuře zaměstnanců se odrážejí i v růstu **průměrné délky vzdělávání**. Za sledované období vzrostla o 1,2 roku na úroveň 10,89 v roce 2014. Průměrná délka vzdělávání u dělníků v zemědělství se tedy zvyšuje a již není nejnižší ze všech sledovaných tříd jako v předešlých obdobích<sup>5</sup>.

Změny v zemědělství přinášejí zvýšení produktivity práce a také zvyšují nároky na kvalifikaci pracovní síly. Nové směry a technologie v zemědělství i v lesnictví (např. výroba biomasy a její využití jako alternativního zdroje energie nebo ekologické zemědělství) vyžadují zaměstnance s vyšší úrovní vzdělání, stejně tak se širším profilem vzdělání, tj. univerzálnější a flexibilnější. Nadále zde budou zaměstnávání i nekvalifikovaní pracovníci na sezónní práce, zejména manuálního charakteru.

**Průměrný věk** pracovníků je 44,2 let, což je téměř o 2 roky více než průměrný věk všech zaměstnaných osob ČR. **Podíl absolventů škol** činí 6,0 %, a je také výrazně nižší než je celkový podíl absolventů škol na celkové zaměstnanosti v ČR (9,6 %). Důvodem je malý zájem ze strany mladých lidí. Mladí lidé si hledají práci v jiných sektorech s vědomím toho, že práce v zemědělství je často náročná a výsledek v porovnání s jinými odvětvími finančně neatraktivní. Negativním faktorem je i poměrně nízká prestiž uplatnění v zemědělství, která také souvisí s nízkou úrovní mezd, a tím i snížením atraktivity pro nové pracovníky.

**Z regionálního pohledu** podle krajů (viz tab. A4) vyplývá, že na celkovém počtu zaměstnaných v krajích je nejvyšší podíl zemědělských, lesních a rybářských dělníků v Kraji Vysočina (4,8 %), Jihočeském (3,7 %), Pardubickém (2,9 %) a Královéhradeckém kraji (2,6 %). V těchto krajích hraje zemědělství a lesnictví relativně důležitou roli zaměstnavatele i podílem na tvorbě HDP. Nejnižší podíl těchto pracovníků na celkové zaměstnanosti je v Praze. Poněkud nízký podíl zemědělců je v krajích Karlovarském a Moravskoslezském, které ale nepatří mezi tradiční zemědělské oblasti, jsou spíše zaměřené na těžbu a průmysl.

V rámci této třídy se rozlišují 3 podtřídy. Mezi nimi jsou poměrně výrazné rozdíly ve sledovaných charakteristikách. Jedná se o tyto podtřídy:

- N13 Zemědělstí mechanizátoři a opraváři zemědělských strojů;
- N18 Pěstitelé a chovatelé, zemědělci;
- N19 Lesní a rybářští dělníci.

**Zemědělstí mechanizátoři a opraváři zemědělských strojů (N13)** – jejich počet byl 26 tis. v roce 2014 (čtvrtina z této třídy zaměstnání). Průměrný věk pracovníků je vysoký – 45,7 let (o dva roky vyšší než další dvě podtřídy). Na druhou stranu je podíl absolventů škol 8 %, což je nejvíce ze všech tří podtříd.

<sup>5</sup> Je třetí nejnižší, tj. za třídou N4 Stavení dělníci a za třídou N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství.

**Pěstitelé a chovatelé, zemědělci (N18)** – počet pracovníků této podtřídy dosahuje 56 tis. a je nejčetnější z podtříd této třídy zaměstnání (téměř 56 %). V této podtřídě byl také zaznamenán nejvyšší úbytek pracovníků od roku 1991. Nejvýrazněji se zde změnila vzdělanostní struktura pracovníků – ubývalo zejména pracovníků s nižším vzděláním (základním) a zvýšil se podíl pracovníků s vyučením a středním vzděláním s maturitou, tím výrazně vzrostla průměrná délka vzdělávání pracovníků této podtřídy. Podíl absolventů škol je zde nízký, pouze 5,5 %.

**Lesní a rybářští dělníci (N19)** – je nejméně četnou podtřídou (19 tis. pracovníků a 19% podíl na celkovém počtu zaměstnaných této třídy).

U pracovníků třídy N1 můžeme pozorovat rozdíly ve vývoji a míře prodlužování **průměrné délky vzdělávání** pracovníků jednotlivých podtříd (viz tab.B2). V roce 1991 byl tento ukazatel nevyšší (10,18 roku) u „mechanizátorů“, v devadesátých letech ale průměrná délka jejich vzdělávání mírně poklesla, což bylo dáno odchodem kvalifikovanějších pracovníků. V dalším období přibývalo pracovníků s vyšším vzděláním, a tedy i celková délka vzdělávání podtřídy mechanizátorů se zvýšila na 10,54 roku. Nyní dosahuje délka vzdělávání nejvyšších hodnot u „pěstitelů a chovatelů“, kde za sledované dvacetileté období dynamicky narostla o více než jeden a půl roku - z 9,45 na 11,07 roku. U podtřídy lesních a rybářských dělníků se délka vzdělávání také postupně prodlužovala v celém sledovaném období na konečných 10,85 let.

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě zaměstnání:

**Propad zaměstnanosti.** Nejvíce se snížil počet pracovníků této třídy v první polovině devadesátých let, pak klesal jejich počet mírněji, v posledních letech byl pokles minimální. Rapidní pokles zaměstnanosti byl způsoben transformačními procesy v zemědělství a celé ekonomice - změnami ve využívání zemědělské půdy, zefektivněním výroby, zvýšením produktivity práce a s nástupem moderních technologií.

**Změny ve vzdělanostní struktuře pracovních sil.** Dochází k pozvolnému zlepšování vzdělanostní struktury pracovníků, ubývá těch se základním vzděláním a narůstá podíl pracovníků s vyšší kvalifikací (díky tlaku na ekonomickou efektivnost, produktivitu práce a technickému a technologickému rozvoji výroby, který výrazně snižuje potřebu málo kvalifikované práce). I nadále zůstává vzdělanostní úroveň pracovníků v zemědělství výrazně nižší než vzdělanostní úroveň pracovníků v národním hospodářství celkem.

**Nepříznivá věková struktura pracovní síly.** Příčinou je nedostatečný zájem mladých lidí o uplatnění v zemědělství plynoucí z nízké ceny práce v odvětví, nevyhovující pracovní doby, specifického pracovního prostředí, fyzicky náročné práce a nejasné perspektivy podnikání v odvětví. Chybějící budoucí kvalifikovaná generace je jedním z největších rizik pro budoucnost českého zemědělství.

**Změny ve směřování se vstupem České republiky do EU,** kdy jsme přijali Společnou zemědělskou politiku EU a začlenili se do systému, který je charakterizován výraznou dotační politikou, regulací agrárního trhu a tarifní i netarifní ochranou společného trhu EU.

## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N1 Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci

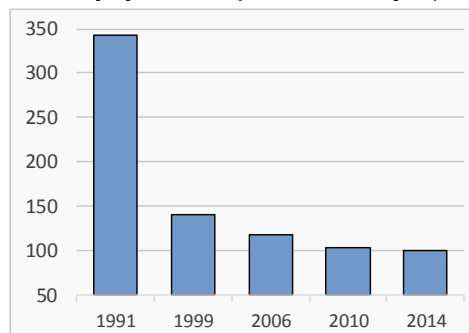
tato třída zahrnuje podtřídy:

N13 Zemědělstí mechanizátoři a opraváři zem.strojů

N18 Pěstitelé a chovatelé, zemědělci

N19 Lesní a rybářští dělníci

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



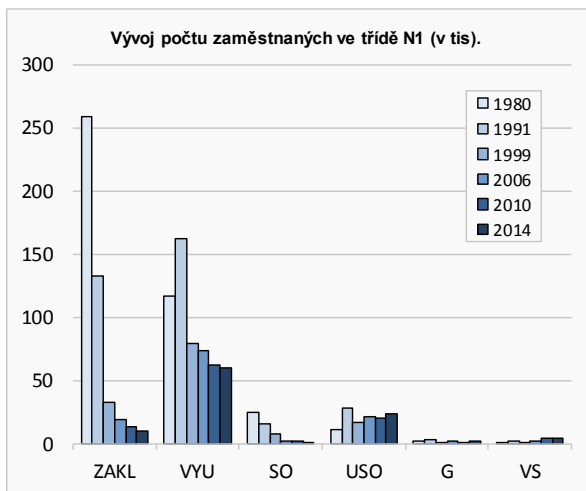
A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	343,0	141,7	118,6	104,1	100,8	-242,2
podíl z celku	6,3%	3,0%	2,5%	2,1%	2,0%	-4,3%
vývoj od r.1991	100,0%	41,3%	34,6%	30,4%	29,4%	-70,6%
změna počtu zam.*		-201,3	-23,1	-14,5	-3,4	

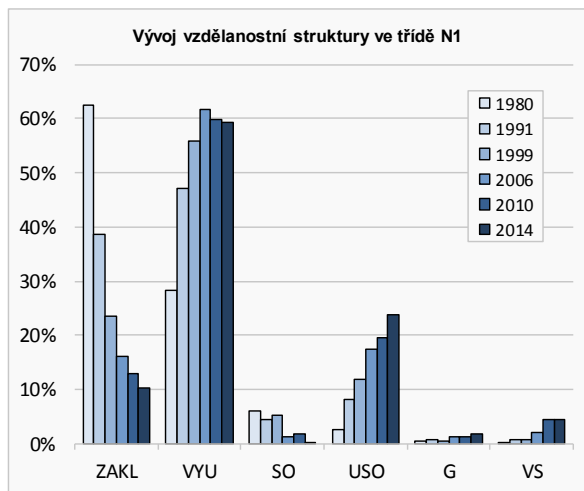
\* vzhledem k předchozímu období

A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991	1999	2006	2010	2014	2014-1991						
základní	132,7	38,7%	33,2	23,4%	19,2	16,2%	13,4	12,8%	10,4	10,3%	-122,2	-92,1%
vyučení	162,0	47,2%	79,1	55,8%	73,0	61,6%	62,4	59,9%	59,8	59,3%	-102,2	-63,1%
střední odborné	15,2	4,4%	7,4	5,2%	1,5	1,3%	1,9	1,8%	0,2	0,2%	-15,0	-98,7%
vyučen s maturitou	*		2,0	1,4%								
úplné střední odborné	28,1	8,2%	16,7	11,8%	20,8	17,5%	20,5	19,6%	24,0	23,8%	-4,1	-14,7%
gymnaziální	2,9	0,9%	0,8	0,6%	1,6	1,3%	1,4	1,4%	1,9	1,9%	-1,0	-35,6%
vyšokoškolské	2,1	0,6%	1,1	0,8%	2,4	2,0%	4,6	4,4%	4,5	4,4%	2,4	111,7%
bez vzdělání	**		1,1	0,8%		0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	9,68		10,09		10,49		10,75		10,89		1,21	12,5%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N1:

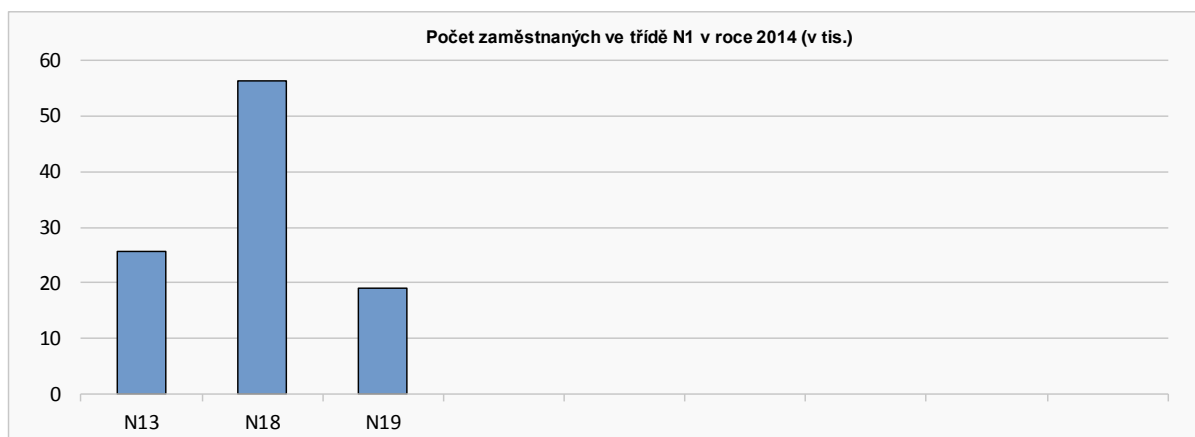
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	↘	↘	↘
Vyučen	↓	—	↘	—
Maturitní	↘	↗	—	↗
Vysokoškolské	↘	↑	↑	—
CELKEM	↓	↘	↘	—

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

A4. Podíl třídy N1 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Kraj Vysočina	4,80%
Jihočeský kraj	3,69%
Pardubický kraj	2,85%
Královéhradecký kraj	2,58%
Plzeňský kraj	2,51%
Ústecký kraj	2,42%
Olomoucký kraj	2,14%
Středočeský kraj	1,99%
Jihomoravský kraj	1,99%
Moravskoslezský kraj	1,80%
Zlínský kraj	1,62%
Liberecký kraj	1,43%
Karlovarský kraj	0,84%
Praha	0,48%

## B. Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci - podrobnější členění

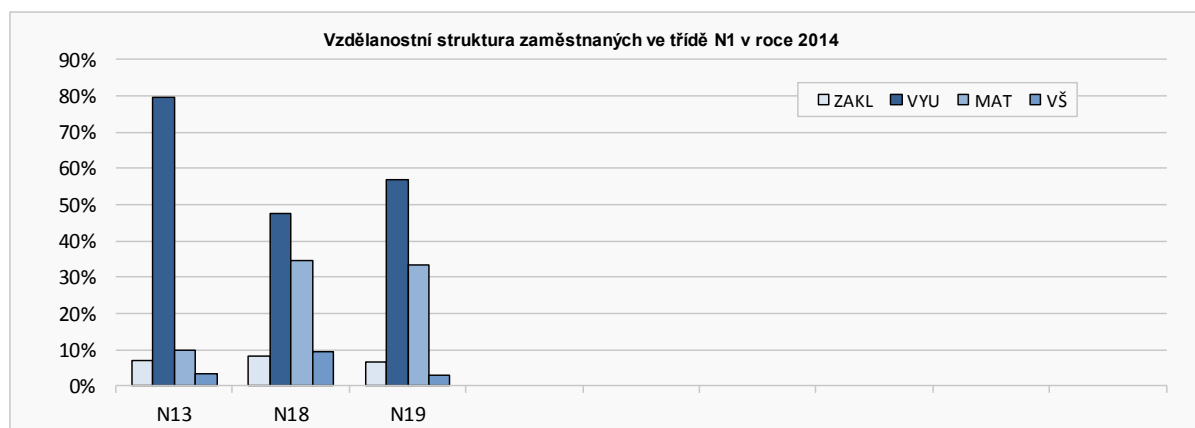


Zemědělstí mechanizátoři a opraváři zem.strojů  
Pěstitelé a chovatelé, zemědělci  
Lesní a rybářští dělníci

### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N1	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N13	25,6	25,4%	0,5%	45,7	7,9%
N18	56,2	55,8%	1,1%	43,8	5,5%
N19	18,9	18,8%	0,4%	43,5	4,6%
<b>N1</b>	<b>100,8</b>	<b>100,0%</b>	<b>2,0%</b>	<b>44,2</b>	<b>6,0%</b>

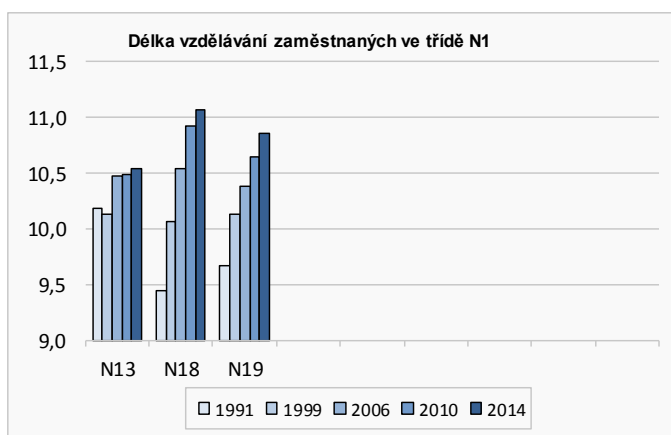
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N13	10,18	10,13	10,47	10,49	10,54	0,35
N18	9,45	10,07	10,54	10,92	11,07	1,62
N19	9,67	10,13	10,38	10,64	10,85	1,18

\* rozdíl za sledované období



### 3.2. Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství

České země patřily již od druhé poloviny 19. století k hospodářsky nejvyspělejším regionům Evropy. Velký podíl na rozvoji tehdejšího prostoru České republiky měly dostatečné zdroje nerostných surovin. Významným mezníkem pro směřování naší země bylo poválečné období, a to orientací ekonomiky na Sovětský svaz, čímž se struktura ekonomiky zaměřila na těžký průmysl a na odvětví, která na těžbu nerostů navazovala.

Pro některé regiony, jako např. Ústecko či Ostravsko, se těžba nerostných surovin stala fenoménem, který zcela změnil jejich charakter a využití. Do těchto regionů byly navíc umisťovány ve vyšší míře i elektrárny, zejména uhelné. Vysoká koncentrace těžby a navazujících aktivit těžkého průmyslu do několika lokalit měla za následek, že změny v orientaci ekonomiky a restrukturalizace (po roce 1989) měly tak pro tyto regiony hlubší dopad.

Budoucnost v odvětví těžby uhlí je závislá na politických rozhodnutích ohledně prolomení či zachování limitů. Z pohledu udržitelného rozvoje záleží nejvíc na hospodářské politice a ekologických, legislativních i energetických opatřeních vlády. U těžby ostatních nerostných surovin (těžba surovin pro stavební výrobu, sklářství a chemický průmysl) je výhled příznivější. Zejména v případě stavebních hmot jsou do budoucna dostatečné zdroje a rozsah těžby tak bude záviset především na poptávce a dynamice stavebnictví.

Pracovníci třídy **N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství** tvoří poněkud nesourodou skupinu. Jsou zde zahrnuti pracovníci dělnických profesí hlubinné a povrchové těžby paliv, rudných a nerudných surovin, briketáren a úpraven, dělníci příslušného průzkumu a dělníci při těžbě ropy a přírodního plynu. Dále sem patří dělníci zaměstnaní v technologických procesech v hutnictví, a to jak ve výrobě kovů, tak v tváření. Další skupinu pracovníků tvoří dělníci při výrobě elektřiny, vody, koksu, plynu, tepla a při rozvodu energií, vč. dělníků při údržbě vodních toků.

**Počet zaměstnaných** za sledované období 1991 až 2014 dramaticky poklesl, přičemž v roce 2014 dosáhl jenom 25% úrovně oproti počátku sledovaného období (pokles ze 181 tis. v roce 1991 na 46 tis.). Nejrazantněji se snížil jejich počet již v první polovině 90. let. Úbytek zaměstnaných pokračoval i v dalším období, byl však již plynulejší a ne tak razantní.

Velké snižování počtu zaměstnaných bylo způsobeno přezaměstnaností na počátku devadesátých let a nízkou produktivitou práce ve srovnání se zahraničím. Snižování počtu pracovníků bylo na jedné straně vyvoláváno snížením odbytu a výroby (omezování výroby cestou likvidace zastaralých technologií), na straně druhé pak "vyčleňováním" nevýrobních a obslužných zařízení a provozů a přípravou výrobních jednotek na privatizaci. Na snížení zaměstnanosti této třídy zaměstnání se nepříznivě podílela hospodářská krize, která se projevila také snížením poptávky po nerostných surovinách.

Za sledované období se snížil absolutní počet pracovníků této třídy, ale také se snížil jejich podíl na celkové zaměstnanosti. Na počátku devadesátých let tvořili 3,3 % celku, v roce 2014 necelé 1 %.

Významné změny se udály i ve **vzdělanostní struktuře** pracovníků této třídy. Poklesl počet pracovníků ve všech vzdělanostních úrovních, ale změnilo se podílové zastoupení pracovníků podle dosaženého vzdělání. Nyní zde pracuje jenom zlomek pracovníků se základním vzděláním ve srovnání se stavem na začátku 90. let. Jejich počet se propadl z 55 tis. v roce 1991 na 3,1 tis. v roce 2014. Významně poklesl i počet pracovníků se středním vzděláním s výučním listem, a to z 98 tis. v roce 1991 na 30 tis. v roce 2014. Jejich podíl se ale vzhledem k velkému poklesu pracovníků se základním vzděláním zvýšil z 54,3 % na 65,2 % na celku třídy N2. Počet pracovníků se středním vzděláním s maturitní zkouškou také poklesl, dnes už ale tvoří čtvrtinu pracovníků třídy (v minulosti pouze 10 %).

Zvyšování vzdělanostní úrovně se projevuje i prodlužováním **průměrné délky vzdělávání**. Celkově délka vzdělávání vzrostla o 0,82 roku, což je dáno hlavně výrazným poklesem počtu pracovníků se základním vzděláním a nárůstem podílu pracovníků se středním vzděláním.

**Průměrný věk** pracovníků této třídy je 43,9 roku a je o 1,4 roku vyšší než průměrný věk všech zaměstnaných osob v ČR. Z celkového počtu pracovníků je **absolventů škol** pouze 5,6 %, což je výrazně méně, než představuje celkový podíl absolventů škol na celkové zaměstnanosti v ČR (9,6 %).

**Z regionálního pohledu** byl podíl pracovníků této profesní třídy na celkové zaměstnanosti v roce 2014 nejvyšší v Moravskoslezském kraji, kde dosahoval 2,8 % podílu na celkové zaměstnanosti kraje. Vyšší podíly byly i v krajích Karlovarském (1,9 %) a Kraji Vysočina (1,3 %), tj. v regionech s přírodními zdroji pro těžbu nerostných surovin a s tradicí těžkého průmyslu. Nejnižší byl podíl pracovníků třídy N2 na celkové zaměstnanosti v Praze (0,1%).

V rámci třídy N2 se rozlišují 3 podtřídy, kterými jsou:

N21 Dělníci hlubinné a povrchové těžby uhlí, rud a dalších surovin;

N22 Hutnická dělnická zaměstnání;

N29 Úpraváři, těžaři, dělníci v energetice, vodárenství a vodním hospodářství.

**Dělníci hlubinné a povrchové těžby, rud a dalších surovin (N21)** – v této podtřídě byl úbytek pracovníků výrazný. V roce 2014 je nejméně čtenou podtřídou s 10 tis. pracovníky a téměř 22% podílem na celkové zaměstnanosti třídy N2. Ve struktuře pracovníků mají velice výrazné zastoupení vyučení (75 %). Průměrný věk pracovníků (42,4 roku) je téměř na úrovni průměrů všech zaměstnaných osob ČR.

**Hutnická dělnická zaměstnání (N22)** – počet pracovníků této podtřídy je téměř 17,6 tis, tj. 38 % podíl na zaměstnanosti třídy N2. Podíl absolventů škol je relativně nízký, pouze 6,8 %, ale je vyšší než ve dvou dalších podtřídách třídy N2.

**Úpraváři, těžaři, dělníci v energetice, vodárenství a vodním hospodářství (N29)** – tato podtřída zahrnuje 18,5 tis. pracovníků (40,2 %). Je specifická vysokým průměrným věkem pracovníků, 46,8 roku (průměr zaměstnaných osob ČR je 42,5 roku) a nízkým podílem absolventů škol (pouze 5 %). Počet pracovníků této podtřídy byl výrazně vyšší na začátku 90. let, na pokles jejich počtu měla vliv restrukturalizace i zvýšení produktivity práce.

Rozdíly v nynější **průměrné délce vzdělávání** jednotlivých podtříd třídy N2 jsou téměř minimální ve srovnání s ostatními profesními třídami, kde jsou rozdíly více znatelné. Nejvyšší hodnotu průměrné délky vzdělávání svých pracovníků (10,87 let) má podtřída N29 Úpraváři, těžaři, dělníci v energetice, vodárenství a vodním hospodářství. Jenom o něco nižší průměrnou délku vzdělávání mají Hutnická dělnická zaměstnání (10,76) a Dělníci hlubinné a povrchové těžby, rud a dalších surovin (10,73). Vývoj za sledované období byl ale u každé podtřídy jiný (tab. B2).

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě:

**Pokles zaměstnanosti.** Výrazný pokles počtu zaměstnaných byl způsoben přezaměstnaností na počátku devadesátých let a nízkou produktivitou práce ve srovnání se zahraničím. Snižování počtu pracovníků bylo vyvoláváno snížením odbytu a výroby (likvidace zastaralých technologií, příprava výrobních jednotek na privatizaci a orientace na nové trhy).

**Nejasná budoucnost** v odvětví těžby uhlí, která je závislá na politických rozhodnutích ohledně prolomení či zachování limitů. Ve světě docházejí zásoby nerostných surovin a hledají se obnovitelné zdroje energie. Rozšiřují se také nové technologie, které zvyšují produktivitu práce a mění technologickou úroveň práce. To **vyvolává nevyhnutelnou změnu kvalifikační a profesní struktury pracovníků.**

**Regionální disproporce a výrazná koncentrace.** Vysoká koncentrace těžby a navazujících aktivit těžkého průmyslu do několika lokalit souvisí s nerovnoměrným rozmístěním přírodních zdrojů. Některé regiony státu těžba nerostných surovin značně ovlivnila a stala se jejich územním fenoménem.

## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vod. hospodářství

tato třída zahrnuje podtřídy:

N21 Dělníci hlubinné a povrchové těžby uhlí, rud a dalších surovin

N22 Hutnická dělnická zaměstnání

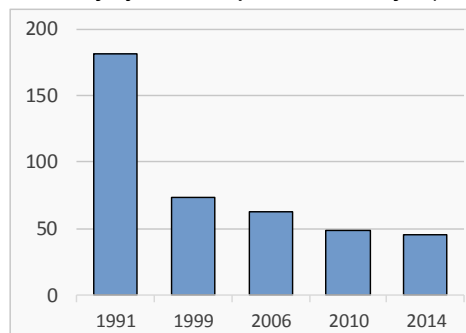
N29 Úpraváři, těžaři, dělníci v energ., vodárenství a vod.hosp.

#### A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	181,3	73,2	62,5	49,0	46,1	-135,2
podíl z celku	3,3%	1,6%	1,3%	1,0%	0,9%	-2,4%
vývoj od r.1991	100,0%	40,4%	34,5%	27,0%	25,4%	-74,6%
změna počtu zam.*		-108,1	-10,7	-13,5	-2,9	

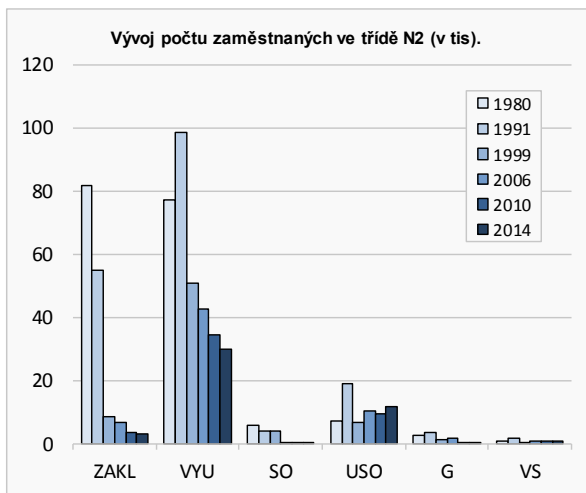
\* vzhledem k předchozímu období

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)

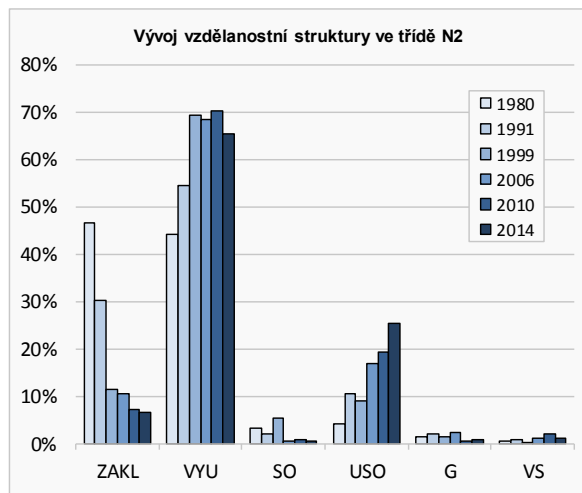


#### A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991	1999	2006	2010	2014	2014-1991						
základní	54,6	30,1%	8,3	11,3%	6,6	10,6%	3,5	7,2%	3,1	6,6%	-51,6	-94,4%
vyučen	98,4	54,3%	50,8	69,4%	42,7	68,3%	34,4	70,3%	30,0	65,2%	-68,4	-69,5%
střední odborné	3,9	2,2%	3,9	5,3%	0,4	0,6%	0,4	0,7%	0,3	0,6%	-3,7	-92,6%
vyučen s maturitou	*		1,9	2,6%								
úplně střední odborné	19,2	10,6%	6,7	9,2%	10,5	16,8%	9,4	19,3%	11,6	25,3%	-7,5	-39,3%
gymnaziální	3,6	2,0%	1,1	1,5%	1,5	2,4%	0,2	0,4%	0,5	1,0%	-3,1	-87,5%
vyšokoškolské	1,5	0,8%	0,2	0,3%	0,8	1,3%	1,0	2,1%	0,6	1,2%	-0,9	-62,3%
bez vzdělání	**		0,3	0,4%		0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	9,97		10,39		10,60		10,74		10,80		0,82	8,3%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



#### A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N2:

Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	↘	↘	↘
Vyučen	↘	↘	↘	↘
Maturitní	↘	↗	↘	↗
Vysokoškolské	↓	↑	↘	↘
CELKEM	↓	↘	↘	↘

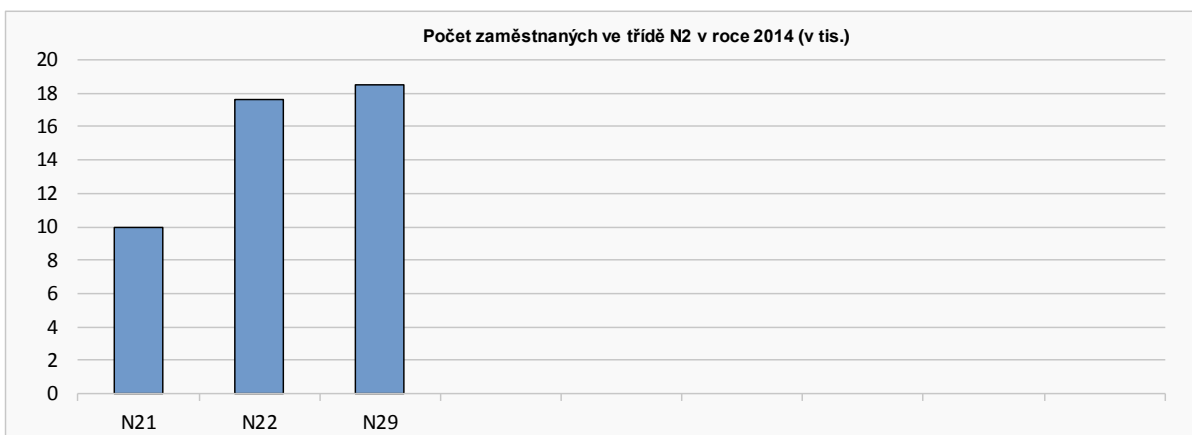
- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

#### A4. Podíl třídy N2 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Moravskoslezský kraj	2,82%
Karlovarský kraj	1,88%
Kraj Vysočina	1,28%
Olomoucký kraj	1,17%
Liberecký kraj	1,04%
Jihomoravský kraj	0,91%
Plzeňský kraj	0,89%
Ústecký kraj	0,88%
Jihočeský kraj	0,74%
Středočeský kraj	0,55%
Královéhradecký kraj	0,53%
Zlínský kraj	0,47%
Pardubický kraj	0,46%
Praha	0,09%



## B. Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vod. hospodářství - podrobnější členění

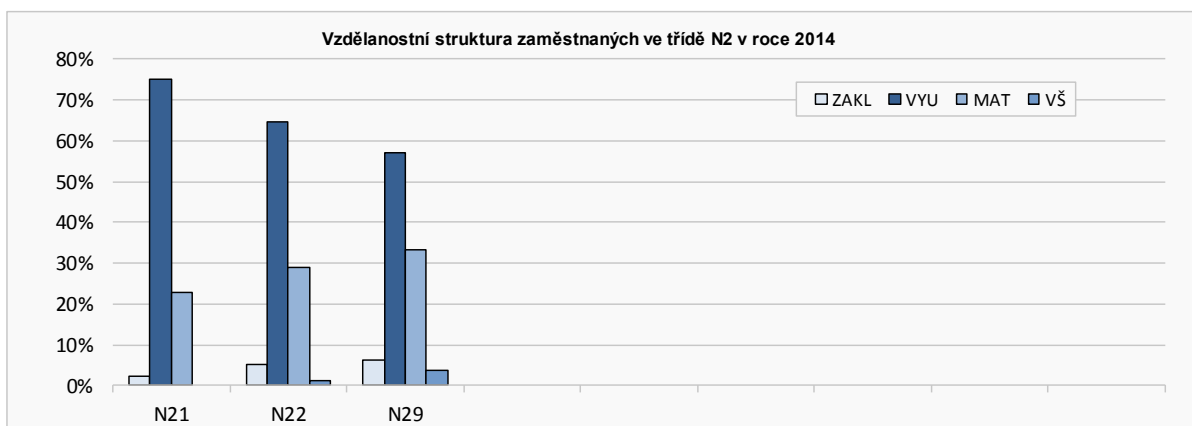


Dělníci hlubinné a povrch. těžby uhlí, rud a d. sur.  
Hutnická dělnická zaměstnání  
Úpraváři, těžaři, děln. v energ., vodár. a vod.hosp.

### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N2	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N21	10,0	21,6%	0,2%	42,4	4,6%
N22	17,6	38,2%	0,4%	41,7	6,8%
N29	18,5	40,2%	0,4%	46,8	5,0%
<b>N2</b>	<b>46,1</b>	<b>100,0%</b>	<b>0,9%</b>	<b>43,9</b>	<b>5,6%</b>

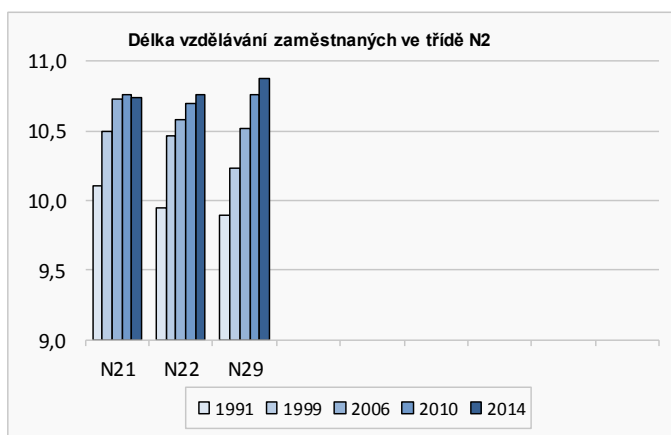
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N21	10,10	10,50	10,73	10,76	10,73	0,63
N22	9,95	10,47	10,58	10,70	10,76	0,81
N29	9,89	10,23	10,51	10,76	10,87	0,98

\* rozdíl za sledované období



### 3.3. Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)

Průmysl má v českých zemích dlouhodobou tradici a i nadále si udržuje dominantní postavení v odvětvové struktuře zaměstnanosti. V socialistickém období se hospodářská struktura České republiky zaměřila na těžký průmysl a odvětví, která navazovala na těžbu surovin, či jinak souvisela s těžkým průmyslem.

Postavení a vývoj jednotlivých odvětví po roce 1989 v České republice výrazně ovlivnily změny související s problémy přechodu od centrálně řízené ekonomiky k ekonomice volného trhu. V mnoha odvětvích nastal výrazný útlum výroby i spotřeby českých výrobků (jako příklad možno uvést kožedělný průmysl). Nejzásadnější změny vyplynuly z restrukturalizace a změn ve vlastnických poměrech.

Velký význam pro rozvoj zpracovatelských odvětví měly zahraniční investice. Přímé investice velkých zahraničních firem byly realizovány do projektů na „zelené louce“ nebo získáním většinového podílu v některých českých firmách a následných investic do nových technologií. Česká republika využila výhody levné kvalifikované pracovní síly.

Vstup do Evropské unie znamenal pro naši ekonomiku zvýšený zájem investorů, stabilnější prostředí pro podnikání, lepší přístup na trh EU a také k prostředkům strukturálních fondů EU. I samotná Evropská unie považuje průmysl za páteř své ekonomiky.

Část naší výroby se velice dobře uchytila i v nových tržních podmínkách. V některých odvětvích se projevuje nedostatek kvalifikované pracovní síly. Zvyšují se nároky na dovednosti pracovníků v souvislosti se vzrůstající náročností některých činností.

Pro další rozvoj zpracovatelských odvětví je jedním z klíčových faktorů dostatek kvalifikovaných pracovníků. Dalšími klíčovými podmínkami rozvoje konkurenceschopnosti firem a podniků je především hledání způsobů, jak udržet nebo snížit své náklady, tj. zvyšování technické úrovně strojů a jejich inovace, kvalita výroby, komplexnost dodávek, rychlý a dostupný servis, solidnost firem atd. Je pro ně nezbytné zavádět nejnovější techniku, moderní organizaci práce a soustřeďovat se na výrobu s vyšší přidanou hodnotou. Do pozadí se tak dostávají odvětví náročná na energie, na pracovní sílu a naopak rozvíjí se výroba s vyšší přidanou hodnotou. Z hlediska velikosti subjektů v české ekonomice stále významné postavení mají malé a středně velké firmy, které jsou schopné pružně reagovat na spotřebitelskou poptávku.

Celkově se **počet dělníků zpracovatelů (N3)** za celé sledované období snížil, a to dost výrazně z 1 387 tis. na 869 tis. v roce 2014, což je 63 % stavu v roce 1991 (tj. začátku sledovaného období). Jejich podíl na celkové zaměstnanosti postupně klesal, a to z 26 % v roce 1991 na 18 % v roce 2014. Počet zaměstnanců se snižoval v jednotlivých obdobích různou intenzitou. Nejvýznamnější úbytek byl zaznamenán již v prvním, tzv. polistopadovém období, v dalším období byl pokles mírnější. V období 2006-2010 se na poklesu zaměstnanosti podepsala světová ekonomická krize, která sice již odeznívá, ale dochází pouze k pomalému opětovnému nárůstu zaměstnanosti. Firmy tato krize donutila hledat jiné cesty ke zvýšení své výkonnosti a produktivity.

Významné změny se odehrály z pohledu **vzdělanostní struktury** pracovních sil této třídy. Ubylo zejména pracovníků se základním vzděláním. Souviselo to hlavně s odchodem starších ročníků s dosaženým nižším stupněm vzdělání do důchodu a s nárůstem nezaměstnanosti v devadesátých letech. Jejich podíl poklesl z 25 % v roce 1991 na 6 % v roce 2014. Nejčtenější skupinou jsou i nadále vyučení, i když jejich počet výrazně poklesl (z 854 tis. na 546 tis). Jejich podíl na celku nejdříve narostl z 62 % v roce 1991 na 71 % v roce 2006, potom do roku 2014 opětovně poklesl na 63 %. Naopak výrazně posílila skupina pracovníků s úplným středním vzděláním s maturitní zkouškou. Jejich počet v prvním období výrazně poklesl, poté nastal ve vývoji obrát a od konce 90. let jejich počet narůstá. Jejich podíl na celku se navýšil z 10 % v roce 1991 až na 28 % v roce 2014. Obdobný vývoj byl i u pracovníků s vysokoškolským vzděláním.

Také u těchto pracovníků v průběhu sledovaného období došlo k navýšení **průměrné úrovně vzdělanosti**. Celkově vzrostla průměrná délka vzdělávání o 0,85 roku na současných 10,92 let.

**Průměrný věk** pracovníků této třídy je 41,6 roku, což je o 1 rok méně, než je průměr všech zaměstnaných ČR a je nejnižší ze všech osmi tříd. Mezi jednotlivými podtřídami jsou výrazné rozdíly. **Podíl absolventů škol** je zde ale relativně nízký, pouze 8,2 % (průměr ČR je 9,6 %). Nižší podíl absolventů ve struktuře pracovníků této třídy je podmíněn i nízkým počtem absolventů škol (zejména absolventů učebních oborů). Problém vidí zaměstnavatelé v nedostatečném zájmu mladých lidí o některé příslušné obory vzdělání, v nezájmu mladých o tyto klasické rukodělné profese. Je jich nedostatek, stejně jako pracovníků nebo mistrů odborného výcviku na školách.

**Z regionálního pohledu** byl nejvyšší podíl dělníků zpracovatelů na celkové zaměstnanosti dosažen v Libereckém kraji (26 %), v Kraji Vysočina (24 %) a ve Zlínském kraji (24 %). Jde o tradiční regiony zpracovatelského průmyslu se širokou surovinovou základnou. V Libereckém kraji sehrává důležitou roli odvětví průmyslu skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot, dále strojírenství, výroba a zpracování plastů a automobilový průmysl. Kraj Vysočina patří rovněž mezi kraje se silnou tradicí průmyslové výroby. Pestré průmyslové výrobě dominuje strojírenství, dřevozpracující a kovodělný průmysl. Ve Zlínském kraji mezi nejdůležitější odvětví patří strojírenství, kovodělný, chemický a plastikářský průmysl. Nejnižší podíl ze všech krajů má Praha, kde „zpracovatelé“ se podílí na celkové zaměstnanosti téměř 8 %.

Podíváme-li se na tuto třídu podrobněji, zjistíme značnou variabilitu. Patří sem celkem 9 podtříd, kterými jsou:

- N31 Zpracovatelé chemických, gumárenských a plastových výrob;
- N32 Zpracovatelé kovů, mechanici, montéři – bez údržbářů a opravářů;
- N33 Výrobci elektrotechnických výrobků, elektromontéři, elektromechanici – bez údržbářů a opravářů;
- N34 Zpracovatelé silikátových výrobků (skla, keramiky, porcelánu, stavebních hmot);
- N35 Zpracovatelé dřeva, papíru, fotografie, knihaři a polygrafové;
- N36 Zpracovatelé a výrobci textilu, konfekce;
- N37 Zpracovatelé kůží a kožešin, obuvníci;
- N38 Zpracovatelé a výrobci potravinářských výrobků;
- N39 Opraváři a údržbáři strojní a elektro, ostatní dělníci zpracovatelé.

**Zpracovatelé chemických, gumárenských a plastových výrob (N31)** – mají nízký průměrný věk 39,7 roku, což je nejnižší ze všech podtříd této třídy a je o 2,8 roku nižší než průměrný věk všech zaměstnaných v ČR. Podíl absolventů je ale nízký, pouze 7,2 %. Vývoj a struktura těchto pracovníků je úzce provázána s gumárenským a plastikářským průmyslem, jehož postavení se v rámci zpracovatelského průmyslu posiluje. Specifikem tohoto průmyslu je, že ho domácí hospodářské reformy a výkyvy světové ekonomiky v uplynulých letech zasáhly mnohem méně než většinu ostatních odvětví.

**Zpracovatelé kovů, mechanici, montéři – bez údržbářů a opravářů (N 32)** – jedná se o početnou podtřídou. Zahrnuje 328 tis. pracovníků (38 % z třídy N3) a podílí se 6,6 % na celkové zaměstnanosti ČR. Ve vzdělanostní struktuře převládají vyučení pracovníci. V období hospodářské krize patřil kovoprůmysl k odvětvím výrazněji zasaženým. Po jejím odeznění se zájem o svářeče, kovodělníky, zámečníky, nástrojáře a obsluhu CNC strojů zvýšil – v červenci 2015 patří mezi povolání, které zaměstnavatelé podle statistik ÚP ČR hledají nejčastěji<sup>6</sup>. Zaměstnavatelé budou mít pravděpodobně i nadále problémy se sháněním kvalifikovaných pracovníků. Očekává se podstatný úbytek absolventů příslušných

<sup>6</sup>[http://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/nezamestnanost\\_v\\_cervenci\\_6\\_3\\_pocet\\_volnych\\_mist\\_stale\\_roste\\_15081010\\_86747539](http://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/nezamestnanost_v_cervenci_6_3_pocet_volnych_mist_stale_roste_15081010_86747539)

oborů vzdělání, daný demografickým poklesem i nedostatečným zájmem ze strany žáků o vyučení v příslušných oborech vzdělání.

**Výrobci elektrotechnických výrobků, elektromontéři, elektromechanici – bez údržbářů a opravářů (N33)** – počet těchto pracovníků je 85 tis (1,7 % na celkové zaměstnanosti ČR). Je zde relativně vyšší podíl absolventů (10,2 %) ve srovnání s podílem ostatních podtříd. Ve struktuře pracovníků je také relativně vyšší podíl pracovníků se středním vzděláním s maturitou, což se odráží i na průměrné délce vzdělávání, která je 11,1 roku (vyšší je pouze v podtřídě N39 Opraváři a údržbáři strojní a elektro, ostatní dělníci zpracovatelé). V oblasti výroby elektronických přístrojů zahraniční investice směřovaly do staveb montážních hal, kde se montují výrobky ze zahraničních dílů. Zahraniční investoři získali podíl v existujících firmách, nebo vybudovali haly tzv. na zelené louce. Vznikla tak nová centra elektrotechnické a elektronické výroby.

**Zpracovatelé silikátových výrobků (skla, keramiky, porcelánu, stavebních hmot) (N34)** – méně čítná podtřída (35 tis. pracovníků). V době restrukturalizace se velké podniky ocitly v problémech, výroba se roztříštila do menších řemeslných dílen. Vyšší podíl zpracovatelů silikátových výrobků na celkové zaměstnanosti je v Libereckém kraji, kde je rozvinutý průmysl skla a bižuterie s koncentrací unikátních umělecko-průmyslových středních škol a učilišť se zaměřením na sklářství a bižuterii.

**Zpracovatelé dřeva, papíru, fotografie, knihaři a polygrafové (N35)** – ve struktuře pracovníků je nejvyšší podíl pracovníků s dosaženým vysokoškolským vzděláním ve srovnání s podtřídou N3. U pracovníků této podtřídy ve sledovaném období nejvíce narostla průměrná délka vzdělávání pracovníků, a to o 1,14 roku na současných 11 let.

Tato podtřída je různorodější a je ovlivněna více trendy. Např. truhláři mají již několik let ztíženou pozici na trhu zejména v zázemí velkých měst, ve kterých je velká nabídka nákupních domů s nábytkem, kterým nejsou schopni konkurovat cenou. Ti, kteří se chtějí uživit, se neorientují jen na klasický nábytek, ale i na stavební truhlářinu a tesařinu. Celkově ale vzhledem k dostatečným dodávkám surového dřeva a s výhledem dalšího růstu poptávky po výrobcích dřevařského průmyslu lze hodnotit i v dlouhodobém časovém horizontu jako perspektivní. Polygrafickému průmyslu se dařilo dobře (rostl vývoz polygrafické produkce), ale ekonomická krize zasáhla do jeho vývoje negativně.

**Zpracovatelé a výrobci textilu, konfekce (N36)** – mezi pracovníky této podtřídy je nízký podíl absolventů škol (pouze 4,5 %), což je ale zapříčiněno i nízkým počtem absolventů škol příslušných oborů vzdělání. Textilní a oděvní průmysl má u nás dlouhodobou tradici a v minulosti zaměstnával mnohem více lidí. V devadesátých letech mnoho výroby bylo uzavřeno, část omezila svoji výrobu, čím se výrazně snížila poptávka po těchto pracovnících. „Starší“ pracovníci byli často nuceni se překvalifikovat. S tím souvisí výrazný pokles zájmu o studium v těchto oborech a výrazný pokles produkce absolventů škol.

**Zpracovatelé kůží a kožešin, obuvníci (N37)** – v dnešní době již velice málo čítná podtřída (4 tis. pracovníků) s vysokým průměrným věkem 45,7 let. Ve struktuře pracovníků chybí absolventi škol. Přestože v období první republiky patřil obuvnický průmysl k nejvyspělejším a na konci 80. let byl relativně významným zaměstnavatelem, v důsledku recese odvětví v 90. letech byly nuceny tyto podniky zpravidla ukončit výrobu, což se projevilo v poklesu zaměstnanosti. Po roce 1989 nastal v kožedělném odvětví útlum výroby i spotřeby českých výrobků. (záplava levnější obuvi z Východu). Firmy, kterým se podařilo na trhu obstát, restrukturovaly výrobu a vyrábějí obuv zejména v segmentech bezpečnostní a ochranné obuvi, obuv ortopedickou, zdravotní, profylaktickou a kvalitní dětskou obuv.

**Zpracovatelé a výrobci potravinářských výrobků (N38)** – ve struktuře pracovníků výrazně převládají pracovníci se středním vzděláním s výučním listem (téměř 70 %). Z pracovníků této podtřídy je pouze 5 % absolventů škol. Potravinářský průmysl (zpracovatelé, výrobci i provozovny) se potýká s nedostatkem kvalitních pracovníků. Mladí lidé o řadu profesí nemají zájem (výjimkou je např. cukrář), což se projevuje i v nedostatku absolventů škol.

**Opraváři a údržbáři strojní a elektro, ostatní dělníci zpracovatelé (N39)** – podtřída zahrnuje 167 tis. pracovníků (3,4 % z celkového počtu zaměstnaných osob ČR). Struktura zaměstnanců má obdobnou charakteristiku jako v podtřídě N32, tj. relativně vyšší podíl pracovníků se středním vzděláním s maturitou a tím i nejvyšší průměrnou délkou vzdělávání (ve srovnání s podtřídou N3). Ve vývoji dochází ke stále těsnějšímu propojování mezi strojírenstvím, elektrotechnikou a elektronikou, což souvisí se zaváděním kombinovaných strojních systémů. To vše se promítá i do zvyšujících se nároků na kvalifikaci pracovníků.

Z hlediska **vzdělanostní úrovně** se zvyšují kvalifikační požadavky na pracovníky ve všech podtřídách. V této třídě se výrazně navyšuje zejména podíl pracovníků s maturitním vzděláním a vyučených. Zvyšování vzdělanostní úrovně se projevuje i v nárůstu **průměrné délky vzdělávání**. Nejvýrazněji narostla u podtříd Zpracovatelé dřeva, papíru, fotografie, knihaři a polygrafové (N35) a Zpracovatelé kůží a kožešin, obuvníci (N37), (v tomto případě zejména snížením počtu a podílu pracovníků s nižším vzděláním). Nejvyšší úroveň vzdělání 11,08 let mají Opraváři a údržbáři strojní a elektro, ostatní dělníci zpracovatelé (N39), u kterých je tlak na zvyšování nároků na odbornou způsobilost. Dále vyšší průměrnou délku vzdělávání mají Výrobci elektrotechnických výrobků, elektromontéři, elektromechanici – bez údržbářů a opravářů (N33) a Zpracovatelé dřeva, papíru, fotografie, knihaři a polygrafové (N35).

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě zaměstnání:

**Pokles zaměstnanosti.** Počet dělníků zpracovatelů se za celé sledované období snížil více než o třetinu. Pokles ale nebyl tak výrazný jako u tříd popsaných v předchozích dvou kapitolách.

**Diferencovaný vývoj.** Vývoj počtu pracujících jednotlivých podtříd je ovlivněn vývojem v daném odvětví po roce 1989 (změny související s problémy přechodu od centrálně řízené ekonomiky k ekonomice volného trhu). V mnoha odvětvích nastal výrazný útlum výroby i spotřeby českých výrobků (jako příklad možno uvést kožedělný průmysl) a nepředpokládá se nárůst spotřeby či razantní znovuoživení výroby. Některá výroba však zaznamenala znovuoživení (například gumárenský a plastikářský průmysl) nebo se dobře uchytila na zahraničních trzích (např. polygrafický průmysl).

**Zrychlující se tempo technologických změn.** Věda, technika a inovace mají velký dopad na způsob, jakým se bude rozvíjet zpracovatelský průmysl. Schopnost inovovat a efektivně fungovat v postupující globalizaci světové ekonomiky patří ke klíčovým podmínkám rozvoje zpracovatelských odvětví. Obnáší to zejména zavádění nejnovější techniky, moderní organizaci práce, potřebu soustředit se na výrobu s vyšší přidanou hodnotou a efektivní využívání energií.

**Změny ve spotřebitelské poptávce.** S růstem „bohatství“ obyvatel roste i poptávka po více službách a rostou i nároky spotřebitelů na kvalitu a design produktů.

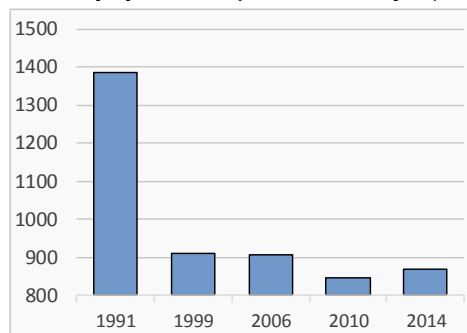
## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N3 Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)

tato třída zahrnuje podtřídy:

- N31 Zpracovatelé chemických, gumár. a plast. výrob
- N32 Zpracovatelé kovů, mechanici, montéři - bez údržbářů a opr.
- N33 Výrobci elektrot.výrobků, elektromontéři, elektromech.-bez údržbářů a opr.
- N34 Zprac. silikát. výrobků (skla, keramiky, porcelánu, stav. hmot)
- N35 Zpracovatelé dřeva, papíru, fotografie, knihaři a polygrafové
- N36 Zpracovatelé a výrobci textilu, konfekce
- N37 Zpracovatelé kůží a kožešin, obuvníci
- N38 Zpracovatelé a výrobci potravinář. výrobků
- N39 Opraváři a údržbáři stroj a elektro, ostatní dělníci zpracovat.

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



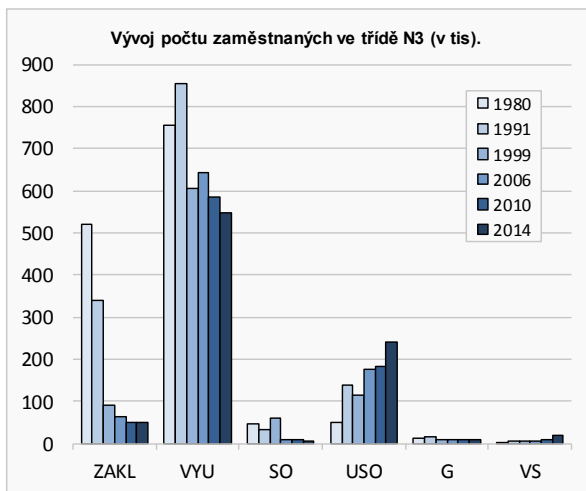
#### A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	1387,0	911,2	906,0	847,3	869,4	-517,6
podíl z celku	25,6%	19,4%	18,8%	17,4%	17,5%	-8,0%
vývoj od r.1991	100,0%	65,7%	65,3%	61,1%	62,7%	-37,3%
změna počtu zam.*		-475,8	-5,2	-58,7	22,1	

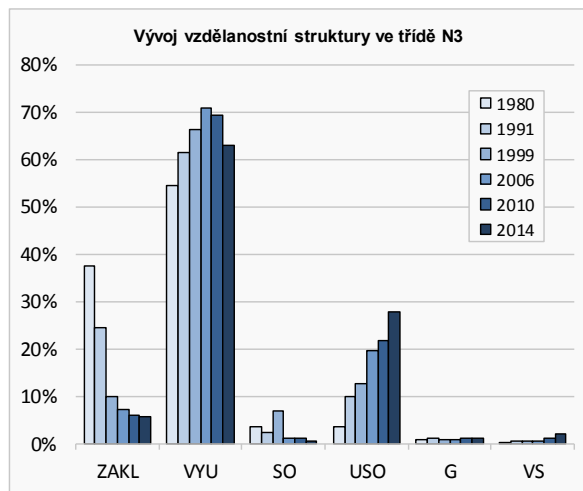
\* vzhledem k předchozímu období

#### A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991		1999		2006		2010		2014		2014-1991	
základní	340,0	24,5%	90,2	9,9%	65,0	7,2%	50,2	5,9%	49,7	5,7%	-290,3	-85,4%
vyučení	853,3	61,5%	604,7	66,4%	641,3	70,8%	586,1	69,2%	546,3	62,8%	-307,0	-36,0%
střední odborné	33,2	2,4%	62,0	6,8%	9,9	1,1%	9,1	1,1%	5,1	0,6%	-28,1	-84,7%
vyučen s maturitou	*		23,0	2,5%								
úplně střední odborné	138,4	10,0%	114,8	12,6%	176,5	19,5%	183,3	21,6%	240,4	27,7%	102,0	73,7%
gymnaziální	16,4	1,2%	7,8	0,9%	7,9	0,9%	10,0	1,2%	9,0	1,0%	-7,4	-45,2%
vysoškolské	5,6	0,4%	5,2	0,6%	5,4	0,6%	8,5	1,0%	19,0	2,2%	13,3	236,2%
bez vzdělání	**		3,7	0,4%		0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	10,07		10,48		10,66		10,75		10,92		0,85	8,4%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



#### A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N3:

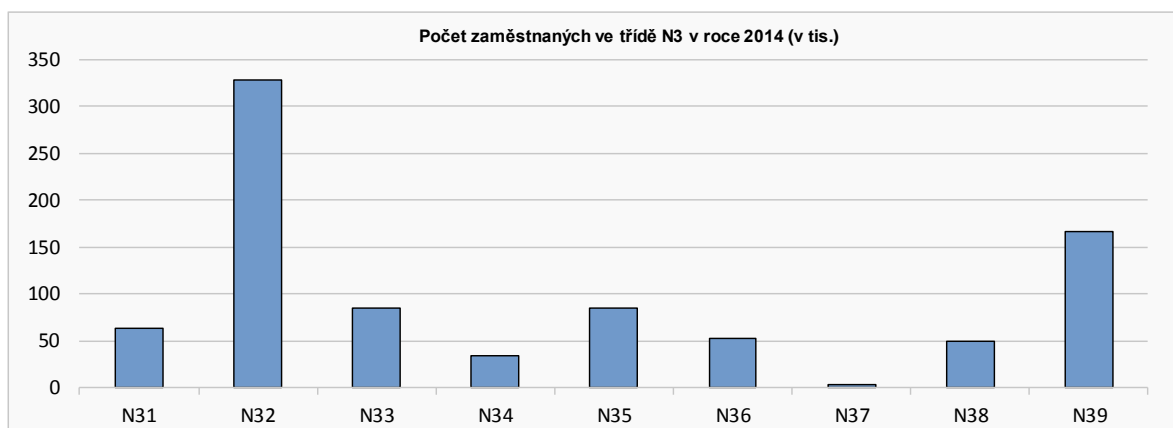
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	↘	↘	—
Vyučen	↘	—	—	—
Maturitní	—	↗	—	↗
Vysokoškolské	—	—	↑	↑
CELKEM	↘	—	—	—

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

#### A4. Podíl třídy N3 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Liberecký kraj	26,43%
Kraj Vysočina	24,25%
Zlínský kraj	24,13%
Plzeňský kraj	21,25%
Pardubický kraj	20,37%
Karlovarský kraj	20,21%
Olomoucký kraj	19,46%
Ústecký kraj	19,30%
Jihočeský kraj	19,13%
Královéhradecký kraj	17,77%
Moravskoslezský kraj	17,60%
Středočeský kraj	16,96%
Jihomoravský kraj	15,90%
Praha	7,72%

## B. Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři) - podrobnější členění

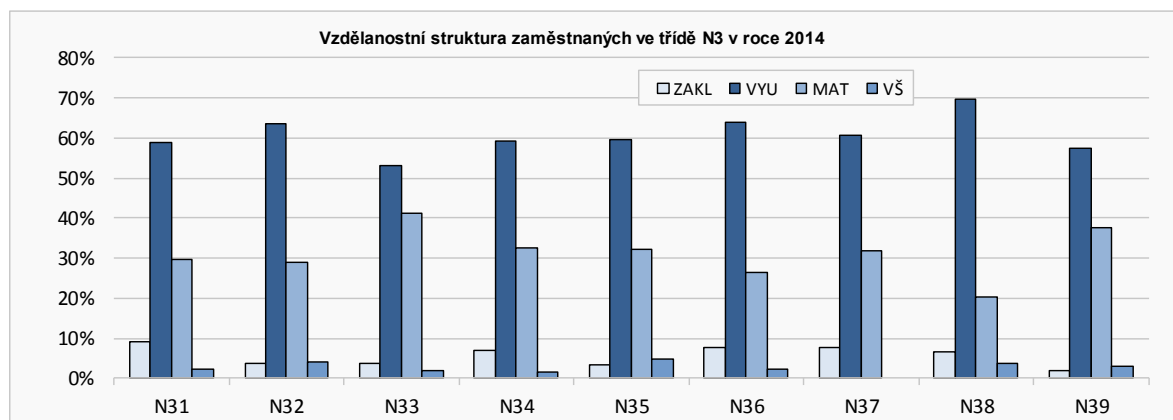


B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%)  
průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N1	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N31	64,1	7,4%	1,3%	39,7	7,2%
N32	328,3	37,8%	6,6%	41,8	8,7%
N33	84,6	9,7%	1,7%	41,0	10,2%
N34	34,7	4,0%	0,7%	40,6	8,8%
N35	85,1	9,8%	1,7%	41,2	9,1%
N36	52,1	6,0%	1,0%	43,9	4,5%
N37	4,1	0,5%	0,1%	45,7	0,0%
N38	49,4	5,7%	1,0%	42,0	5,0%
N39	167,0	19,2%	3,4%	41,6	8,5%
<b>N3</b>	<b>869,4</b>	<b>100,0%</b>	<b>17,5%</b>	<b>41,6</b>	<b>8,2%</b>

Zpracovatelé chemických, gumár. a plast. výrob  
Zprac. kovů, mechanici, montéři-bez údržbářů a opr.  
Výr. elektrot.výrob., elektromon., elektromech.-bez ú.a.o.  
Zprac. silikát.výrobků (skla,keram.,porcel., stav.hmot)  
Zprac. dřeva, papíru, fotografie, knihaří a polygrafové  
Zpracovatelé a výrobci textilu, konfekce  
Zpracovatelé kůží a kožešin, obuvníci  
Zpracovatelé a výrobci potravinář. výrobků  
Opraváři a údržbáři stroj a elektro,ost.dělníci zprac.

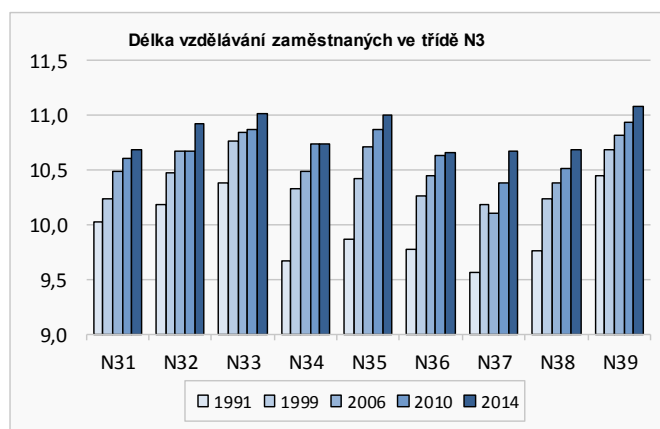
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N31	10,02	10,24	10,49	10,60	10,68	0,66
N32	10,18	10,47	10,67	10,67	10,93	0,75
N33	10,39	10,76	10,84	10,87	11,01	0,63
N34	9,67	10,33	10,49	10,74	10,74	1,07
N35	9,86	10,42	10,71	10,87	11,00	1,14
N36	9,77	10,27	10,45	10,63	10,66	0,89
N37	9,57	10,19	10,11	10,38	10,67	1,10
N38	9,77	10,24	10,39	10,51	10,69	0,92
N39	10,45	10,69	10,82	10,94	11,08	0,62

\* rozdíl za sledované období



### 3.4. Stavební dělníci

České stavebnictví má dlouhodobou tradici a patří k hlavním odvětvím národního hospodářství. Stavebnictví je také významným zaměstnavatelem, jak přímým, tak nepřímým (vytváří další pracovní místa v navazujících výrobních odvětvích a službách). Další multiplikační efekt odvětví spočívá v tom, že ovlivňuje jak poptávku po výrobcích ostatních odvětví, tak následných služeb, spojených s údržbou stavebních děl.

V průběhu ekonomické transformace v 90. letech se stavebnictví poměrně rychle adaptovalo na nové tržní podmínky. Postupně se vyrovnávalo se změnou poptávky, restrukturalizací výrobní základny, s nároky na vyšší kvalitu, technologickou i architektonickou úroveň stavebních děl. V letech 2006-2008 dosáhlo vrcholu z hlediska objemu celkové produkce a také z hlediska tempa růstu. Bylo to způsobené vysokou poptávkou soukromého (bytová výstavba, průmyslová výstavba, kancelářská a obchodní výstavba) i veřejného (dopravní stavby, vodohospodářské stavby) sektoru. Stavebnictví jako odvětví je ale velmi citlivé na výkyvy konjunkturálních cyklů. Bylo tedy jedním z odvětví, která ekonomická krize zasáhla výrazněji (výrazně ubylo vydaných stavebních povolení a snížil se rozsah nově zahajované výstavby). Propad zakázek nastal především v pozemním stavitelství (patří sem hlavně výstavba budov) a v dopravní infrastruktuře (silniční a železniční stavby). V posledním době ale došlo k jejímu oživení a růst stavebnictví se výrazně podílí na celkovém hospodářském růstu ČR. Podle vyjádření zaměstnavatelů se stavebnictví dlouhodobě potýká s problémem nedostatku kvalifikovaných pracovníků.

V dlouhodobém horizontu se mění struktura poptávky po stavebních pracích. Očekává se vyšší míra prosazování nových progresivních materiálů a stavebních prvků s využitím moderních technologií. Zásadním hybatelem současného stavebnictví a s tím spojeného výzkumu a vývoje je pojem udržitelnosti, který se projevuje v co nejkompexnějším pohledu na stavební projekt. Aktuálním trendem je pak její aplikace už při samotném vývoji a výrobě stavebních materiálů. Nejde jen o to jaké má budova vlastnosti, z čeho je postavená, ale především jak funguje pro své uživatele, okolí, životní prostředí a v rámci vyšších sídelních útvarů nebo celého chytrého města.<sup>7</sup> Zavádění nových technologií a přístupů vyžaduje zvýšení kvalifikace pracovníků stavebních firem (na všech úrovních, od dělníků po vrcholové manažery).

Třída **Stavební dělníci (N4)** zahrnuje dělníky hlavní stavební výroby (zedníky, betonáře, tesaře, truhláře, asfaltéry, dlaždiče, lešenáře apod.), dále dělníky zajišťující dokončovací stavební práce (pokryvače, podlaháře, izolátory, sklenáře, instalátory, stavební a provozní elektrikáře, malíře, lakýrníky) a ostatní stavební dělníky (osádky zemních a podobných strojů, jeřábníky, obsluhu zdvihacích strojů, obsluhu strojů a zařízení při stavbě železničního svršku a pomocné dělníky na stavbách, údržbě silnic vč. figurantů).

Počet stavebních dělníků celkově ve sledovaném dvacetiletém období narostl z 317 tis. na 347 tis. a zvýšil svůj podíl na celku na 7,0 % v roce 2014. Vývoj počtu pracovníků však měl kolísavý charakter. Výrazněji se počet pracujících ve stavebnictví navýšil v období mezi rokem 1991 až 1999. Následně se jejich počet snížil a v dalším období pak opět stoupl (stavebnictví v roce 2008 dosahovalo vrcholu). V poslední etapě se projevuje pokles jejich počtu podmíněný ekonomickou recesí, která se ve stavebnictví projevila s časovým odstupem (v prvním období se dokončovali započaté stavební práce a projekty).

Podobně jako u ostatních tříd došlo k významným změnám z hlediska **vzdělanostní struktury**. Od roku 1991 výrazně poklesl počet pracovníků se základním vzděláním a navýšil se počet i podíl vyučených a pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou. Nejčetnější vzdělanostní skupinou pracovníků jsou vyučení (264 tis., 76 %). Relativně početnou vzdělanostní skupinou byli v roce 2014 i pracovníci s úplným středním odborným vzděláním. Podílí se 17 % na celku třídy a od roku 1991 svůj počet ztrojnásobili. V posledních deseti letech narostl i podíl pracovníků s vysokoškolským vzděláním. Aktuální

<sup>7</sup><http://www.beffa.eu/trendum-a-inovacim-ve-stavebnictvi-vevodi-udrzitelnost/>



vzdělanostní strukturu stavebních dělníků jednotlivých podtříd zachycuje graf (viz tab. A2 a graf níže).

Průměrná **délka vzdělávání** narostla mezi roky 1991 až 2014 o pouhých 0,51 roku, což je ve srovnání s jinými třídami málo. Tento nárůst byl především způsoben poklesem podílu pracovníků se základním vzděláním a navýšením podílu pracovníků s úplným středním odborným vzděláním.

**Průměrný věk** pracovníků N4 je 42,9 let, což je pouze o 0,4 roku více než průměrný věk všech zaměstnaných osob ČR. V porovnání s ostatními podtřídami jiných tříd se zde uplatňuje málo **absolventů škol**. Část absolventů příslušných oborů vzdělání se uplatňuje v jiných oborech (nevyhovují jim například pracovní podmínky, pracovní prostředí, relativně nižší mzdová úroveň, uvádějí také, že obtížně hledají zaměstnání<sup>8</sup>). Navíc míra nezaměstnanosti vyučených absolventů škol stavebních oborů je vysoká.<sup>9</sup> Celkový pokles počtu žáků na stavebních učilištích souvisí s poklesem zájmu mladých lidí o učňovské obory, ale také s celkovým úbytkem mladých lidí ve společnosti. To platí pro všechny podtřídy N4.

Z pohledu **regionální disparity** je nutno říci, že z hlediska podílu stavebních dělníků na celkové zaměstnanosti v kraji nejsou mezi kraji tak velké regionální rozdíly jako u jiných tříd. Podíl stavebních dělníků se u většiny krajů pohybuje v rozmezí 6-8 % (výjimkou je pouze Praha). Vyšší podíl jich je jen v Olomouckém kraji (8,5 %). Relativně vysoký podíl stavebních dělníků pak je i v kraji Jihočeském (8,4 %) a také kraji Karlovarském (8,4 %). Nejnižší podíl stavebních dělníků na celku je v Praze (4,6 %). Jedním z možných vysvětlení je specifické postavení Prahy z pohledu struktury zaměstnanosti, a také, že ve statistikách chybí stavební dělníci, kteří zde pracují tzv. načerno.

Profesní skupina stavebních dělníků je členěna na tyto podtřídy:

- N41 Dělníci hlavní stavební výroby;
- N42 Dělníci pro dokončovací stavební práce;
- N49 Osádky stavebních a zemních strojů, stavba silnic a železnic.

**Dělníci hlavní stavební výroby (N41)** - nejčetnější podtřída třídy N4. Jejich počet byl 175 tis. v roce 2014, tj. podíleli se na celkové zaměstnanosti ČR 3,5 %.

**Dělníci pro dokončovací stavební práce (N42)** – čtenější podtřída pracovníků (139 tis. a 2,8 % podíl na zaměstnanosti ČR). Délka vzdělávání pracovníků je u této podtřídy nejvyšší (10,81 let) ze všech tří podtříd N4. V této třídě je nejvyšší zastoupení pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou a současně mají také nejnižší podíl pracovníků se základním vzděláním. Patří sem profese, které vyžadují odborné znalosti a kvalifikaci.

**Osádky stavebních a zemních strojů, stavba silnic a železnic (N49)** - jde o podtřidu s relativně malým počtem pracovníků (34 tis. v roce 2014, podíl na celku třídy 10 %). Průměrný věk pracovníků této podtřídy je vysoký 43,8 let a průměrná délka vzdělávání nízká 10,45 let. Je zde relativně vysoký podíl pracovníků se základním i se středním odborným vzděláním s maturitou. Kromě kvalifikovaných pracovníků zde nacházejí zaměstnání i pracovníci bez kvalifikace - na pomocné práce zejména u silničních a železničních staveb.

Nejvyšší **průměrnou délku vzdělávání** měli Dělníci pro dokončovací práce (N42), v roce 2014 dosahovala 10,81 let. Poměrně dobře jsou na tom i Dělníci hlavní stavební výroby (N41) s úrovní 10,59 let ve stejném roce. Z tohoto hlediska nejhůře jsou na tom pracovníci podtřídy N49 - Osádka stavebních a zemních strojů, stavba silnic a železnic. Jejich průměrná délka vzdělávání nyní dosahuje jen 10,45 let. Nárůst úrovně vzdělání v jednotlivých podtřídách byl ale téměř stejný (o 0,5 roku, viz tab. B2).

<sup>8</sup> Více viz <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-3-03>

<sup>9</sup> Úlovec, M., Vojtěch, J.: Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2015. Praha, NÚV, 2015.

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě zaměstnání:

**Cyklický charakter vývoje.** Stavebnictví jako odvětví je ale velmi citlivé na výkyvy konjunkturálních cyklů. V letech 2006-2008 dosáhlo vrcholu z hlediska objemu celkové produkce a také z hlediska tempa růstu. Bylo ale jedním z odvětví, která ekonomická krize zasáhla výrazněji (značně ubylo vydaných stavebních povolení a snížil se rozsah nově zahajované výstavby). V posledním době ale došlo k jejímu oživení a růst stavebnictví se výrazně podílí na celkovém hospodářském růstu ČR.

**Změny vlastnictví a know-how.** V oblasti realizačních firem se většina velkých českých společností stala součástí nadnárodních koncernů, což jim poskytlo přístup k novému strojnímu vybavení, moderním technologiím, technologickým zařízením, ale i k finančním prostředkům umožňujícím podílet se na financování průběhu staveb.

**Mění se struktura poptávky.** V dlouhodobém horizontu se mění struktura poptávky po stavebních pracích. Očekává se vyšší míra prosazování nových progresivních materiálů a stavebních prvků s využitím moderních technologií. Aktuálním trendem je aplikace „udržitelnosti“ už při samotném vývoji a výrobě stavebních materiálů.

**Nárůst požadavků na vzdělání.** Zavádění nových technologií a přístupů vyžaduje zvýšení kvalifikace pracovníků stavebních firem, a to na všech úrovních, od dělníků až po vrcholové manažery.

**Nedostatečný zájem o učební obory.** Stavebnictví nyní trpí výrazným nedostatkem kvalifikovaných řemeslníků a poklesem zájmu o učební obory u mladých lidí, pro které nejsou dost atraktivní (nevyhovují jim například pracovní podmínky, pracovní prostředí, relativně nižší mzdová úroveň, uvádějí také, že obtížně hledají zaměstnání).

## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N4 Stavební dělníci

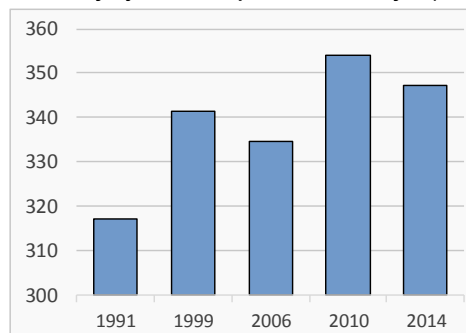
tato třída zahrnuje podtřídy:

N41 Dělníci hlavní stavební výroby

N42 Dělníci pro dokončovací stav. práce

N49 Osádky stav.a zemních strojů, stavba silnic a železnic

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



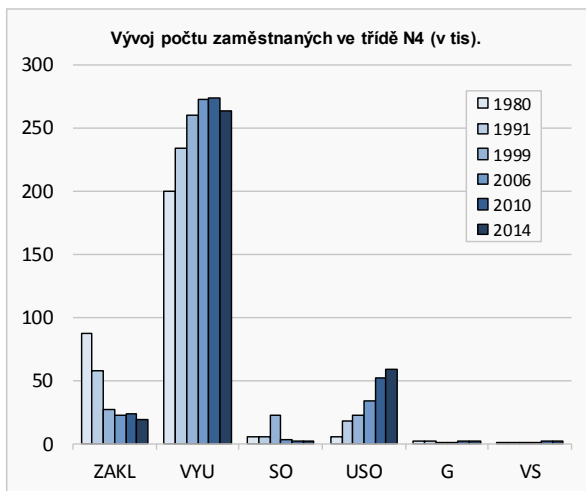
#### A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	317,1	341,5	334,5	353,9	347,2	30,1
podíl z celku	5,8%	7,3%	6,9%	7,3%	7,0%	1,2%
vývoj od r.1991	100,0%	107,7%	105,5%	111,6%	109,5%	9,5%
změna počtu zam.*		24,4	-7,0	19,4	-6,7	

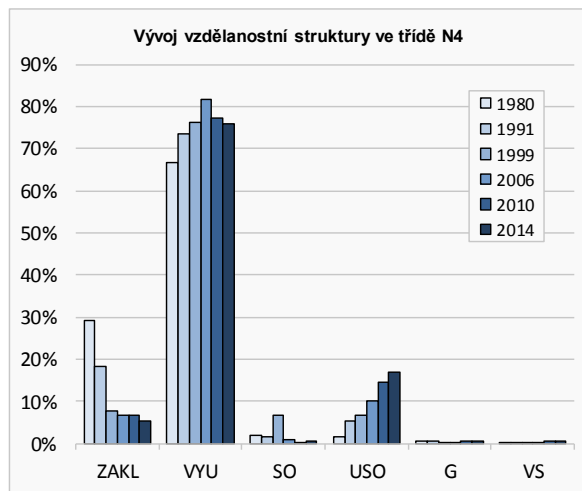
\* vzhledem k předchozímu období

#### A2. Vzdelávací struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991	1999	2006	2010	2014	2014-1991						
základní	57,6	18,2%	26,8	7,8%	22,4	6,7%	23,7	6,7%	18,6	5,4%	-39,0	-67,7%
vyučení	233,5	73,6%	259,9	76,1%	272,7	81,5%	273,6	77,3%	263,6	75,9%	30,1	12,9%
střední odborné	5,0	1,6%	22,9	6,7%	3,6	1,1%	1,5	0,4%	2,3	0,7%	-2,7	-53,5%
vyučen s maturitou	*		6,2	1,8%								
úplné střední odborné	17,5	5,5%	22,9	6,7%	33,7	10,1%	51,6	14,6%	58,6	16,9%	41,1	234,9%
gymnáziální	2,4	0,8%	1,1	0,3%	1,3	0,4%	1,9	0,5%	1,9	0,6%	-0,5	-20,3%
vyšší odborné	1,1	0,4%	0,7	0,2%	0,8	0,2%	1,6	0,4%	2,2	0,6%	1,0	92,7%
bez vzdělání	**		1,4	0,4%		0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	10,15		10,41		10,50		10,58		10,66		0,51	5,0%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



#### A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N4:

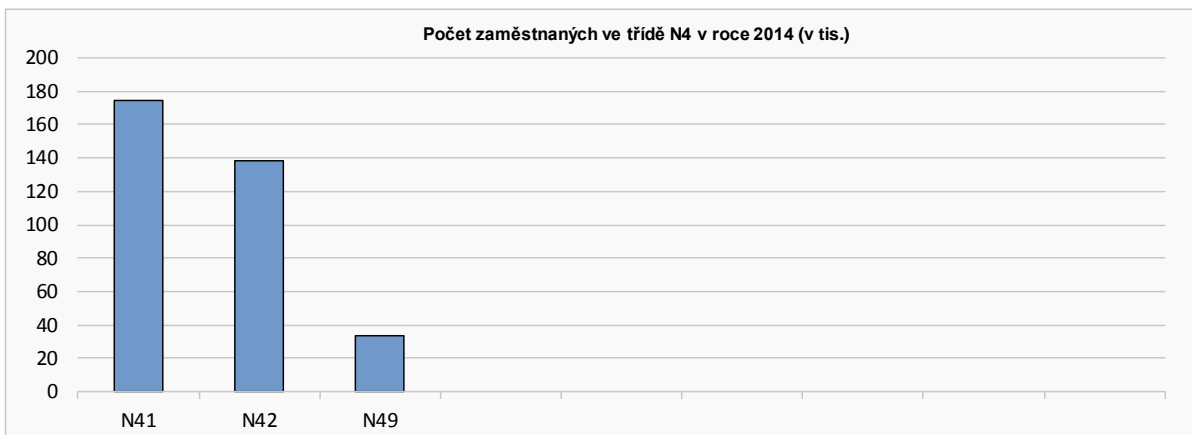
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	↘	—	↘
Vyučen	↗	—	—	—
Maturitní	↑	↗	↑	↗
Vysokoškolské	↘	↗	↑	↗
CELKEM	—	—	—	—

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

#### A4. Podíl třídy N4 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Olomoucký kraj	8,47%
Jihočeský kraj	8,38%
Karlovarský kraj	8,37%
Středočeský kraj	8,32%
Ústecký kraj	7,82%
Pardubický kraj	7,34%
Královéhradecký kraj	7,16%
Moravskoslezský kraj	7,15%
Zlínský kraj	7,11%
Liberecký kraj	7,02%
Kraj Vysočina	6,69%
Plzeňský kraj	6,45%
Jihomoravský kraj	6,20%
Praha	4,60%

## B. Stavební dělníci - podrobnější členění

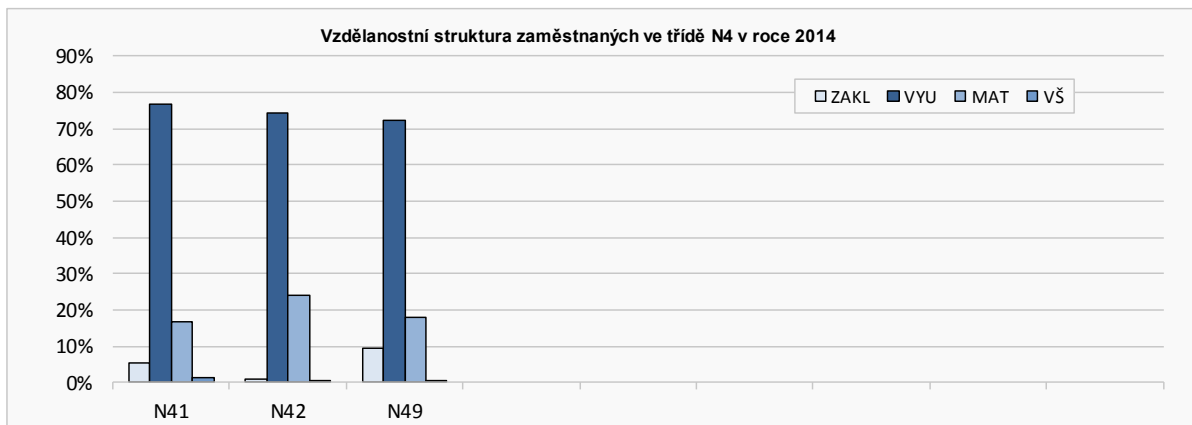


Dělníci hlavní stavební výroby  
Dělníci pro dokončovací stav. práce  
Osádky stav.a zemn. strojů, stavba silnic a železnic

### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N1	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N41	174,9	50,4%	3,5%	42,7	4,0%
N42	138,5	39,9%	2,8%	43,0	4,9%
N49	33,8	9,7%	0,7%	43,8	4,3%
<b>N4</b>	<b>347,2</b>	<b>100,0%</b>	<b>7,0%</b>	<b>42,9</b>	<b>4,4%</b>

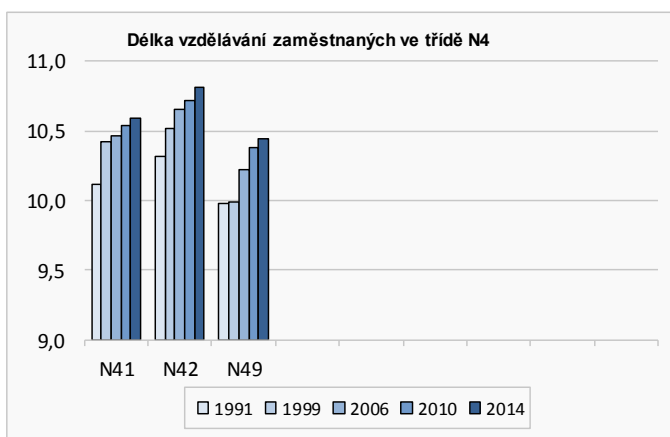
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N41	10,12	10,43	10,46	10,54	10,59	0,47
N42	10,32	10,51	10,65	10,72	10,81	0,49
N49	9,98	9,98	10,22	10,38	10,45	0,47

\* rozdíl za sledované období



### 3.5. Provozní a obslužní pracovníci

Provozní a obslužní pracovníci spadají do sektoru služeb. Sektor služeb zahrnuje široké spektrum velmi heterogenních ekonomických aktivit. Význam služeb, které poskytují provozní a obslužní pracovníci, vzrostl zejména po roce 1989, předtím byl sektor služeb zejména z kvalitativního hlediska značně poddimenzován a silně zanedbán. V obecné rovině platí, že v porovnání s ostatními sektory se právě v oblasti služeb transformační proces projevil nejrychleji a nejvýrazněji. Rozdíl v poskytovaných službách a produktech u nás v porovnání s vyspělými zeměmi byl značný a snahy o dosažení obdobné úrovně poskytovaných služeb byly velké. Poptávka po službách se zvyšovala přímo úměrně s rostoucími příjmy a se zvyšující se spotřebou.

Do všech ekonomických činností (zejména pak ve službách) významně vstoupila informační a komunikační technologie. Počítačová gramotnost se pro mnoho profesí stala nutností. Razantně vzrostla role internetu jako nákupního prostředku a také jako pojítka mezi spotřebitelem, obchodníkem a výrobcem. Prohloubilo se intenzivní propojení mezi velkoobchodem, logistikou a výrobcí (dodavatelsko-odběratelský řetězec). Náročnost a požadavky koncových uživatelů (zákazníků) se zvýšily, což výrazně podpořilo nárůst význam propagace, reklamy a komunikace a adekvátně se projevuje i v poptávce po profesích a kvalifikacích pracovníků.

Do třídy **N5 provozních a obslužných pracovníků** jsou zahrnuti výkonní (prováděcí) pracovníci provozu a obsluhy, vykonávající činnosti nižší a střední úrovně složitosti, vyžadující maximálně úplné střední vzdělání s maturitní zkouškou. Patří sem obsluhující pracovníci v dopravě a přepravě, vč. řidičů, vlakových a lodních osádek, provozní pracovníci pošt, vč. doručovatelů, úředníci na poštách a v peněžních ústavech nejrůznějšího druhu, provozní pracovníci obchodů, pokladníci a prodavači, provozní pracovníci bytové a osobní obsluhy (kadeřníci, kosmetičky, pedikéři a další, pracovníci čistíren, prádelen, uklízečky, popeláři, domovníci, školníci, vrátní apod.). Dále jsou zde zahrnuty provozní a obslužné profese v gastronomii, ubytování, cestovním ruchu, pracovníci ve skladech a další provozní a obsluhující (vazači a nosiči břemen), vč. hasičů a nekvalifikovaných pracovníků v dopravě, skladech, telekomunikacích apod.

Je nutné podotknout, že tato profesní třída neodpovídá celému sektoru služeb (ten je rozsáhlejší). Třída provozních a obslužných pracovníků je značně nehomogenní, jednotlivé podtřídy zaměstnanců se od sebe velice odlišují, a to jak počtem pracovníků, tak i zcela specifickým a vzájemně protichůdným vývojem.

Profesní třída provozních a obslužných pracovníků jako celek je druhou nejčetnější třídou vůbec, v roce 2014 zahrnovala 1,180 mil. pracovníků, čímž se podílela téměř čtvrtinou na celkové zaměstnanosti. Ve vývoji **počtu pracovníků** této třídy měl také velký význam průlomový rok 1989. Výrazný nárůst počtu pracovníků této třídy jako celku v prvním období po revoluci se ale nekonal. Důvodem byl velký pokles počtu skladových provozních pracovníků a pracovníků v dopravě. Rovněž růst produktivity práce daný jak využíváním moderních technologií, tak zvýšením pracovního nasazení zaměstnanců. Naopak jejich počet celkově poklesl z 1 273tis. v roce 1991 až na 1 180 tis. v roce 2014. I vzhledem k poklesu jejich počtu podíl na celkové zaměstnanosti zůstal téměř stejný (24 %). V devadesátých letech se jejich podíl dokonce mírně navýšil vzhledem k rapidním úbytkům počtu pracujících zejména u dělnických profesí (viz kapitoly výše) a pak zase poklesl.

Vývoj **vzdělanostní struktury** profesní třídy provozních a obslužných pracovníků je obdobný jako u ostatních tříd. Nároky na pracovníky a jejich dovednosti se zvýšily, a to se odráží i v jejich vzdělanostní struktuře. Nejčetnější skupinou jsou vyučení pracovníci (53 %). Výrazně ubylo pracovníků se základním vzděláním (pokles z 372 tis. v roce 1991 na 99 tis. v roce 2014). Jejich úbytek byl do značné míry „nahrazen“ pracovníky s úplným středním odborným vzděláním, jejichž počet se více než zdvojnásobil (ze 146 tis. v roce 1991 na 368 tis. v roce 2014). To se odrazilo i v podílové struktuře třídy. Výrazně se navýšil i počet vysokoškoláků, ale vzhledem k jejich malému počtu je jejich podíl na celku nízký (3,4 %).

Popsané změny ve vývoji vzdělanostní struktury pracovníků se promítly i na zvýšení průměrné **délky vzdělávání**, a to o 1 rok na současných 11 let.

**Průměrný věk** pracovníků třídy N5 je 41,9 let, tj. o 0,6 roku nižší než je průměr všech zaměstnaných osob ČR. **Podíl absolventů** na celkovém počtu pracujících byl 8,1 % v roce 2014 (podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %). Mezi jednotlivými podtřídami jsou ale velké rozdíly (viz tab. B1).

Podíl profesních a obslužných pracovníků na celkové zaměstnanosti **v kraji** je u všech krajů vysoký (nad 20 %). Nejvyšších hodnot dosahuje v Ústeckém (29 %), Karlovarském (29 %) a Jihočeském kraji (téměř 26 %). Naopak nejnižší podíl ve struktuře zaměstnání je v Praze (20 %). Vysoký podíl v Ústeckém a Karlovarském kraji je zřejmě způsoben vyšší mírou nezaměstnanosti a také poklesem pracovníků v těžebním průmyslu a na něj navazujících odvětvích.

Jak již bylo uvedeno, tato třída zahrnuje velice různorodé a vzájemně heterogenní profese se specifickým vývojem. Jde o tyto podtřídy:

- N51 Provozní pracovníci dopravy (vč. osádek a řidičů);
- N52 Provozní pracovníci pošt, telekomunikací, peněžnictví, pojišťovnictví, elektrárenských a plynárenských služeb (ovšem ne dělníci);
- N53 Pracovníci prodeje a předvádění zboží (ne údržbáři a opraváři);
- N54 Pracovníci pro osobní a bytové služby a pro další služby;
- N55 Provozní pracovníci stravování, ubytování, cestovního ruchu;
- N56 Skladoví provozní pracovníci;
- N59 Ostatní provozní a obsluhující, včetně hasičů.

**Provozní pracovníci dopravy (vč. osádek a řidičů) (N51)** - je druhou nejpočetnější podtřídou (266 tis., 22,5 % na zaměstnanosti třídy N5) s relativně vysokým průměrným věkem svých pracovníků (43,7 let) a nízkým podílem absolventů (pouze 4,5 %). U dopravních společností také docházelo ke změnám, které vyžadovaly zvýšení kvalifikace u části pracovníků. Nástup nových technologií řízení a sledování dopravy stupňuje nároky na odbornou způsobilost pracovníků. Doprava a logistika se přetváří v odvětví s výrazně větším a variabilnějším objemem činností a služeb; dopravní firmy rozšiřují okruh činností pro své zákazníky (balení, administrativa, zákaznické služby).

Podle vyjádření zaměstnavatelů jsou řidiči jednou z profesí, u kterých se potýkají s nedostatkem pracovníků. Řidiči nákladních automobilů, autobusů a tramvají patří také k nejčetněji se vyskytujícím profesním skupinám v nabídce volných pracovních míst evidovaných ÚP.

**Provozní pracovníci pošt, telekomunikací, peněžnictví, pojišťovnictví, elektrárenských a plynárenských služeb (ovšem ne dělníci) (N52)** – jedná se o nejméně čttnou podtřídou N5 (45 tis. pracovníků). Za sledované období se výrazně navýšila průměrná délka vzdělávání pracovníků této podtřídy (o 1,33 roku) na 11,61 v roce 2014 (což je nejvíce ze všech podtříd N5).

Poptávku po poštovních službách v posledních deseti letech významně zvýšilo internetové obchodování. Zaměstnanost v poštovních službách je ovlivněna zejména restrukturalizací a zvyšováním efektivity majoritního zaměstnavatele – České pošty. Co se týče profesních požadavků, i poštovní a doručovací služby jsou závislejší na moderních technologiích. Telekomunikace je odvětví, které je hlediska uplatnění a mzdové úrovně velmi atraktivní.

**Pracovníci prodeje a předvádění zboží (ne údržbáři a opraváři) (N53)** – nejčetnější podtřída, patří sem 294 tis. pracovníků a podílí se na celkové zaměstnanosti v ČR 5,9 %. Z celkového počtu pracovníků je 10,6 % absolventů škol, což je o 1 p.b. více, než představuje průměr v ČR. V posledním období se výrazněji prodloužila průměrná délka vzdělávání pracovníků této podtřídy.

V maloobchodě také docházelo k výrazným změnám. Jednou z nich byla výstavba velkoformátových prodejen a obchodních center, která vytlačila část zaměstnanců z menších

prodejen. Výrazným mezníkem v maloobchodě bylo rozšíření internetu a tím vstup internetového obchodování na trh. Nakupování přes internet se stalo novou progresivní formou prodeje. Každoročně narůstá objem prodaného zboží přes internet. Trend internetového obchodování a stále silnější snaha přizpůsobovat výrobek každému jednotlivému zákazníkovi posiluje závislost podniků i zaměstnanců na ICT a zvyšuje nároky na jejich pružnost a adaptabilitu. Absolventi příslušných oborů vzdělání mají možnost se uplatnit ve specializovaných prodejnách, v nichž se vyžadují vyšší znalosti produktu a odborné poradenství. Ve skutečnosti je jejich míra nezaměstnanosti nadprůměrně vysoká.

**Pracovníci pro osobní a bytové služby a pro další služby (N54)** – i z hlediska četnosti pracovníků významná podtřída, zahrnuje 198 tis. pracovníků. Průměrný věk těchto pracovníků je ale vysoký až 45 let (je až o 2,5 roku vyšší než je průměrný věk všech zaměstnaných v ČR). Ve struktuře pracovníků je relativně vysoký podíl pracovníků se základním vzděláním, což se odráží i v nižší průměrné délce vzdělávání (10,59 let, nejméně z podtříd N5).

Dlouhodobě se význam těchto služeb zvyšuje a tím vznikají příznivé vyhlídky i na zaměstnanost ve většině pozic poskytujících tyto služby. V souvislosti s nárůstem bohatství a zvyšování příjmů domácností se vynakládá stále větší část prostředků na různé osobní služby a služby pro domácnost.

**Provozní pracovníci stravování, ubytování, cestovního ruchu (N55)** – do této podtřidy jsou zařazeni i pracovníci informačních služeb, v zákaznických kontaktních centrech a operátoři telefonních panelů. Celkový počet těchto pracovníků je 229 tis. (4,6 % na celkové zaměstnanosti ČR). Relativně vysoký podíl (ve srovnání s ostatními podtřídami N5) na celkové zaměstnanosti zde mají absolventi škol, až 11,4 %. Lze předpokládat, že nadprůměrný podíl absolventů zůstává zejména na pozicích telefonních operátorů a pracovníků zákaznických kontaktních center. Nabídek na pracovní uplatnění v těchto povoláních je dostatek, navíc zaměstnavatelé nevyžadují velké pracovní zkušenosti, proto zde často nacházejí uplatnění absolventi škol.

Odvětví gastronomie, hotelnictví a turismu je ovlivňován projevy trendu růstu náročnosti spotřebitelů (stále častěji vyhledávají produkty a služby, které jim budou šité na míru). Tak jako v jiných odvětvích i zde výrazně vzrostl význam internetu jako informačního a komunikačního nástroje mezi zákazníkem a poskytovatelem služeb. Nároky na ICT znalosti, ale i komunikační dovednosti zejména pracovníků cestovního ruchu rostou. Problémem zůstávají profese jako kuchař a číšník, kde se zaměstnávají často nekvalifikovaní či „přeučení“ pracovníci. Zaměstnavatelé neradi přijímají absolventy těchto oborů. Je to částečně ovlivněno nesouladem mezi zaměřením výuky a požadavky zaměstnavatelů, navíc úroveň mzdové nabídky zaměstnavatelů a pracovní podmínky odrazují absolventy od práce v oboru.

**Skladoví provozní pracovníci (N56)** – patří sem pouze 55 tis. pracovníků. Ve vzdělanostní struktuře pracovníků výrazně převyšují vyučení pracovníci (68 %, což je nejvíce z podtřidy N5). Průměrná délka vzdělávání pracovníků se u této podtřidy zvýšila za sledované období nejméně ze všech podtříd N5.

**Ostatní provozní a obsluhující, včetně hasičů (N59)** - zahrnuje hasiče, požárníky, obsluhu povozů, nosiče břemen a přístavní dělníky; celkem 94 tis. pracovníků. Průměrný věk pracovníků (39,3 let) je nejnižší ze všech podtříd N5 a je i výrazně nižší než je průměr všech zaměstnaných v ČR.

K nejvyššímu nárůstu **průměrné délky vzdělávání** došlo u podtřidy N52 - Pracovníci pošt, telekomunikací, peněžnictví, pojišťovnictví, elektrárenských a plynárenských služeb, a to o 1,33 roku, díky němuž se na konci sledovaného období také stala podtřídou s nejvyšší průměrnou délkou vzdělávání 11,6 let (viz tabulka B2) a výrazně převyšuje všechny ostatní podtřidy. Nárůst ovlivnilo zejména zvyšování vzdělanostní úrovně pracovníků v peněžnictví, pojišťovnictví a také v telekomunikacích. Naopak nejmenšího zvýšení bylo dosaženo u Skladových provozních pracovníků (N56). Obdobně jsou na tom i Ostatní provozní a obsluhující, včetně hasičů (N59).

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě zaměstnání:

**Rozvoj sektoru služeb.** Služby obecně zaznamenaly po roce 1989 výrazný nárůst zaměstnanosti, daný odlivem pracovníků z dříve preferovaných sektorů a zvýšenou poptávkou po službách, která je přímo úměrná rostoucím příjmům a zvyšující se spotřebě. Tento nárůst významu služeb i zaměstnanosti v nich se v této profesní třídě (která do služeb bezesporu náleží) neprojevil; zaměstnanci sektoru služeb jsou totiž zahrnuti také do jiných profesních tříd, které budou popsány v následujících kapitolách. Je nutné poznamenat, že podnikatelský sektor (zejména „malí“ živnostníci), který se mohutně rozvinul v oblasti služeb, zkresluje výsledky, protože ve statistikách jsou uvedeni jako vedoucí pracovníci – třída N7.

**Změna struktury zaměstnanosti.** Také zde došlo ve sledovaném období k výraznému úbytku počtu pracovníků se základním vzděláním a naopak k nárůstu pracovníků s maturitním vzděláním. Nástup nových technologií totiž zvyšuje nároky na úroveň znalostí (zejména ICT) a s rozvojem mezinárodní spolupráce rostou také požadavky na znalosti cizích jazyků. Zvyšují se také nároky na pružnost a adaptabilitu pracovníků.

**Internet a reklama.** Významně vzrostla role internetu jako nákupního prostředku a také jako pojítka mezi spotřebitelem, obchodníkem a výrobcem. Náročnost a požadavky koncových uživatelů (zákazníků) se zvýšily, což výrazně podpořilo nárůst významu propagace, reklamy a komunikace a adekvátně se projevuje i v poptávce po profesích a kvalifikacích.



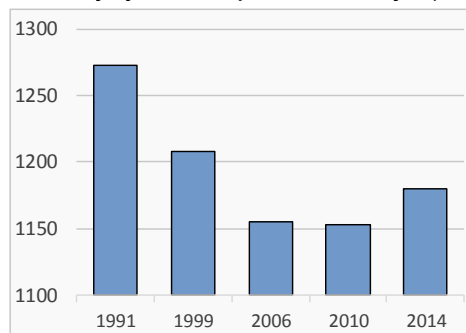
## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N5 Provozní a obslužní pracovníci

tato třída zahrnuje podtřídy:

- N51 Provozní pracovníci dopravy (vč. osádek a řidičů)
- N52 Provozní prac. pošt, telekom., peněžnictví, pojišť., elektrárenských a plyn. služeb (ne dělníci)
- N53 Pracovníci prodeje a předvádění zboží (ne údržbáři a oprav.)
- N54 Prac. pro osobní a bytové služby a pro další služby
- N55 Prov. prac. stravov., ubyt., cest. ruchu
- N56 Skladoví provozní pracovníci
- N59 Ostatní provozní a obsluhující, vč. hasičů

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



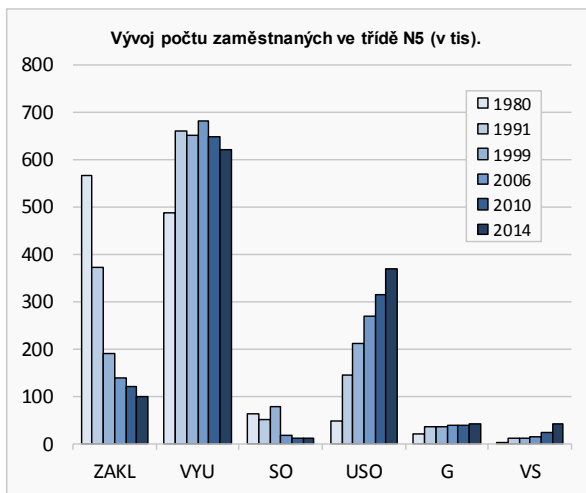
A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	1273,1	1208,0	1154,8	1152,7	1179,7	-93,4
podíl z celku	23,5%	25,7%	23,9%	23,7%	23,8%	0,3%
vývoj od r. 1991	100,0%	94,9%	90,7%	90,5%	92,7%	-7,3%
změna počtu zam.*		-65,1	-53,2	-2,1	27,0	

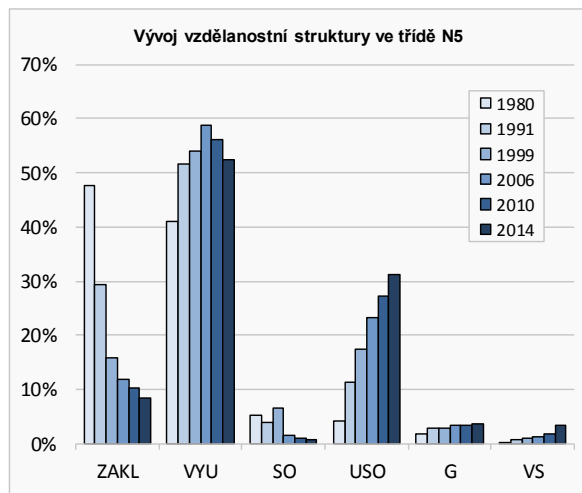
\* vzhledem k předchozímu období

A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991	1999	2006	2010	2014	2014-1991						
základní	371,9	29,2%	190,7	15,8%	137,2	11,9%	119,9	10,4%	98,7	8,4%	-273,2	-73,5%
vyučení	657,7	51,7%	650,7	53,9%	679,8	58,9%	646,5	56,1%	618,9	52,5%	-38,9	-5,9%
střední odborné	50,5	4,0%	78,1	6,5%	17,1	1,5%	11,9	1,0%	10,2	0,9%	-40,3	-79,8%
vyučen s maturitou	*		22,6	1,9%								
úplně střední odborné	145,8	11,4%	212,0	17,5%	268,7	23,3%	313,0	27,2%	368,2	31,2%	222,5	152,6%
gymnaziální	37,0	2,9%	34,8	2,9%	37,9	3,3%	38,6	3,3%	43,1	3,7%	6,1	16,5%
vyšší odborné	10,2	0,8%	11,3	0,9%	13,7	1,2%	22,1	1,9%	40,4	3,4%	30,3	298,4%
bez vzdělání	**		7,4	0,6%	0,2	0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	10,01		10,44		10,66		10,80		11,01		1,00	10,0%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N5:

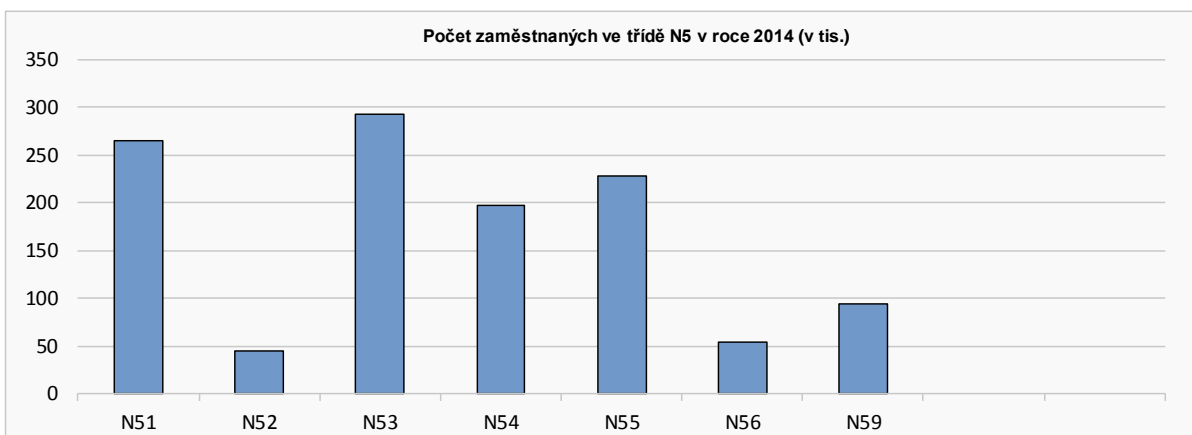
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↘	↘	↘	↘
Vyučen	↔	↔	↔	↔
Maturitní	↗	↗	↗	↗
Vysokoškolské	↗	↗	↗	↗
CELKEM	↔	↔	↔	↔

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- ↔ změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

A4. Podíl třídy N5 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Ústecký kraj	28,70%
Karlovarský kraj	28,59%
Jihočeský kraj	26,09%
Středočeský kraj	25,67%
Olomoucký kraj	25,43%
Královéhradecký kraj	24,82%
Moravskoslezský kraj	24,81%
Kraj Vysočina	24,60%
Pardubický kraj	23,64%
Plzeňský kraj	23,32%
Zlínský kraj	23,24%
Liberecký kraj	21,89%
Jihomoravský kraj	20,13%
Praha	19,98%

## B. Provozní a obslužní pracovníci - podrobnější členění

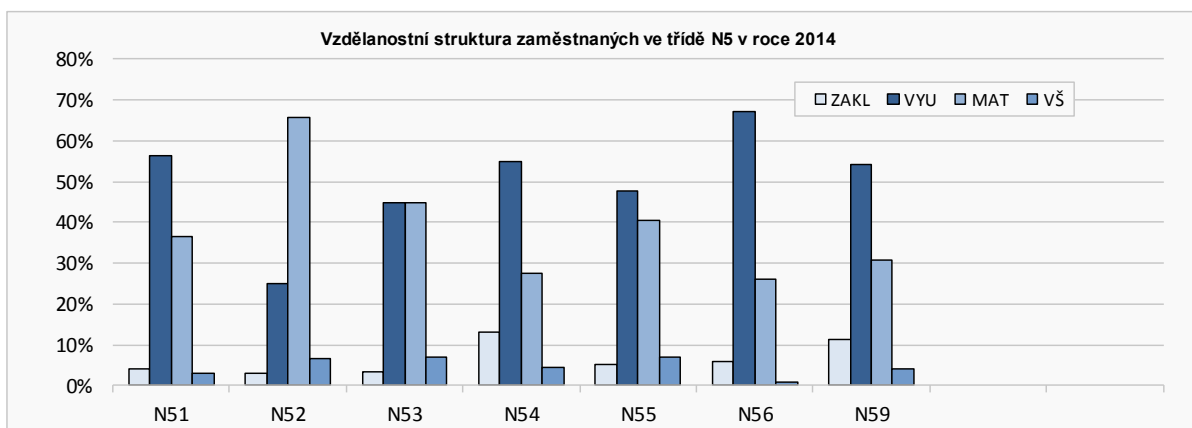


### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

Provozní pracovníci dopravy (vč. osádek a řidičů)  
 Provoz. prac. pošt, telekom., peněž., pojišť., el. a plyn. sl.  
 Pracovníci prodeje a předvádění zboží  
 Prac. pro osobní a bytové služby a pro další služby  
 Provozní pracovníci stravov., ubytov., cest. ruchu  
 Skladoví provozní pracovníci  
 Ostatní provozní a obslužující, vč. hasičů

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N5	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N51	265,2	22,5%	5,3%	43,7	4,5%
N52	45,2	3,8%	0,9%	42,0	8,3%
N53	293,7	24,9%	5,9%	40,9	10,6%
N54	198,1	16,8%	4,0%	45,0	5,0%
N55	228,7	19,4%	4,6%	40,0	11,4%
N56	54,7	4,6%	1,1%	40,0	6,6%
N59	93,9	8,0%	1,9%	39,3	9,6%
<b>N5</b>	<b>1179,7</b>	<b>100,0%</b>	<b>23,7%</b>	<b>41,9</b>	<b>8,1%</b>

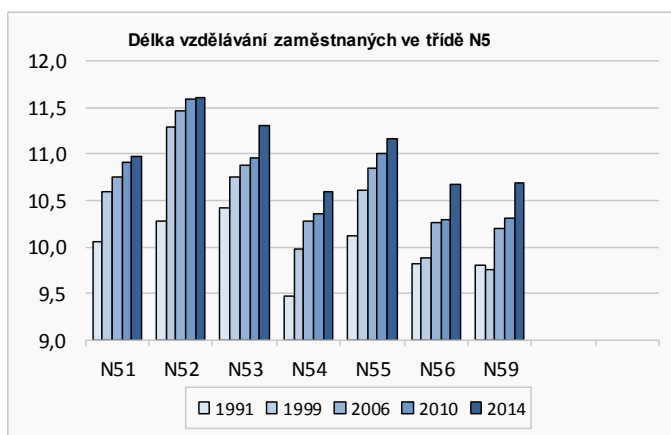
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
 podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N51	10,06	10,59	10,74	10,91	10,97	0,91
N52	10,28	11,28	11,47	11,60	11,61	1,33
N53	10,42	10,75	10,87	10,96	11,31	0,88
N54	9,48	9,98	10,29	10,36	10,59	1,11
N55	10,12	10,61	10,85	11,01	11,16	1,04
N56	9,82	9,89	10,25	10,30	10,67	0,86
N59	9,81	9,76	10,20	10,32	10,69	0,88

\* rozdíl za sledované období



### 3.6. Techničtí pracovníci

Podobně jako u profesní skupiny dělníků zpracovatelů také v tomto případě existovala před rokem 1989 velká přezaměstnanost. Příčina byla již několikrát zmíněna výše: přílišné zaměření socialistické ekonomiky na průmyslovou produkci a nedostatečné využívání nových technologií. Zvyšování produkce tak bylo řešeno zvyšováním počtu pracovníků a nikoliv zaváděním nových technologií, méně náročných na kvantitu lidských zdrojů. Pro transformační období po roce 1989 je pro ČR charakteristický příliv zahraničních investic do průmyslových odvětví (z nich největší zaměřily do odvětví dopravního strojírenství, dopravy a logistiky, výpočetní techniky apod.) a nástup nových technologií. Česká republika je navíc zemí, kde jsou ve velkém rozsahu produkovány IT služby s vysokou přidanou hodnotou.

Nedávná hospodářská krize zasáhla i průmysl a měla vliv také na zaměstnanost technických pracovníků. Snížil se jejich počet a vyžádala si i změny v požadavcích na jejich znalosti a dovednosti. Ceněny jsou zejména technici s kombinovanými znalostmi, např. z oblasti strojírenství – slaboproudá elektrotechnika – ICT, nebo stavebnictví – elektrotechnika – automatizační technika.

Tato profesní **třída zahrnuje profese** zaměřené na technickou činnost intelektuálního charakteru. Uvedené profese jsou vykonávány v oblasti výroby, těžby, stavebnictví, dopravy, zemědělství i jinde. Vyžadují se tu vyšší nároky na úroveň vzdělání, proto je zde relativně vysoké zastoupení pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním.

**Počet technických pracovníků** v 90. letech poměrně výrazně poklesl, a to z 586 tis. v roce 1991 na 400 tis. pracovníků v roce 1999. Následně jejich počet rostl (příliv zahraničních investic viz vývoj popsáný výše) až do období ekonomické recese. V roce 2014 bylo v ČR 508 tis. technických pracovníků. Obdobný vývoj měl i jejich podíl na celku (nyní 10 %).

Ve **vzdělanostní struktuře** se pokles v 90. letech projevil zejména snížením počtu pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou. Tato skupina je i nadále nejčetnější a v současné době tvoří okolo 45 % všech pracovníků této třídy. Snížil se také počet pracovníků se základním vzděláním, což je ale pochopitelné, protože technické profese vyžadují vyšší vzdělání s odbornou kvalifikací. Počet i podíl gymnazistů také poklesl. Výrazný je nárůst počtu vysokoškoláků, který se významně zvyšuje zejména v posledních obdobích, a to až na 208 tis. v roce 2014 (41 % celku). S narůstající složitostí procesů a nových trendů vzrůstají i požadavky na kvalifikaci a zejména u některých pozic se preferuje vysokoškolské vzdělání. Posiluje také trend poklesu všeobecně vzdělaných, což ukazuje potřebu technicky kvalifikovaných pracovníků.

V této profesní třídě jsou kladeny poměrně vysoké požadavky na technické znalosti a **vzdělanostní úroveň** pracovníků. V porovnání s předchozími profesními třídami je v této třídě relativně vysoký podíl vysokoškoláků i celkově vysoká průměrná úroveň vzdělání. Ta byla dokonce v roce 2014 druhá nejvyšší (za třídou N8 – viz dále) ze všech sledovaných tříd. Průměrná délka vzdělávání na konci sledovaného období dosahovala 13,66 let, což je o 2,7 roku více než průměrná délka vzdělávání třídy N3 (Dělníci zpracovatelé). Uvedené porovnání je vhodné vzhledem k tomu, že jde o profesní třídy, jejichž pracovníci jsou zaměstnáni ve stejných odvětvích, avšak požadavky na úroveň vzdělání jsou zde odlišné.

**Průměrný věk** technických pracovníků je 41,7 let, což je méně než průměrný věk všech zaměstnaných osob ČR. Ve struktuře pracovníků je až 12,1 % **absolventů škol**. Samotní zaměstnavatelé prohlašují, že mají o absolventy technických oborů vzdělání zájem a požadují zvýšit neboli alespoň zachovat jejich počet (v souvislosti s jejich očekávaným úbytkem daný demografickým poklesem). Častou výtkou ze strany zaměstnavatelů jsou také jejich nedostatečné kompetence na výkon některých povolání. Obecným problémem zůstává stále nedostatečný zájem mladých lidí o technické obory a uplatnění v některých odvětvích průmyslu.

Nejvyšší podíl technických pracovníků na celkové zaměstnanosti vykazuje Praha (13 %), kde jsou soustředěna ústředí mnohých firem, a také tradiční průmyslové **regiony** (Jihomoravský a Pardubický kraj), kterým se podařilo nalákat zahraniční investory. Nejnižší podíl technických pracovníků na celkové zaměstnanosti je evidován v Karlovarském kraji (6 %).

I přes velký počet podtříd je charakter práce technických pracovníků velice podobný. Jsou zde zahrnuti:

N61	Techničtí pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a vodním hospodářství;
N62	Technici báňští a hutní;
N63	Strojírenští technici;
N64	Elektrotechnici, elektronici a energetici;
N65	Chemičtí technici a technici při výrobě stavebních hmot;
N66	Stavební technici;
N67	Techničtí pracovníci výpočetní techniky (analytici, programátoři);
N68	Technici dopravy, pošt a telekomunikací;
N69	Ostatní techničtí pracovníci.

**Techničtí pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a vodním hospodářství (N61)** – jedná se o menší podtřídou se 35 tis. pracovníky. Vyznačuje se vysokým zastoupením vysokoškolsky vzdělaných pracovníků (až 63 %) a také vyšším průměrným věkem pracovníků (téměř 45 let). Ukazuje to na setrvávání kvalifikovaných pracovníků v zemědělském sektoru. Moderní trendy (rozvoj biopaliv, ekofarem, zavádění modernějších technologických postupů a automatizace odvětví) totiž podporují poptávku po pracovnících s vyšší či širší kvalifikací.

**Technici báňští a hutní (N62)** – tato podtřída zaznamenala výrazný úbytek počtu pracovníků v souvislosti s celkovou situací v oblasti těžby a v hutním průmyslu. Pokles zaměstnanosti v těchto odvětvích se zákonitě dotknul také technických pracovníků. Do roku 2014 jejich počet poklesl na 10 tis.

**Strojírenští technici (N63)** – je jednou z početnějších podtříd N6 (87 tis. pracovníků). Ve vzdělanostní struktuře mají nejvyšší zastoupení pracovníci se středním odborným vzděláním s maturitou (51 %) a vysokoškolsky vzdělaní pracovníci (36 %). Podíl absolventů škol je téměř 12%. Ve vývoji dochází ke stále těsnějšímu propojování mezi strojírenstvím, elektrotechnikou a elektronikou, což souvisí se zaváděním kombinovaných strojních systémů. Pracovníci konstrukce, technologie a designu s kombinovanými znalostmi v oblasti strojírenství – slaboproudá elektrotechnika – ICT mají dlouhodobě dobrý potenciál pro uplatnění.

**Elektrotechnici, elektronici a energetici (N64)** – zahrnuje 44 tis. pracovníků. Jejich počet poklesl v 90. letech, pak ale opětovně narostl a drží si svou úroveň. Zaměstnanost se snižovala zejména u energetiků, v důsledku restrukturalizace a zvyšování automatizace provozů v elektroenergetice a teplárenství. Zaměstnanost ve výrobě elektroniky pravděpodobně dosáhla svého vrcholu. Značný potenciál mají pracovníci v oboru mikroelektronika a automatizační technika, která se díky technologickému vývoji prosazuje stále více v celé řadě dalších odvětví průmyslu.

**Chemičtí technici a technici při výrobě stavebních hmot (N65)** – relativně málo čtlná podtřída (28 tis. pracovníků). Chemický průmysl je klíčový subdodavatel pro mnoho navazujících odvětví a zaměstnanost se tedy do značné míry odvíjí od vývoje ostatních průmyslových odvětví.

**Stavební technici (N66)** – ve vzdělanostní struktuře stavebních techniků (76 tis.) se výraznou měrou podílí vysokoškolsky vzdělaní pracovníci (až 56 %) a maturanti (39 %). Stavebnictví je velice významné odvětví našeho hospodářství s vysokým multiplikačním efektem – útlum stavební výroby, pokles stavebních zakázek v soukromém a veřejném sektoru se negativně projeví v dalších navazujících odvětvích. Dobré vyhlídky ale pořád mají pracovníci s kombinovanými znalostmi stavebnictví – elektrotechnika – automatizační technika a s orientací v nových trendech stavebního trhu (inteligentní budovy, úspory energií a udržitelnost, tj. nejde jen o to jaké má budova vlastnosti, z čeho je postavená, ale především jak funguje pro své uživatele, okolí, životní prostředí a v rámci vyšších sídelních útvarů nebo celého chytrého města.<sup>10</sup>).

**Techničtí pracovníci výpočetní techniky (analytici, programátoři) (N67)** – nejčetnější podtřída N6 zahrnuje 115 tis. pracovníků. Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných pracovníků na celku z podtříd N6 je právě v této podtřídě (až 66 %). Česká republika se stala zemí, kde jsou ve velkém rozsahu produkovány IT služby s vysokou přidanou hodnotou. To potvrzuje i agentura CzechInvest, která uvádí, že Česká republika se stala jednou z nejžádanějších lokalit pro

<sup>10</sup><http://www.beffa.eu/trendum-a-inovacim-ve-stavebnictvi-vevodi-udrzitelnost/>

outsourcing a offshoring služeb v oblasti informačních technologií. Tento vývoj podporují skvělá tradice České republiky v technických oborech, množství talentovaných lidí i přijatelné náklady.

Ve struktuře pracovníků je podíl absolventů škol až 18,5 % (což je výrazně více ve srovnání s dalšími podtřídami N6). Absolventi těchto oborů vzdělání jsou velice žádaní na trhu práce. O absolventy je velký zájem, protože v oblasti informačních technologií a automatizace vznikl v poslední době velký počet nových, dynamicky se rozvíjejících firem. Navíc celkový význam IT v ekonomice se neustále zvyšuje spolu s množstvím oblastí využití a aplikací. Tento trend bude v příštích letech pokračovat. Firmy hledají absolventy se širokým spektrem znalostí v oblasti IT, ale zároveň se hovoří o nutnosti „změnit techniky v analytiku a konzultanty“, tj. rozvíjet jejich dovednosti, zaměřené na identifikaci zákaznických potřeb, na spojení technologického, obchodního a marketingového uvažování.

**Technici dopravy, pošt a telekomunikací (N68)** – početně menší podtřída (22 tis. pracovníků). Ve vzdělanostní struktuře mají značnou převahu maturanti (62 %). Jednotlivá odvětví, do kterých pracovníci této podtřídy spadají, měla rozdílný vývoj a také mají jiné vyhlídky na zaměstnání. V dopravě vzrostla poptávka po specialistech na řídicí, informační, komunikační a odbavovací systémy v souvislosti s rozšiřováním okruhu činností pro zákazníky. Vyšší kvalifikační požadavky na technické pracovníky jsou i v oblasti poštovních a doručovacích služeb, které jsou závislejší na moderních technologiích. Oblast telekomunikací je z hlediska uplatnění a mzdové úrovně velmi atraktivní. Zde mohou zaznamenat pokles poptávky technické profese nutné pro výstavbu, fyzickou obsluhu a servis přenosových sítí, naopak dohledoví specialisté a odborníci na softwarovou správu a řízení budou nabývat na významu.

**Ostatní techničtí pracovníci (N67)** – tato podtřída zahrnuje např. specialisty v oblasti průmyslového inženýrství, techniky v oblasti vysílání a audiovizuálních záznamů, techniky kartografy, zeměměřiče atd., tedy celkem 90 tis. pracovníků z různých oblastí.

Průměrná **délka vzdělávání** je 13,66 let. Rozdíly jednotlivých podtříd dosahují přibližně 1,9 roku. Nejnížší úroveň dosahují bánští a hutní technici (12,39 roku) a jejich úroveň za sledované období poklesla (viz tab. B2). Kratší délku vzdělávání vykazují i strojírenští technici a také technici dopravy, pošt a telekomunikací. Jejich vývoj byl ale odlišný. Nejvyšší hodnotu vykazují techničtí pracovníci výpočetní techniky (N67) – 14,58 let a nárůst o 1,33 roku za sledované období. Není to vůbec překvapivé, protože v jejich vzdělanostní struktuře 66 % tvoří vysokoškoláci. Relativně vysoké úrovně dosahuje i délka vzdělávání techniků pracujících v zemědělství a lesnictví (14,29 let) a také stavebních techniků (14,01).

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě:

**Vliv hospodářství na zaměstnanost.** Orientace socialistického hospodaření zejména na průmysl vedla k vysoké přezaměstnanosti v mnoha jeho odvětvích. Následkem byl poměrně prudký pokles počtu technických pracovníků v devadesátých letech minulého století. Obrat v zaměstnanosti technických pracovníků nastal s přílivem zahraničních investic a nástupem nových technologií. Hospodářská krize posledních let zasáhla i průmysl a měla vliv také na zaměstnanost technických pracovníků. Snížil se jejich počet a krize si vyžádala i změny v požadavcích na jejich znalosti a dovednosti.

**Nárůst významu výpočetní techniky.** Výpočetní technika se dynamicky rozvíjela ve všech odvětvích ekonomických činností. Její význam se neustále zvyšuje spolu s množstvím oblastí využití a aplikací a tento trend bude v příštích letech pokračovat a více se rozšíří i do oblastí, které byly dosud z hlediska IT méně náročné.

**Zvyšuje se vzdělanostní úroveň,** která je převážně důsledkem nárůstu počtu pracovníků s vysokoškolským vzděláním. S narůstající složitostí procesů a nových trendů vzrůstají i požadavky na kvalifikaci a zejména u některých pozic se preferuje vysokoškolské vzdělání.

**Zájem o absolventy škol ze strany zaměstnavatelů.** O absolventy technických oborů vzdělání mají zájem a požadují zvýšit nebo alespoň zachovat jejich počet (v souvislosti s jejich očekávaným úbytkem daný demografickým poklesem). Častou výtkou z jejich strany k absolventům jsou jejich nedostatečné kompetence na výkon některých povolání.

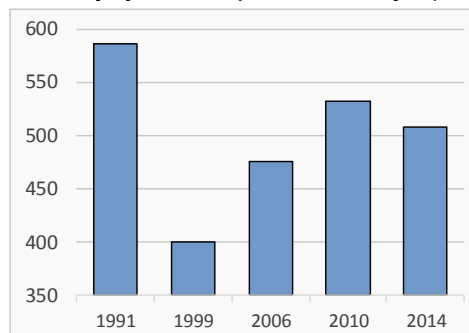
## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N6 Techničtí pracovníci

tato třída zahrnuje podtřídy:

- N61 Techničtí pracovníci v zemědělství, lesnictví, rybářství a vodním hospodářství
- N62 Technici bány a hutní
- N63 Strojírenští technici
- N64 Elektrotechnici, elektronici a energetici
- N65 Chemičtí technici a technici při výrobě stavebních hmot
- N66 Stavební technici
- N67 Techničtí prac. výpočetní techniky (analytici, programátoři)
- N68 Technici dopravy, pošt a telekomunikací
- N69 Ostatní techničtí pracovníci

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



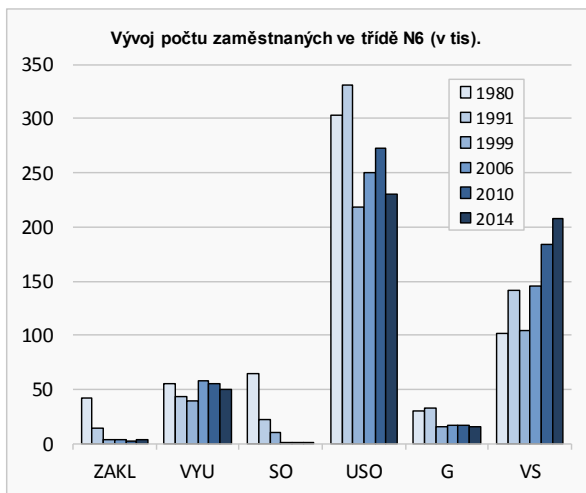
#### A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	586,5	399,9	475,4	531,6	507,7	-78,9
podíl z celku	10,8%	8,5%	9,8%	10,9%	10,2%	-0,6%
vývoj od r.1991	100,0%	68,2%	81,1%	90,6%	86,6%	-13,4%
změna počtu zam.*		-186,6	75,5	56,2	-23,9	

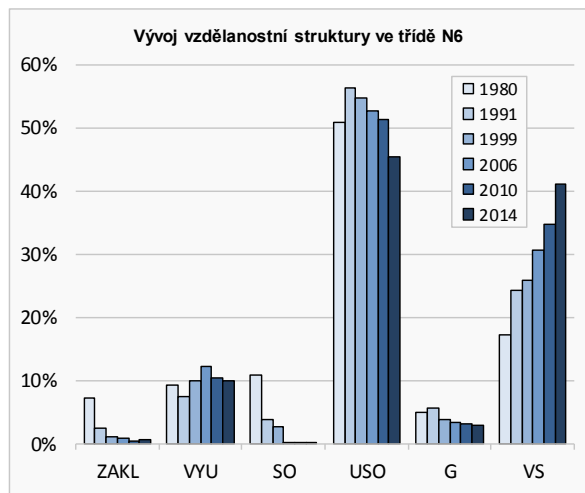
\* vzhledem k předchozímu období

#### A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991	1999	2006	2010	2014	2014-1991						
základní	14,8	2,5%	3,9	1,0%	4,1	0,9%	2,6	0,5%	3,8	0,7%	-11,1	-74,7%
vyučení	44,0	7,5%	39,8	10,0%	58,1	12,2%	55,2	10,4%	50,0	9,8%	6,0	13,5%
střední odborné	22,0	3,8%	10,6	2,7%	1,3	0,3%	0,9	0,2%	0,8	0,2%	-21,2	-96,2%
vyučen s maturitou*			8,3	2,1%								
úplné střední odborné	330,4	56,3%	218,5	54,6%	250,5	52,7%	272,4	51,2%	230,0	45,3%	-100,4	-30,4%
gymnaziální	33,4	5,7%	15,4	3,9%	16,4	3,4%	16,3	3,1%	15,0	2,9%	-18,4	-55,2%
vysokoškolské	141,8	24,2%	103,7	25,9%	145,0	30,5%	184,1	34,6%	208,1	41,0%	66,3	46,8%
bez vzdělání**			0,1	0,0%		0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	12,80		12,93		13,15		13,38		13,66		0,87	6,8%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



#### A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N6:

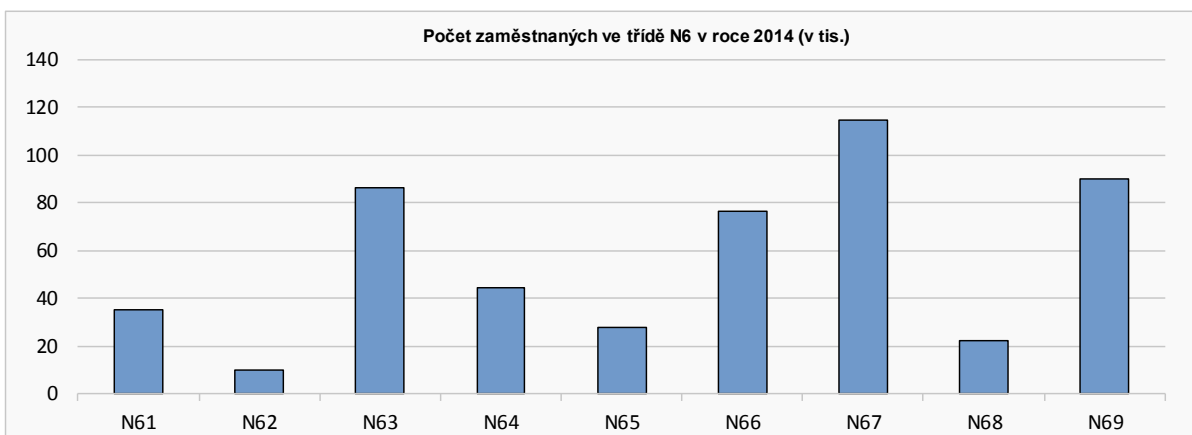
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	—	↘	↗
Vyučen	—	↗	—	—
Maturitní	↘	↗	—	↘
Vysokoškolské	↘	↗	↗	↗
CELKEM	↘	↗	↗	—

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)

#### A4. Podíl třídy N6 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Praha	13,00%
Jihomoravský kraj	12,02%
Pardubický kraj	10,42%
Plzeňský kraj	10,27%
Královéhradecký kraj	10,16%
Středočeský kraj	10,07%
Jihočeský kraj	9,77%
Moravskoslezský kraj	9,55%
Kraj Vysočina	9,29%
Olomoucký kraj	8,96%
Liberecký kraj	8,79%
Ústecký kraj	8,78%
Zlínský kraj	8,44%
Karlovarský kraj	6,37%

## B. Techničtí pracovníci - podrobnější členění

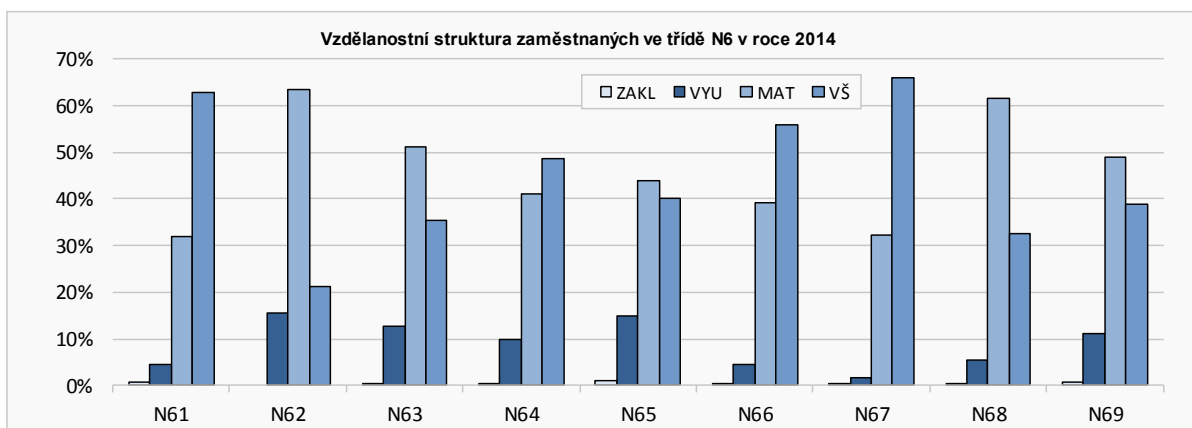


### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

Techn. prac. v zem., lesnictví, rybář. a vod. hosp.  
 Technici bánšití a hutní  
 Strojírenští technici  
 Elektrotechnici, elektronici a energetici  
 Chem. technici a techn. při výrobě staveb. hmot  
 Stavební technici  
 Techn. prac. vřp. techniky (analytici, programátoři)  
 Technici dopravy, pošt a telekomunikací  
 Ostatní techničtí pracovníci

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N6	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N61	35,1	6,9%	0,7%	44,9	8,1%
N62	10,1	2,0%	0,2%	48,3	7,6%
N63	86,7	17,1%	1,7%	41,5	11,9%
N64	44,4	8,7%	0,9%	44,6	10,0%
N65	27,9	5,5%	0,6%	42,0	10,7%
N66	76,3	15,0%	1,5%	44,0	10,9%
N67	114,7	22,6%	2,3%	37,9	18,5%
N68	22,2	4,4%	0,4%	40,2	9,2%
N69	90,3	17,8%	1,8%	41,9	9,6%
<b>N6</b>	<b>507,7</b>	<b>100,0%</b>	<b>10,2%</b>	<b>41,7</b>	<b>12,1%</b>

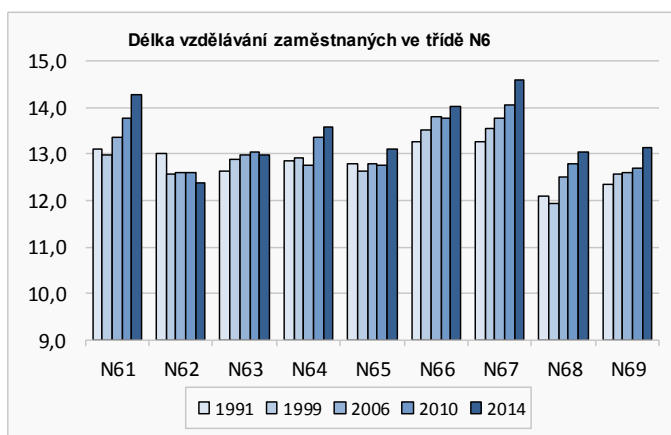
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
 podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N61	13,09	12,97	13,35	13,77	14,29	1,20
N62	13,02	12,58	12,60	12,59	12,39	-0,63
N63	12,62	12,87	12,99	13,03	12,98	0,36
N64	12,86	12,92	12,74	13,37	13,59	0,73
N65	12,79	12,63	12,80	12,75	13,10	0,31
N66	13,27	13,53	13,80	13,78	14,01	0,74
N67	13,25	13,54	13,78	14,07	14,58	1,33
N68	12,11	11,93	12,50	12,77	13,04	0,94
N69	12,35	12,56	12,59	12,69	13,13	0,77

\* rozdíl za sledované období



### 3.7. Pracovníci na úseku řízení a správy

Přestože tato třída patřila před rokem 1989 k nejpočetnějším, v porovnání s některými vyspělými státy byl její podíl na celkové zaměstnanosti poměrně nízký. Oproti západním zemím, jejichž ekonomická struktura byla značně odlišná, zde byl finanční sektor silně poddimenzován a téměř úplně chyběly firmy z tzv. progresivního terciéru, do kterého můžeme zařadit např. leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné. Rozšířením těchto služeb bylo podpořeno trendem outsourcingu (převádění některých specializovaných činností na externí dodavatele - zejména v oblasti právních a účetních činností, daňového poradenství a poradenství v průzkumu trhu, marketingu a řízení), který k nám rozšířili zahraniční investoři poptávající stejné služby jako v mateřských zemích.

Firmy (subjekty) z oblasti progresivního terciéru bývají zpravidla lokalizovány v metropolitních regionech, tzn. tam, kde je rovněž vyšší koncentrace ústředí velkých firem. Mezi faktory hovořící pro lokalizaci firem z oblasti výrobních služeb v těchto regionech patří: větší a diverzifikovanější ekonomika, stupeň konkurence, tržní prostředí, image regionu a některé další faktory. Periferní regiony jsou tím znevýhodněny, neboť ekonomika založená na průmyslové základně brání spontánnímu rozvoji výrobních služeb (viz níže - situace v regionech).

Do této třídy **jsou začleněni pracovníci**, kteří se zabývají řízením a ekonomikou firem (ředitelé, vedoucí pracovníci). Vysoký podíl představují také pracovníci veřejné správy, pracovníci soudů a prokuratur, odborní pracovníci pojišťovnictví, finančnictví, poradenských firem, firem zabývajících se zprostředkováním obchodů s nemovitostmi, obchodní činností, odborní pracovníci v oblasti cestovního ruchu atd. Jsou zde začleněni i pracovníci ostrahy a ochrany, tedy i policisté a pracovníci tohoto aparátu i soukromých bezpečnostních služeb.

V této třídě jsou vykonávány činnosti, které vyžadují maturitní, případně vysokoškolskou úroveň vzdělání. Charakter práce se liší složitostí činností a požadavky na pracovníka s ohledem na vykonávanou funkci. V nejvyšších pozicích (funkcích) mají vykonávané činnosti charakter praktického využívání vědeckých koncepcí a teorií, v nižších pak zahrnují analýzy, používání výsledků výzkumů, znalost operativních metod aj.

Profesní třída pracovníků na úseku řízení a správy jako jediná vykazuje opravdu rapidní **nárůst zaměstnanosti** ve sledovaném období (viz tab. A1). Mezi roky 1991 a 2014 byl zaznamenán více než 70% přírůstek, přičemž tento nárůst byl realizován zejména ještě v devadesátých letech. V posledních dvou sledovaných obdobích se jejich počet navýšil jenom mírně na 1,221 tis. pracovníků v roce 2014. Výrazný nárůst počtu pracujících N7 se promítl i do navýšení podílu na celku, a to z 13 % v roce 1991 na 25 % v roce 2014. Zaměstnanost v posledních dvou obdobích byla ovlivněna dopady ekonomické krize, která se negativně podepsala např. na vývoji v segmentu nemovitostí a realit, ve finančním sektoru atd.

Vývoj **vzdělanostní struktury** (tabulka A2) dokládá výrazný úbytek jak pracovníků se základním vzděláním (což je vzhledem ke kvalifikačním předpokladům, jež jsou vyžadovány pro tuto třídu, zcela adekvátní a oprávněné), tak se středním odborným vzděláním. Toto vzdělání bylo totiž typické pro služebně starší administrativní pracovníky. Poněkud překvapující je nárůst vyučených (z původního počtu 53 tis. na současných 119 tis.) uplatňující se především jako odborní pracovníci v oblasti cestovního ruchu a ubytování, jako pracovníci policie, ochrany a ostrahy i další malí živnostníci, kteří jsou zařazeni jako odborní pracovníci (spadají tedy statisticky do této profesní třídy). Výrazné je také zvýšení počtu pracovníků s úplným středním odborným vzděláním. V této profesní třídě se ale promítá nejvýznamnější nárůst pracovníků s vysokoškolským vzděláním. Jejich počet se za sledované období zvýšil o 292 tis. (ze 130 tis. na 422 tis.) a v roce 2014 ve vzdělanostní struktuře tvořili již 35 %. Na základě dosavadního vývoje lze usuzovat, že podíl pracovníků s vysokoškolským vzděláním bude i do budoucna narůstat.



Průměrná **délka vzdělávání** se ve sledovaném období zvýšila o 1 rok, a to na úroveň 13,4 let. K výraznému navýšení však došlo ještě před rokem 1991, a to zejména vlivem odchodu značného počtu pracovníků se základním a středním odborným vzděláním (viz grafická část níže). Lze předpokládat, že průměrná délka vzdělávání se bude i nadále zvyšovat v souvislosti s narůstajícími požadavky na zaměstnance a na jejich kvalifikaci, znalosti a dovednosti.

**Průměrný věk** pracovníků N7 je vyšší o 0,7 roku než průměrný věk všech zaměstnaných osob v ČR. Mezi jednotlivými podtřídami jsou ale velké rozdíly v průměrném věku pracovníků - nejvyšší mají vedoucí pracovníci státních a místních orgánů a zastupitelstev N71 (51,4 let) a naopak nejnižší průměrný věk mají administrativní pracovníci N76 (40,5 roku). Zrovna tak i ve srovnání **podílu absolventů škol** jsou mezi podtřídami značné rozdíly. V průměru je v této profesní třídě 10,4 % absolventů škol. Nejvyšší podílové zastoupení mají v podtřídě odborných pracovníků soudů, státních notářů atd. N73 (22 %), naopak nejnižší v podtřídě vedoucí pracovníci státních a místních orgánů a zastupitelstev N71 (3 %), které má současně nejvyšší průměrný věk.

**Regionální pohled** - do této profesní třídy pracovníků jsou zahrnuty především činnosti (profese) s vysokou mírou koncentrace, tj. regionální centra (viz tab. A4). Nejvyšší podíl těchto pracovníků je v Praze (36 %) a v Jihomoravském kraji (29 %) s výrazným regionálním centrem Brnem. Dále pak také v Královéhradeckém kraji (24 %) a v kraji Plzeňském (23 %). Naopak nejnižší podíl je v Kraji Vysočina (16 %), což lze vysvětlit absencí výrazného regionálního centra kraje. Nízký je také v kraji Jihočeském a Ústeckém.

Do této třídy je zahrnuto celkem 7 podtříd:

- N71 Vedoucí pracovníci státních a místních orgánů, zastupitelstev;
- N72 Vedoucí pracovníci podniků, organizací a organizačních jednotek;
- N73 Odborní pracovníci soudů, notářství, prokuratur, advokacie a arbitráže;
- N74 Ekonomičtí pracovníci;
- N75 Odborní pracovníci na úseku obchodní činnosti, cestovního ruchu, ubytovacích služeb, veřejného stravování, dopravy, pošt a telekomunikací;
- N76 Administrativní pracovníci;
- N79 Pracovníci policie, ochrany a ostražky.

**Vedoucí pracovníci státních a místních orgánů, zastupitelstev (N71)** – v této podtřídě byli v roce 1991 zahrnuti "pracovníci orgánů státní a místní správy", v současné době „Představitelé zákonodárné a výkonné moci, Nejvyšší státní úředníci, Představitelé samosprávy a Nejvyšší představitelé politických, zájmových a příbuzných organizací"; celkem téměř 9 tis. pracovníků.

**Vedoucí pracovníci podniků, organizací a organizačních jednotek (N72)** – početně významná podtřída – 243 tis. pracovníků (téměř 5 % na celkové zaměstnanosti ČR). Jejich počet se po roce 1990 výrazně navýšil reorganizací podnikové struktury, která předtím zahrnovala poměrně malý počet velkých podniků. Jejím rozpadem a vznikem velkého počtu menších firem a společností, se výrazně navýšil počet vedoucích pracovníků. Podíl absolventů škol je zde relativně nízký (6,1 %), což je ale pochopitelné vzhledem k charakteristice vykonávaných povolání, která vyžadují více profesních zkušeností.

**Odborní pracovníci soudů, notářství, prokuratur, advokacie a arbitráže (N73)** – málo číselná podtřída (33 tis. pracovníků) s převážně vysokoškolským vzděláním (až 93 %). Jejich počet narostl, vliv na to měl zcela jistě i trend zavádění úplného nebo částečného outsourcingu právního servisu pro podnikatelské subjekty, kdy nemusí zřizovat svá právní oddělení, nýbrž právní služby si obstarávají plně dodavatelským způsobem od advokáta nebo advokátní firmy.

Ve své struktuře mají vysoký podíl absolventi škol (až 22 %). Zájem ze strany studentů o studium práv je enormní. Konkurence na trhu práce je už ale velká. Přetlak absolventů nad počtem vhodných volných pracovních míst je značný a bude dále narůstat. Stále více bude

záležet na tom, jakou vysokou školu zájemci o práci absolvovali a do jaké míry je vysoká škola schopna přizpůsobit se požadavkům praxe.

**Ekonomičtí pracovníci (N74)** – jsou nejčetnější podtřídou s 474 tis. pracovníky v roce 2014, čím se podílí 9,5 % na celkové zaměstnanosti ČR. Nejdynamičtější nárůst počtu zaměstnaných nastal již v 90. letech. Vyvolala ho změna ekonomických a společenských poměrů a již výrazným způsobem ovlivnila vývoj ve všech ekonomických činnostech. Vznikla celá řada nových služeb a produktů, změnily se požadavky na odbornost pracovníků a celkové fungování a organizaci ve firmách a institucích působících v této oblasti i podmínky a fungování trhu obecně. V ekonomické struktuře předtím zcela chyběly firmy z tzv. progresivního terciéru (leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné). Tyto služby se značně rozšířily a část z nich byla podpořena trendem outsourcingu.

Podíl absolventů škol je téměř 12 %. Zaměstnavatelé se shodují v tvrzení, že problémem není jejich nedostatek, ale nedostatečná kvalita. Nadále se budou zvyšovat požadavky na odbornou kompetenci ve vybraných činnostech, nároky na kvalitu pracovníků a důraz na lepší práci s klienty. Na trhu práce budou nejvíce ohroženi ti se středním vzděláním s maturitou, protože přibývá absolventů ekonomických oborů s vysokoškolským vzděláním, kteří mají lepší šance na uplatnění, obzvláště pokud mají praxi.

**Odborní pracovníci na úseku obchodní činnosti, cestovního ruchu, ubytovacích služeb, veřejného stravování, dopravy, pošt a telekomunikací (N75)** – také jedna z četnějších podtříd, která zahrnuje 244 tis. pracovníků (podílí se téměř 5 % na celkové zaměstnanosti ČR). I v této podtřídě výrazně narostl počet pracovníků v 90. letech, kdy po otevření hranic na přelomu 80. a 90. let se zvýšila poptávka po těchto činnostech a službách. Na trh vstoupili podnikatelé a investoři ze zahraničí, odvětví se stala více závislá na mezinárodní situaci, podléhá nejrozličnějším globálním a lokálním vlivům. Na zaměstnanost tedy měla negativní vliv i odeznívající hospodářská krize.

V porovnání s ostatními skupinami povolání se zde uplatňuje méně absolventů škol (tj. 8 % a celkový podíl absolventů na zaměstnanosti v ČR je téměř 10 %), což je ale pochopitelné vzhledem k charakteristice vykonávaných povolání, které vyžadují více profesních zkušeností a osvojení si potřebných klíčových kompetencí.

**Administrativní pracovníci (N76)** – do této podtřídy patří 113 tis. pracovníků. Jejich počet se v období ekonomické krize nenavýšoval, naopak byly tyto administrativní profese často cílem 'zeštíhlování'. Rozvoj elektronizace služeb a veřejné správy představuje další hrozbu pro budoucí uplatnění těchto pracovníků. Navíc na trhu práce je dostatek pracovníků s vhodným profilem vzdělání. Převažují zde pracovníci se středním vzděláním s maturitou (67 %). Průměrná délka vzdělávání je druhou nejnižší z N7 (po pracovnících policie, ochrany a ostrahy N79), ale postupně se navyšuje.

Podíl absolventů na zaměstnanosti výrazněji převyšuje průměr. Absolventů s vhodným profilem vzdělání je také na trhu práce dostatek, část absolventů má tedy problémy s nalezením odpovídajícího uplatnění. I nadále lze očekávat zvyšování nároků na kvalitu pracovníků, požadavků na jejich odbornou kompetenci ve vybraných činnostech a důraz na lepší práci s klienty.

**Pracovníci policie, ochrany a ostrahy (N79)** – podtřída s 105 tis. pracovníky (2,1 % na celkové zaměstnanosti ČR). Ve vzdělanostní struktuře pracovníků převládají pracovníci se středním vzděláním s maturitou (47 %), ale uplatnění zde nacházejí i vyučení (24 %, jedná převážně o pracovníky ostrahy) a vysokoškoláci (26 %).

V porovnání s ostatními skupinami povolání se v této skupině povolání uplatňují čerství absolventi jen o něco více než je úroveň průměru. Nacházejí zde uplatnění absolventi různých oborů vzdělání. Na trhu práce je dostatečná nabídka volných pracovních míst např. na pozici pracovníků ostrahy, strážní.

Rozmanitost pracovníků na úseku řízení a správy dokládají také značné rozdíly v **průměrné délce vzdělávání** jednotlivých podtříd. Nejvyšší úroveň (16,1 let) má podtřída

N73 Odborní pracovníci soudů, notářství, prokuratur, advokacie a arbitráže, nejnižší (12,2 roku) mají potom Pracovníci policie, ochrany a ostrahy (N79). U této podtřídy došlo dokonce během sledovaného období k poměrně výraznému propadu (o 1,1 roku), což souvisí s nárůstem počtu pracovníků bezpečnostních agentur, kteří mají dosažené nižší vzdělání.

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě:

**Nárůst zaměstnanosti.** V této profesní třídě došlo k výraznému nárůstu počtu pracovníků, a to zejména v devadesátých letech minulého století v souvislosti se změnami po roce 1989. Rozvíjí se profese, které před tímto rokem byly buď potlačeny, nebo jednoduše nebyly zapotřebí. Nárůst byl hodně ovlivněn rozšířením trendu outsourcingu, tj. převáděním některých činností na externího dodavatele (v oblasti právních a účetních činností, daňového poradenství nebo poradenství v oblasti průzkumu trhu, marketingu atd.).

**Kvalitativní změna.** Velice příznačný je u této třídy „příliv“ kvalifikovaných odborníků, ve vzdělanostní struktuře vysokoškoláci výrazně navyšují svůj podíl. Rostou požadavky zejména na jazykové a organizační schopnosti pracovníků, na jejich schopnost komunikovat (s partnery či potenciálními klienty), také požadavky na znalosti v IT oblasti, v marketingu atd.

**Značná koncentrace.** Pracovníci těchto profesí prokazují vysokou míru koncentrace, tj. jejich lokalizace se orientuje na významnější centra. Mezi faktory hovořící pro lokalizaci subjektů do regionálních center patří větší a diverzifikovanější ekonomika, stupeň konkurence, tržní prostředí, image regionu a některé další faktory. Výrazná koncentrace se projevuje zejména v Praze a její postavení posiluje.

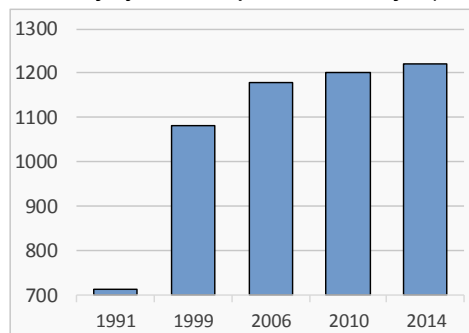
## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N7 Pracovníci na úseku řízení a správy

tato třída zahrnuje podtřídy:

- N71 Vedoucí pracovníci státních a místních orgánů, zastupitelstev
- N72 Vedoucí pracovníci podniků, organizací a organizačních jednotek
- N73 Odborní prac. soudů, státních notářství, prokur., advok., a stát. arbitr.
- N74 Ekonomičtí pracovníci
- N75 Odborní prac. na úseku obchod. činnosti, cest. ruchu, ubyt. služeb, veř. strav., dopravy, pošt a telekomun.
- N76 Administrativní pracovníci
- N79 Pracovníci policie, ochrany a ostrahy

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



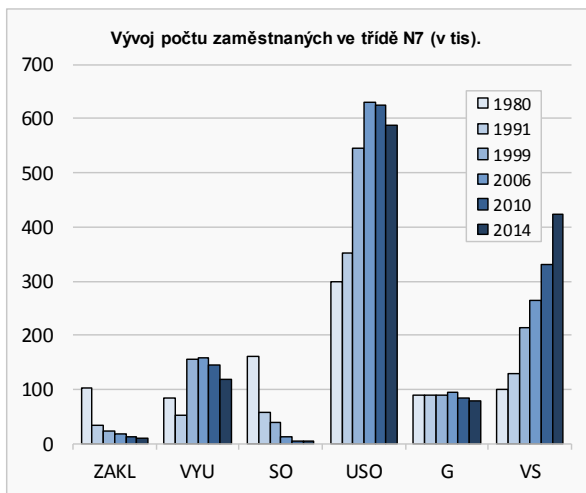
A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	714,8	1081,9	1179,1	1202,5	1220,6	505,7
podíl z celku	13,2%	23,0%	24,4%	24,7%	24,6%	11,4%
vývoj od r.1991	100,0%	151,4%	165,0%	168,2%	170,8%	70,8%
změna počtu zam.*		367,1	97,2	23,4	18,1	

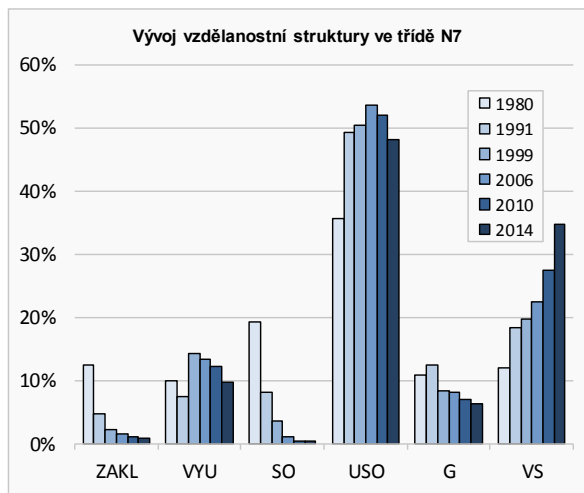
\* vzhledem k předchozímu období

A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991	1999	2006	2010	2014	2014-1991						
základní	33,2	4,6%	24,5	2,3%	17,7	1,5%	13,1	1,1%	10,3	0,8%	-22,8	-68,9%
vyučení	52,7	7,4%	154,8	14,3%	158,5	13,4%	145,7	12,1%	118,7	9,7%	66,0	125,4%
střední odborné	57,9	8,1%	38,3	3,5%	12,7	1,1%	4,9	0,4%	4,3	0,4%	-53,6	-92,6%
vyučen s maturitou	*		16,2	1,5%								
úplně střední odborné	351,2	49,1%	545,0	50,4%	630,5	53,5%	625,6	52,0%	587,4	48,1%	236,2	67,2%
gymnaziální	89,6	12,5%	89,4	8,3%	95,9	8,1%	83,9	7,0%	77,7	6,4%	-11,9	-13,2%
vysoškolské	130,4	18,2%	212,8	19,7%	263,7	22,4%	329,2	27,4%	422,2	34,6%	291,8	223,8%
bez vzdělání	**		0,5	0,0%		0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	12,36		12,50		12,72		13,00		13,37		1,01	8,1%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N7:

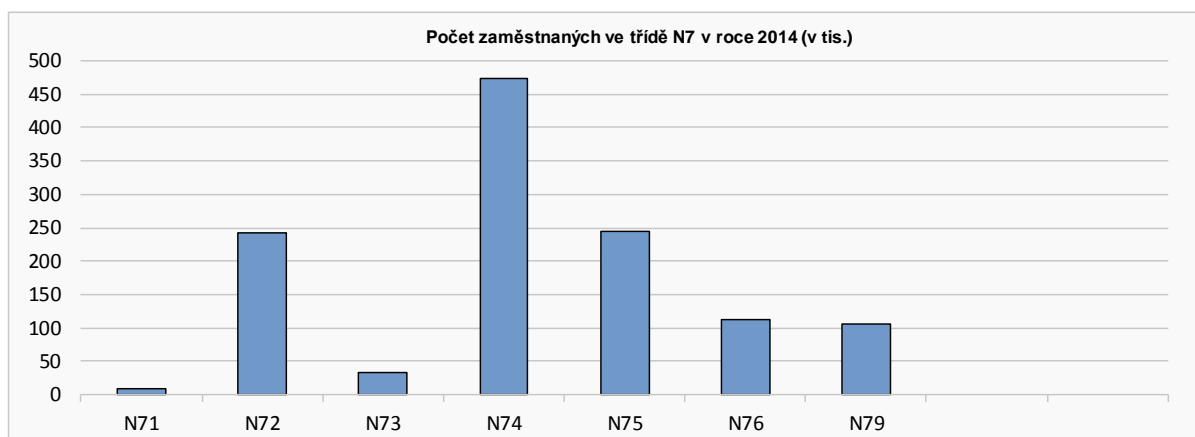
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↘	↘	↘	↘
Vyučen	↗	—	—	↘
Maturitní	↗	↗	—	—
Vysokoškolské	↗	↗	↗	↗
CELKEM	↗	—	—	—

- ↗ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↘ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↘ výrazný pokles (více než 50%)

A4. Podíl třídy N7 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Praha	35,65%
Jihomoravský kraj	28,60%
Královéhradecký kraj	23,75%
Plzeňský kraj	23,42%
Středočeský kraj	23,41%
Moravskoslezský kraj	23,05%
Pardubický kraj	22,49%
Liberecký kraj	22,17%
Zlínský kraj	21,90%
Olomoucký kraj	21,14%
Karlovarský kraj	20,12%
Ústecký kraj	19,95%
Jihočeský kraj	19,59%
Kraj Vysočina	16,23%

## B. Pracovníci na úseku řízení a správy - podrobnější členění

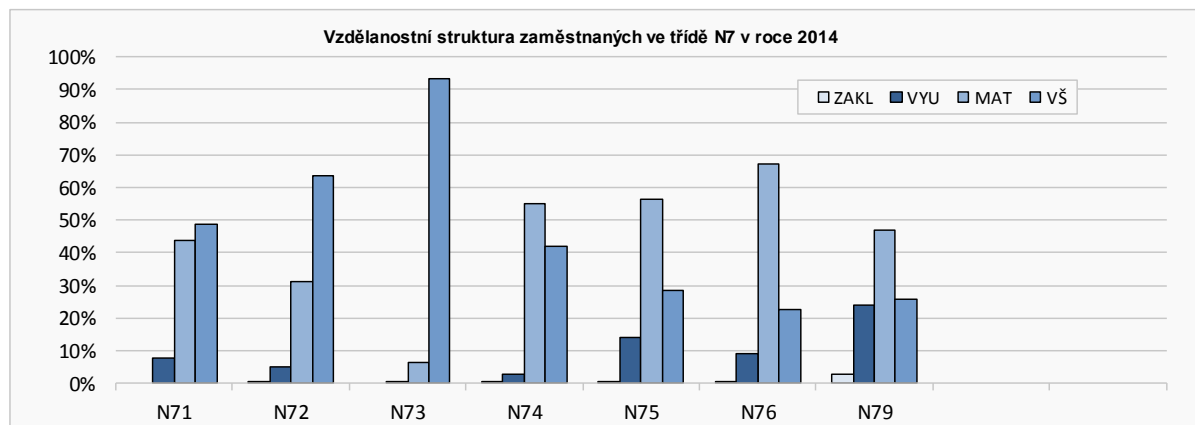


### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%), průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

Ved. prac. stát. a místních orgánů, zastupitelstev  
 Ved. prac. podniků, organizací a organ. jednotek  
 Odb.prac.soudů, stát.notáf.,prokur.,advok.,stát.arbitr.  
 Ekonomičtí pracovníci  
 Odb. prac. na úseku obchod. čin., cest. ruchu atd.  
 Administrativní pracovníci  
 Pracovníci policie, ochrany a ostrahy

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N7	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N71	8,7	0,7%	0,2%	51,4	3,4%
N72	242,6	19,9%	4,9%	45,7	6,1%
N73	32,6	2,7%	0,7%	43,6	22,0%
N74	474,2	38,9%	9,5%	43,0	11,9%
N75	243,8	20,0%	4,9%	41,7	8,2%
N76	113,2	9,3%	2,3%	40,5	14,1%
N79	105,4	8,6%	2,1%	44,3	10,7%
<b>N7</b>	<b>1220,6</b>	<b>100,0%</b>	<b>24,5%</b>	<b>43,2</b>	<b>10,4%</b>

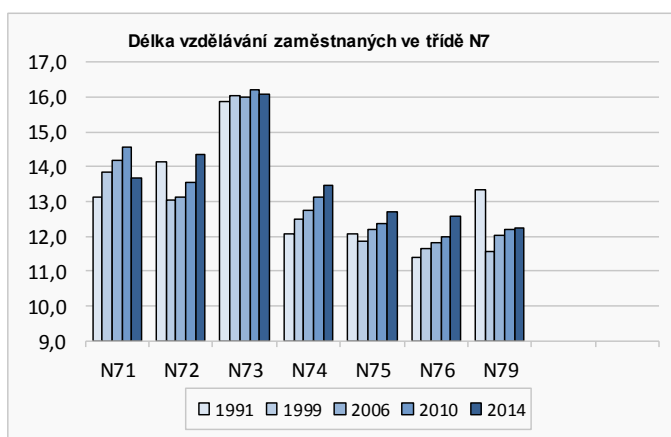
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
 podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N71	13,12	13,86	14,18	14,54	13,66	0,54
N72	14,12	13,06	13,11	13,56	14,36	0,24
N73	15,89	16,02	16,01	16,20	16,08	0,20
N74	12,08	12,48	12,74	13,12	13,46	1,38
N75	12,09	11,86	12,18	12,37	12,70	0,61
N76	11,40	11,65	11,80	12,00	12,56	1,16
N79	13,32	11,57	12,02	12,21	12,24	-1,09

\* rozdíl za sledované období



### 3.8. Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní

Vzhledem k deformovanému ekonomickému a hospodářskému vývoji před rokem 1989 zaměstnanost i v této pracovní třídě byla oproti vyspělým zemím poddimenzována. Jak již bylo několikrát uvedeno, „přesun“ pracovníků ze sekundárního do terciárního a kvartérního sektoru (do kterých tato povolání spadají) byl v socialistických zemích prakticky o několik desetiletí zpožděn.

Do této třídy jsou **zahrnuti nejčastěji pracovníci**, kteří vykonávají intelektuálně a na úroveň vzdělání nejnáročnější činnosti. Patří sem např. učitelé, lékaři, umělci, pracovníci kultury atd. (viz dále). Z toho také vyplývá, že výrazný podíl zde budou tvořit pracovníci s vysokoškolským vzděláním. Vysoký je také podíl pracovníků s maturitním odborným vzděláním (zdravotní sestry, laboranti, atd.). Podíl ostatních vzdělanostních skupin je tedy zpravidla nižší než u většiny předchozích profesních tříd.

**Počet pracovníků** této profesní třídy roste prakticky v celém sledovaném období<sup>11</sup>. Celkový počet pracovníků této profesní třídy v průběhu jednotlivých let sledovaného období rostl (viz tab. A1). V roce 2014 zde bylo zaměstnáno o 40 % více pracujících než v roce 1991. Na konci sledovaného období tvořila tato pracovní třída téměř 14% podíl na celkové zaměstnanosti.

Ve **vzdělanostní struktuře** mají nejvyšší podíl pracovníci se vzděláním vysokoškolským (51 %), v tomto má profesní třída „vědeckých“ pracovníků unikátní postavení. Vysokého podílu dosahují také pracovníci se středním odborným vzděláním (39 %). Jejich počet ve sledovaném období mírně narostl, ale jejich podílové zastoupení pokleslo (v souvislosti s vysokým nárůstem počtu vysokoškolsky vzdělaných pracovníků, kteří navýšili i svůj podíl na celku). Podíl všech ostatních vzdělanostních skupin byl velice nízký a s výjimkou vyučených měl navíc klesající tendenci.

Průměrná **délka vzdělávání** třídy N8 je absolutně nejvyšší (14,12 let) v porovnání s ostatními profesními třídami. Nárůst vzdělanostní úrovně po celé sledované období je stabilní. Lze očekávat, že průměrná délka vzdělávání se bude i nadále zvyšovat.

**Průměrný věk** pracovníků třídy N8 je vysoký, až 43,7 let (je o 1,2 roku vyšší než průměr všech zaměstnaných osob ČR). Nejvyšší průměrný věk mají pracovníci církevních a náboženských společností (48,7 let) a naopak nejnižší sportovní a tělovýchovní pracovníci (34,1 let). Obě zmiňované podtřídy, které výrazně vybočují od průměru, jsou specifické málo četné skupiny pracovníků. Z hlediska **podílového zastoupení absolventů škol** na celkové zaměstnanosti (14 % v roce 2014) jsou mezi třídami výrazné rozdíly. Vysoký podíl absolventů škol je mezi sportovními a tělovýchovnými pracovníky N85 (32 %) a sociálními a odbornými pracovníky v zařízeních sociální péče N86 (27 %). Naopak velice nízký (pouze 2 %) mezi pracovníky církevních a náboženských společností. Poptávka po absolventech většiny příslušných oborů vzdělání se po roce 1989 zvýšila. Nyní je trh práce absolventy některých oborů vzdělání nasycen a nalezení odpovídajícího uplatnění pro čerstvé absolventy se již stává komplikovanější. Někteří tak musí přijmout i nabídku, která ne zcela odpovídá jejich oboru nebo úrovni dosaženého vzdělání.

**Z regionálního pohledu** - podíl pracovníků této profesní třídy je nejvyšší v hlavním městě Praze (18,5 %), v Jihomoravském kraji (14,2 %) a Karlovarském kraji (13,6 %). Naopak nejnižší podíl byl zaznamenán v kraji Libereckém (11,2 %). Výrazně vyšší podíl pracovníků školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu v Praze je pochopitelný, koncentrují se zde spíše nevýrobní funkce. Hlavní město je přirozeným centrem vzdělávání, kultury, sportu, ekonomiky a sídlem nejdůležitějších státních orgánů a institucí, neziskových

<sup>11</sup>Nutno však podotknout, že zde nebylo možné zcela vycházet z údajů ze sčítání lidu roku 1991, neboť některá data neodpovídají skutečnosti, resp. výsledné hodnoty nejsou zcela srovnatelné s daty z následujících let. Projevilo se to v podrobnějším členění, kde hodnoty počtu pedagogických a zdravotnických pracovníků bez vysokoškolského vzdělání neodpovídaly přesným údajům těchto resortů.

i příspěvkových organizací. Je také nejdůležitějším vzdělanostním a vědeckým centrem (univerzity, vysoké školy, specializovaná pracoviště, nemocnice atd.) a studuje zde třetina všech vysokoškoláků Česka.

V podrobnějším členění této třídy zde nacházíme 8 podtříd:

- N81 Pedagogičtí pracovníci;
- N82 Pracovníci tisku, nakladatelství, kultury, osvěty a umění;
- N83 Ošetřovatelé, zdravotní sestry, asistenti, laboranti a technici;
- N84 Lékaři, farmaceuti, hygienici a další zdravotníci s vysokoškolským vzděláním;
- N85 Sportovní a tělovýchovní pracovníci;
- N86 Sociální pracovníci a odborní pracovníci v zařízeních sociální péče;
- N87 Pracovníci církevních a náboženských společností;
- N88 Pracovníci vědy, výzkumu a vývoje.

**Pedagogičtí pracovníci (N81)** – poměrně četná podtřída, zahrnuje 212 tis. pracovníků (4,3 % na celkové zaměstnanosti ČR). Průměrný věk pedagogických pracovníků je vysoký, až 44,4 let, i když podíl absolventů škol je 14%. V porovnání s jinými profesními podtřídami se zde absolventi škol uplatňují nadprůměrně. Na druhou stranu výsledky výzkumů poukazují na výrazný pokles zájmu mezi studenty středních škol o pedagogické studium, zejména mezi žáky s lepšími studijními předpoklady. Velkou roli zřejmě hraje i nízká platová atraktivita profese učitele.

Počet pedagogických pracovníků v posledních letech narůstá, což je odrazem znatelného růstu počtu žáků mateřských i základních škol souvisejícího s nárůstem počtu dětí narozených před několika lety. V roce 1999, kdy porodnost v ČR dosáhla nejnižší úrovně, se narodilo bezmála 90 tis. dětí, v letech 2007 až 2010 každoročně přes 110 tis.

**Pracovníci tisku, nakladatelství, kultury, osvěty a umění (N82)** – profesní podtřída s 81 tis. pracovníky. Patří sem herci, výtvarní umělci, hudebníci, tanečníci, fotografové, grafici, redaktoři, novináři, knihovníci atd.

**Ošetřovatelé, zdravotní sestry, asistenti, laboranti a technici (N83)** – počet pracovníků této profesní podtřídy narůstá, v roce 2014 byla s 232 tis. pracovníky nejčetnější podtřídou N8. Nárůst jejich počtu souvisel s nárůstem poptávky po službách zdravotnických zařízení. Důvodem čehož je mimo jiné i rostoucí počet lidí ve vyšším věku. Ve vzdělanostní struktuře převládají pracovníci se středním vzděláním s maturitou, čemuž odpovídá i relativně nižší (ve srovnání s ostatními podtřídami N8) průměrná délka vzdělávání (12,1 roku). Přitom již dnes středoškolské vzdělání nepostačuje například pro zdravotní sestry. Nároky na kvalifikaci rostou a na trhu práce je nedostatek pracovníků s požadovaným vzděláním.

Podíl absolventů škol je téměř na úrovni průměru podílu všech absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR, je ale nižší než u ostatních podtříd N8 (s výjimkou specifické skupiny N87). Míra nezaměstnanosti absolventů zdravotnických oborů je tradičně velice nízká. Velká část ředitelů nemocnic poukazuje na nedostatek zdravotních sester, část z nich pociťuje i nedostatek pomocného zdravotnického personálu. Na poměrně dobrou uplatnitelnost absolventů zdravotnických oborů na trhu práce poukazuje i jejich vysoce nadprůměrná míra shody mezi získaným vzděláním a vykonávaným zaměstnáním.<sup>12</sup>

**Lékaři, farmaceuti, hygienici a další zdravotníci s vysokoškolským vzděláním (N84)** – stejně jako u předchozí třídy N83 i u této počet pracovníků mírně narůstá. Nárůst počtu lékařů a specialistů ve zdravotnictví souvisí s nárůstem poptávky po službách zdravotnických zařízení. I když jejich počet roste, víc než polovina nemocnic pociťuje nedostatek lékařů - nejvíc jim chybí internisté, specialisté pro intenzivní péči, chirurgové a gynekologové. Naše zdravotnictví ČR se musí vyrovnávat i s faktem, že část absolventů odchází za prací do zahraničí za lepším finančním ohodnocením a pracovním prostředím.

<sup>12</sup> DOLEŽALOVÁ, G.: Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2013. NÚV. Praha. 2014.

**Sportovní a tělovýchovní pracovníci (N85)** – málo čtená profesní podtřída se specifickou strukturou pracovníků, které odpovídá i nízký průměrný věk pracovníků (34 let).

**Sociální pracovníci a odborní pracovníci v zařízeních sociální péče (N86)** – počet pracujících této podtřídy byl 25 tis. v roce 2014. V oblasti sociálních služeb v průběhu devadesátých let docházelo ke změnám v požadavcích na nové sociální služby (nabídka sociálních služeb byla velice malá a výrazně orientovaná na ústavní péči), což si vyžádalo i nárůst počtu pracovníků a v souvislosti s tím se zvýšily i nároky na odbornou způsobilost. Průměrná délka vzdělávání pracovníků narostla od roku 1991 o 2,11 roku (což je nejvíce z podtříd N8) na úroveň 14 let.

**Pracovníci církevních a náboženských společností (N87)** – podtřída zahrnující pouze 2 tis. pracovníků s vysokým průměrným věkem (téměř 49 let) a velice nízkým podílem absolventů škol.

**Pracovníci vědy, výzkumu a vývoje (N88)** – do této podtřídy patří 56 tis. pracovníků. Obdobně jako u podtřídy lékařů a farmaceutů (N84), v této třídě pracují již téměř pouze vysokoškolsky vzdělaní lidé, tím byl nárůst jejich průměrné délky vzdělávání minimální. Ve většině těchto profesí je dlouhodobý a velice dobrý potenciál na uplatnění.

Výrazné rozdíly existují mezi jednotlivými podtřídami podle **průměrné délky vzdělávání**, rozdíl v roce 2014 činil více než 4,3 roku (viz tabulka B2). Nejvyšší úroveň délky vzdělávání bylo dosaženo u lékařů, farmaceutů, hygieniků a dalších zdravot. (N84), a to 16,44 let (je to pochopitelné vzhledem k tomu, že více než 99 % z nich má ukončené vysokoškolské vzdělání), pracovníků vědy, výzkumu a vývoje (N88) a pracovníků církevních a náboženských společností (N87). Nejnižší potom u ošetřovatelů, zdravotních sester, asistentů, laborantů a techniků (N83), a to 12,14 let.

---

**Na závěr** jsou v několika bodech uvedeny hlavní poznatky a vývojové trendy v této třídě zaměstnání:

**Nárůst zaměstnanosti.** Vzhledem k deformovanému ekonomickému a hospodářskému vývoji před rokem 1989 zaměstnanost i v této pracovní třídě byla oproti vyspělým zemím poddimenzována. Jejich počet tedy rostl v průběhu celého sledovaného období. V dalších letech lze očekávat pokračování trendu zvyšování počtu pracovníků jako celku a také zastoupení této profesní třídy na celkové zaměstnanosti.

**Kvalifikační struktura** pracovníků vykazala oproti ostatním profesním třídám poměrně **méně výrazné změny**. Zvyšuje se počet pracovníků s vysokoškolským vzděláním, ale průměrná délka vzdělávání roste pomalu vzhledem k tomu, že dosahuje nejvyšší úrovně ze všech profesních tříd.

**Vazba mezi vzděláním a zaměstnáním.** Zejména u zdravotníků platí vysoká úroveň shody dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání, tj. ti, co vystudovali na lékaře a zdravotní sestry také tyto činnosti vykonávají a spíše výjimečně pracují v jiných oborech.

**Koncentrovanost aktivit.** Protože jde o profese náročné na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, nejvyššího zastoupení je dosaženo v Praze, která je přirozeným centrem vzdělávání, kultury, sportu, ekonomiky a sídlem nejdůležitějších státních orgánů a institucí.



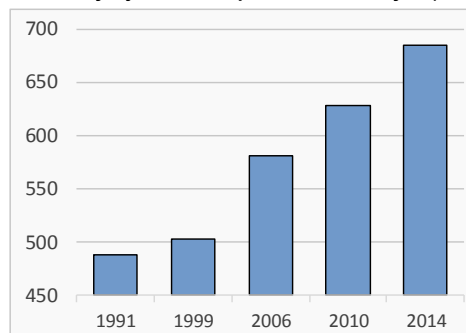
## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### N8 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ost. nev.

tato třída zahrnuje podtřídy:

- N81 Pedagogičtí pracovníci
- N82 Pracovníci tisku, nakladatelství, kultury, osvěty a umění
- N83 Ošetřovatelé, zdrav.sestry, asistenti, laboranti a technici
- N84 Lékaři, farmaceuti, hygienici a další zdrav. s VŠ vzděl.
- N85 Sportovní a tělovýchovní pracovníci
- N86 Sociální prac. a odb. prac. v zařízeních sociální péče
- N87 Pracovníci církevních a náboženských společností
- N88 Pracovníci vědy, výzkumu a vývoje

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



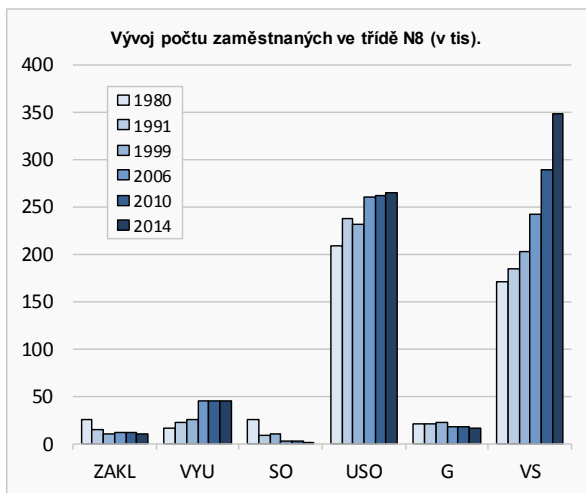
#### A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	488,2	503,5	580,4	628,5	684,9	196,7
podíl z celku	9,2%	10,7%	12,0%	12,9%	13,8%	4,6%
vývoj od r.1991	100,0%	103,1%	118,9%	128,7%	140,3%	40,3%
změna počtu zam.*		15,3	76,9	48,1	56,4	

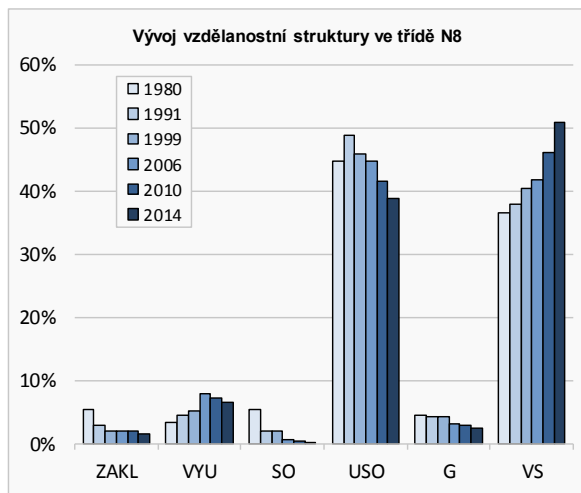
\* vzhledem k předchozímu období

#### A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991		1999		2006		2010		2014		2014-1991	
základní	14,1	2,9%	9,8	1,9%	11,3	1,9%	12,2	1,9%	10,3	1,5%	-3,8	-27,2%
vyučení	21,7	4,5%	25,5	5,1%	45,5	7,8%	44,8	7,1%	44,9	6,6%	23,1	106,4%
střední odborné	9,4	1,9%	9,7	1,9%	3,3	0,6%	2,4	0,4%	1,0	0,1%	-8,4	-89,8%
vyučení s maturitou	*		2,4	0,5%								
úplné střední odborné	237,5	48,6%	230,5	45,8%	259,4	44,7%	261,3	41,6%	265,0	38,7%	27,5	11,6%
gymnaziální	21,1	5,3%	21,7	4,3%	18,4	3,2%	18,5	2,9%	16,1	2,3%	-5,0	-23,7%
vysokoškolské	184,4	41,6%	203,0	40,3%	242,5	41,8%	289,2	46,0%	347,5	50,7%	163,1	88,5%
bez vzdělání	**		0,7	0,1%		0,0%		0,0%		0,0%		
	*započteno v "ÚSO" **započteno v "základní"											
délka vzdělávání (v letech)	13,48		13,61		13,67		13,88		14,12		0,64	4,8%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



#### A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N8:

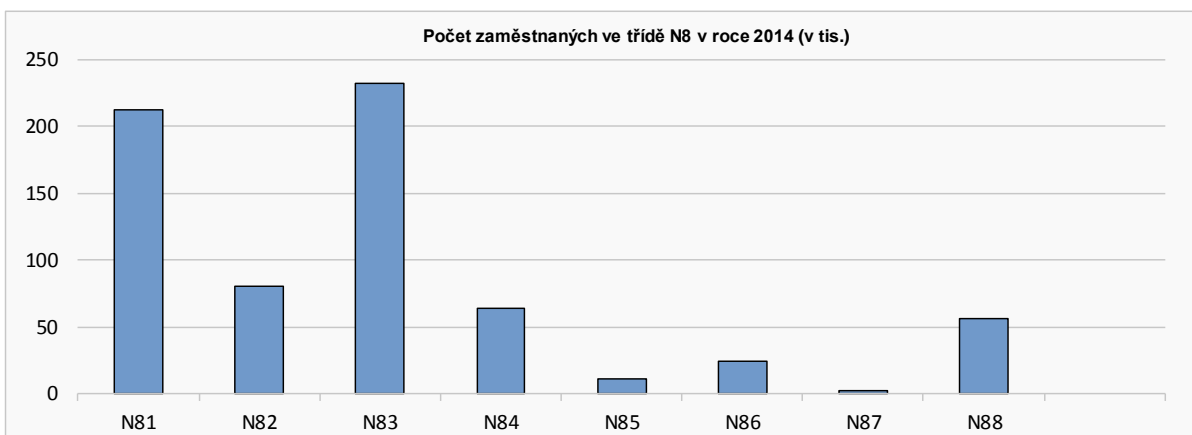
Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↘	↗	—	↘
Vyučení	↗	↗	—	—
Maturitní	—	—	—	—
Vysokoškolské	↗	↗	↗	↗
CELKEM	—	↗	—	—

- ↗ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↘ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↘ výrazný pokles (více než 50%)

#### A4. Podíl třídy N8 na celkové zaměstnanosti v krajích v roce 2014 (v %)

Praha	18,48%
Jihomoravský kraj	14,24%
Karlovarský kraj	13,62%
Olomoucký kraj	13,24%
Královéhradecký kraj	13,23%
Moravskoslezský kraj	13,21%
Zlínský kraj	13,08%
Středočeský kraj	13,01%
Kraj Vysočina	12,86%
Jihočeský kraj	12,62%
Pardubický kraj	12,44%
Ústecký kraj	12,15%
Plzeňský kraj	11,89%
Liberecký kraj	11,23%

## B. Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ost. nev. - podrobnější členění

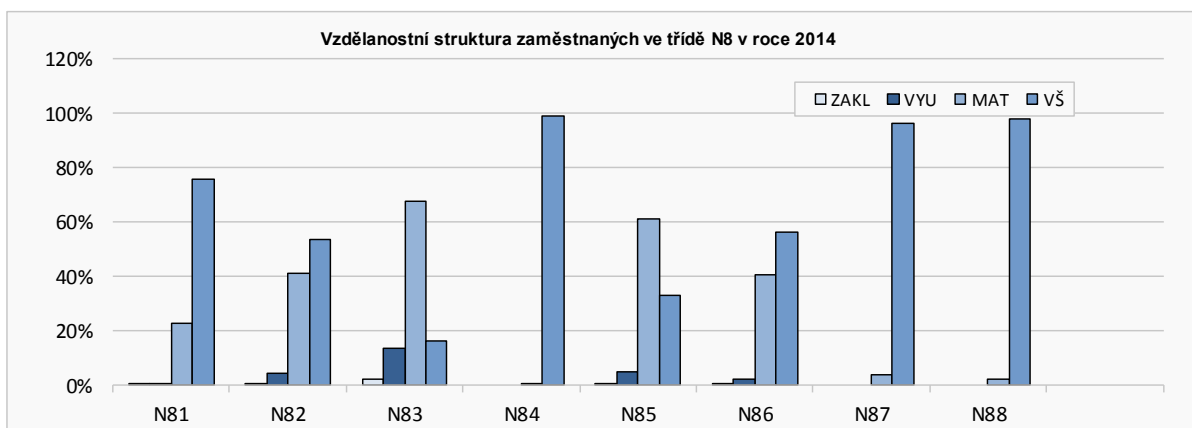


### B1. Počet zaměstnaných (v tis.), podíl na zaměstnanosti (%) průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)

	počet zaměst.	podíl zaměst. skupiny N8	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N81	212,1	31,0%	4,3%	44,4	14,0%
N82	80,8	11,8%	1,6%	42,3	13,6%
N83	232,4	33,9%	4,7%	43,4	10,1%
N84	64,4	9,4%	1,3%	47,3	15,1%
N85	11,8	1,7%	0,2%	34,1	31,6%
N86	24,9	3,6%	0,5%	40,1	27,0%
N87	2,2	0,3%	0,0%	48,7	2,4%
N88	56,3	8,2%	1,1%	44,5	21,7%
<b>N8</b>	<b>684,9</b>	<b>100,0%</b>	<b>13,8%</b>	<b>43,7</b>	<b>14,1%</b>

Pedagogičtí pracovníci  
Prac. tisku, nakladatelství, kultury, osvěty a umění  
Ošetřovatelé, zdravotní sestry, asist., laboranti a technici  
Lékaři, farmaceuti, hygienici a další zdravotníci s VŠ vzd.  
Sportovní a tělovýchovní pracovníci  
Sociální prac. a odb. prac. v zařízeních soc. péče  
Pracovníci církevních a náboženských společností  
Pracovníci vědy, výzkumu a vývoje

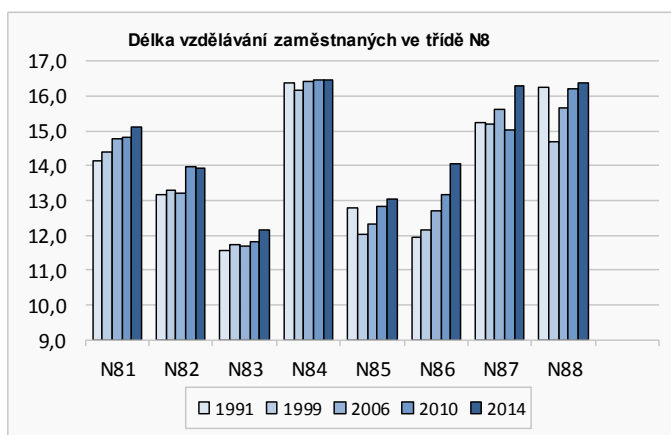
Pozn. prům. věk zaměst. osob v ČR je 42,5 roku  
podíl absolventů na celkové zaměstnanosti v ČR je 9,6 %



### B2. Délka vzdělávání (v letech)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N81	14,15	14,39	14,76	14,80	15,11	0,96
N82	13,15	13,29	13,21	13,97	13,94	0,78
N83	11,58	11,73	11,67	11,82	12,14	0,55
N84	16,38	16,17	16,40	16,44	16,44	0,06
N85	12,81	12,04	12,30	12,84	13,06	0,25
N86	11,94	12,14	12,68	13,16	14,05	2,11
N87	15,24	15,20	15,60	15,04	16,27	1,03
N88	16,26	14,71	15,65	16,19	16,36	0,10

\* rozdíl za sledované období



## 4. Stav a vývoj zaměstnanosti pracovníků České republiky jako celku

V předchozích osmi subkapitolách byl podrobně popsán stav jednotlivých profesních tříd a jejich vývojové tendence a trendy v období po roce 1989 až do současnosti. Do hodnocení byla zahrnuta ekonomicky aktivní populace, kromě příslušníků armády, a **vyňati byli také nezaměstnaní**. Tento faktor se promítl do výsledných hodnot zaměstnanosti v rámci jednotlivých podtříd. Nezaměstnanost je považována za nejvýznamnější složku (a zároveň nejméně předvídatelnou), která ovlivňuje počet zaměstnaných. Počet zaměstnaných se také odvíjí od dalších parametrů, jejich počet se v závislosti na čase mění relativně pomalu. Do hry vstupuje celá řada vnějších faktorů jako demografické „parametry“, změny a trendy ve školském systému, nastavení důchodového systému.

### 4.1. Změny v profesní struktuře zaměstnaných v ČR

Profesní struktura zaměstnanosti úzce souvisí s oborovou strukturou zaměstnanosti a se vzdělanostní strukturou zaměstnaných. Struktuře socialistického hospodářství před rokem 1989 odpovídala i jistá oborová a profesní struktura zaměstnaných. Česká ekonomika ale prošla od té doby zásadními změnami. Uvolnila se pouta centrálně řízeného hospodářství a byly přijaty základní prvky tržního systému, jako jsou svoboda podnikání, soukromé vlastnictví, volný systém cen a využití volných peněžních prostředků v systému komerčního bankovníctví. Ekonomická transformace s sebou přinesla nové majetkové a vlastnické vztahy, rozdrobení vlastnické struktury, úpadek některých odvětví i zvýšenou zahraniční konkurenci.

Ekonomický růst České republiky v 90. letech byl založen na zvyšování produktivity práce, přičemž zaměstnanost v národním hospodářství dlouhodobě klesala. Ukazuje to na silící vliv technického pokroku a rostoucí konkurenceschopnost. Druhou stranou těchto procesů je nízké využití pracovní síly a relativně vysoká nezaměstnanost.<sup>13</sup> Vyšší nezaměstnanost v druhé polovině devadesátých let se řešila podporou předčasných odchodů do důchodu a zvýšením účasti mladých do 25 let na postsekundárním vzdělávání.

Dlouhodobý pokles zaměstnanosti je patrný i ze zaznamenaného vývoje v tabulce níže. Nejvýraznější pokles byl v prvním období mezi roky 1991 až 1994, kdy poklesl počet zaměstnaných téměř o 0,5 mil. Pak už počet zaměstnaných jenom mírně klesal. Až v posledních dvou obdobích (2006 – 2010 a 2010– 2014) nastal mírný nárůst počtu zaměstnaných. Je to důsledkem růstu dynamiky ekonomiky a poklesu nezaměstnanosti v letech 2006 až 2008, který byl ale v dalších letech zastaven ekonomickou krizí. V posledních letech už dochází k oživení ekonomiky a k hospodářskému růstu, což se projevuje i na nárůstu počtu zaměstnaných osob. Do jisté míry je navýšení počtu zaměstnaných osob ovlivněno i příznivou demografickou situací - v produktivním věku se nacházejí silné ročníky sedmdesátých let.

Změna počtu zaměstnaných osob vzhledem k předchozímu období (v tis. osob)

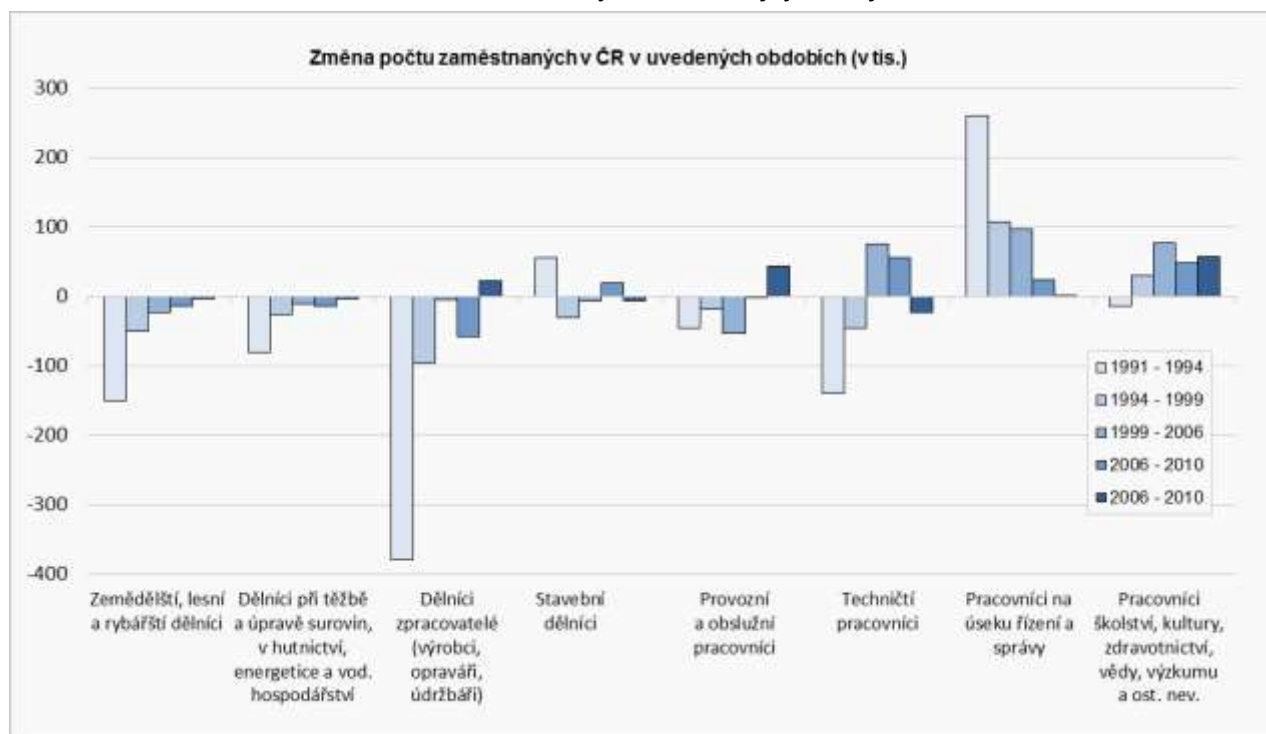
	1994	1999	2002	2006	2010	2014	
<b>N1</b>	-151,1	-50,2	-9,8	-13,4	-14,4	-3,4	Zemědělství, lesní a rybářství dělníci
<b>N2</b>	-81,6	-26,5	-13,9	3,2	-13,5	-2,9	Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vod. hosp.
<b>N3</b>	-380,1	-95,7	-26,5	21,3	-58,7	22,1	Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)
<b>N4</b>	55,6	-31,2	-6,1	-0,9	19,4	-6,7	Stavební dělníci
<b>N5</b>	-46,3	-18,8	-19,5	-33,7	-2,1	43,7	Provozní a obslužní pracovníci
<b>N6</b>	-140,6	-46,0	42,2	33,3	56,2	-23,9	Techničtí pracovníci
<b>N7</b>	259,9	107,2	-2,4	99,6	23,4	1,2	Pracovníci na úseku řízení a správy
<b>N8</b>	-14,8	30,1	13,5	63,3	48,1	56,4	Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ost. nev.
<b>Σ</b>	-498,9	-131,1	-22,4	172,7	58,3	86,4	

<sup>13</sup> Kadeřábková, A. a kol.: Ročenka konkurenceschopnosti České republiky. CES, 2005.

Pro znázornění změn, které se odehrály za poslední dvě desetiletí v **profesní struktuře**, byl připraven graf (viz níže), který zachycuje vývoj počtu pracovníků příslušných osmi tříd v jednotlivých fázích sledovaného období<sup>14</sup>. Dokládá, že změny v ekonomické struktuře, které v České republice nastaly, se projevují také ve změnách zaměstnanosti.

V profesní struktuře v roce 1991 měla největší podíl (26 %) třída „zpracovatelských dělníků“ (N3). O něco nižší byl podíl profesní třídy provozních a obslužných pracovníků (N5). Podíl pracujících ve třídě N3 výrazněji poklesl (zejména ještě v 90. letech) na téměř 18 % v roce 2014.

Nejvýraznější pokles podílu za sledované období 1991-2014 byl zaznamenán ve třídě „zemědělských dělníků“ (N1) a „dělníků při těžbě, v hutnictví a energetice“ (N2), a to na 30 % u N1 a 25 % u N2 ve srovnání s počátečním stavem. Naopak velice výrazně narostl podíl pracovníků na úseku řízení a správy (N7), kdy jejich počet se zvýšil ze 715 tis. v roce 1991 na 1 220 tis. v roce 2014. Výrazněji se zvýšil podíl také u „pracovníků školství, kultury a zdravotnictví“ (N8) a jenom mírně u stavebních dělníků (N4). Obecně lze říci, že se počet pracovníků zvýšil u profesí náročnějších na dosaženou kvalifikaci a stupeň vzdělání a naopak poklesl u profesí s nízkými nároky (pomocné síly a dělnické profese), zejména v odvětvích, které restrukturalizace ekonomiky zasáhla nejvýrazněji.



Ve třídě **Zemědělský, lesní a rybářští dělníci** (N1) výrazně poklesl počet zaměstnanců, a to z 343 tis. v roce 1991 na 101 tis. v roce 2014 (což je 30% úroveň oproti roku 1991). Nejvíce se snížil počet zemědělských dělníků v první polovině devadesátých let, pak klesal jejich počet mírněji. Snížil se i jejich podíl na celkové zaměstnanosti. Tento vývoj je však přirozený, protože před rokem 1990 v českém zemědělství existovala vysoká přezaměstnanost.

Ve srovnání s dalšími odvětvími hospodářství se v zemědělství výrazně změnila genderová i věková struktura pracovníků – poklesl podíl žen a ve věkové struktuře se zvýšil podíl pracujících nad 55 let (průměrný věk 44,2 let je nejvyšší ze všech profesních tříd). Souvisí to s probíhajícími změnami a vývojovými trendy, které v zemědělství a lesnictví

<sup>14</sup> Změny klasifikace z KZAM na ISCO se promítají i do zařazení jednotlivých profesí do profesních tříd N1 až N8 (více viz metodologie), čímž mohou být částečně ovlivněny i výsledky v roce 2014.

nastaly. Zemědělství se navíc dlouhodobě potýká s úbytkem zájmu o uplatnění ze strany mladých lidí.

Počet **Dělníků při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství** (N2) se do roku 2014 snížil na 25% úroveň roku 1991 (pokles ze 181 tis. na 46 tis.), to je nejvýraznější pokles ze všech osmi sledovaných tříd.

Restrukturalizace ekonomické základny v průběhu 90. let přinesla mnoho změn a byla spojena s výrazným vzestupem nezaměstnanosti pracovníků této třídy. Vysoká koncentrace těžby a navazujícího těžkého průmyslu do několika významných lokalit měla za následek, že hospodářské změny po roce 1989 měly pro tyto regiony hlubší dopad.

Ve třídě **Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)** (N3) počet zaměstnaných v celém sledovaném období výrazněji poklesl (v roce 2014 dosahoval 63% úrovně roku 1991). Před rokem 1990 tvořili dělníci zpracovatelé nejčetnější profesní třídu s 26% podílem na celku, dnes jsou třetí s téměř 18% podílem (četnější jsou N7 Pracovníci na úseku řízení a správy a N5 Provozní a obslužní pracovníci). Dělníci zpracovatelé tvoří širokou škálu pracovníků a vývoj jejich počtu souvisí s vývojem v jednotlivých průmyslových odvětvích.

Průmysl má v českých zemích dlouhodobou tradici a i nadále si udržuje dominantní postavení v odvětvové struktuře zaměstnanosti. Po roce 1989 v mnoha odvětvích nastal výrazný útlum výroby i spotřeby českých výrobků. Některá odvětví zaznamenala znovuoživení a výrazný boom (například automobilový průmysl) nebo se výroba dobře uchytila na zahraničních trzích, jiná odvětví naopak zasáhl výrazný útlum výroby i spotřeby jejich výrobků (jako příklad možno uvést kožedělný průmysl).

Vývoj počtu i podílu ve třídě **Stavební dělníci** (N4) měl cyklický charakter, stejně jako mívá vývoj ve stavebnictví (je to odvětví velmi citlivé na výkyvy konjunkturálních cyklů). Výrazněji se počet stavebních dělníků navýšil v období mezi rokem 1991 až 1999. Následně se jejich počet snížil a v dalším období pak opět stoupl (stavebnictví v letech 2006 - 2008 dosahovalo vrcholu). V poslední etapě se ještě projevuje pokles jejich počtu podmíněný ekonomickou recesí, která se ve stavebnictví projevila s časovým odstupem (v prvním období se dokončovaly započaté stavební práce a projekty).

Stavebnictví patří k hlavním odvětvím národního hospodářství a je také významným zaměstnavatelem, jak přímým, tak nepřímým. Lidský potenciál je přitom důležitým zdrojem konkurenceschopnosti odvětví. Nyní trpí výrazným nedostatkem kvalifikovaných řemeslníků a poklesem zájmu o učební obory u mladých lidí, pro které nejsou dost atraktivní (nevyhovují jim například pracovní podmínky, pracovní prostředí, relativně nižší mzdová úroveň, uvádějí také, že obtížně hledají zaměstnání).

Profesní třída **Provozních a obslužných pracovníků** (N5) je druhou nejčetnější třídou vůbec, v roce 2014 zahrnovala 1,180 mil. pracovníků, čímž se podílela téměř čtvrtinou na celkové zaměstnanosti. Ve vývoji počtu pracovníků této třídy hrál také svou roli i průlomový rok 1989. Výrazný nárůst počtu pracovníků této třídy v prvním období po revoluci se ale nekonal, i když význam služeb jako celku vzrostl. Důvodem byl velký pokles počtu skladových provozních pracovníků a pracovníků v dopravě. Rovněž růst produktivity práce daný jak využíváním moderních technologií, tak zvýšením pracovního nasazení zaměstnanců.

Obecný nárůst významu služeb se na zaměstnanosti v této profesní třídě (která do služeb bezesporu náleží) výrazněji neprojevil. Zaměstnanci sektoru služeb jsou totiž zahrnuti také do jiných profesních tříd. Je nutné poznamenat, že podnikatelský sektor (zejména malí živnostníci), který se mohutně rozvinul v oblasti služeb, zkrusluje výsledky, protože ve statistikách jsou uvedeni jako vedoucí pracovníci, tj. třída N7.

Třída **Techničtí pracovníci** (N6) zahrnuje profese zaměřené na technickou činnost intelektuálního charakteru. Jejich počet v první polovině 90. let poklesl o čtvrtinu a klesal až do konce 90. let. Potom nastal obrat ve vývoji a jejich počet postupně narůstal až na 532 tis. v roce 2010, následně důsledkem ekonomické krize jejich počet mírně poklesl na 508 tis. v roce 2014.

Výrazný pokles v devadesátých letech byl důsledkem velké přezaměstnanosti, která byla způsobena zaměřením socialistické ekonomiky na průmyslovou produkci, výrobu s vysokou energetickou náročností, velký vliv mělo zanedbávání modernizace a nízká míra používání nových technologií. Na opětovném zvýšení počtu pracovníků celé třídy se výraznou měrou podíleli techničtí pracovníci výpočetní techniky (analytici a programátoři), jejichž počet v celém sledovaném období rostl s rozvojem a zaváděním výpočetní techniky do všech odvětví ekonomických činností.

Nejdynamičtěji narostl počet pracovníků i podíl na zaměstnanosti ve třídě **Pracovníci na úseku řízení a správy (N7)**. Počet pracovníků se zvyšoval už od počátku devadesátých let, v prvním období velice dynamicky, později byl nárůst už mírnější. Přestože tato třída patřila před rokem 1989 co do počtu pracovníků k největším, v porovnání s některými vyspělými státy byl 13 % podíl na celkové zaměstnanosti poměrně nízký (nyní 25 %).

V prvním období měl na výrazný nárůst počtu pracovníků této třídy vliv i nedostatečný rozsah nabízených služeb před rokem 1989 (zejména finanční sektor byl silně poddimenzován). Rozvíjely se profese, které před tímto rokem byly buď potlačeny, nebo jednoduše nebyly zapotřebí. Narostl zejména počet vedoucích pracovníků podniků a organizací (rozpad velkých podniků a vznik velkého počtu menších firem, společností apod.) a také počet ekonomických pracovníků. Rozvíjely se firmy nabízející služby z oblasti tzv. progresivního terciéru, do kterého můžeme zařadit např. leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné. Rozvoj těchto služeb byl podpořen trendem outsourcingu (převádění některých specializovaných činností na externí dodavatele - zejména v oblasti právních a účetních činností, daňového poradenství a poradenství v oblasti průzkumu trhu, marketingu atd.).

Počet zaměstnaných ve třídě **Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní (N8)** v první polovině 90. let také mírně poklesl, pak ale jejich počet narůstal až na úroveň 685 tis. v roce 2014, čímž se jejich podíl na celkové zaměstnanosti ČR zvýšil na 14 %.

Vzhledem k deformovanému ekonomickému a hospodářskému vývoji před rokem 1989 zaměstnanost i v této pracovní třídě byla oproti vyspělým zemím poddimenzována. Jejich počet tedy rostl v průběhu celého sledovaného období. Protože jde o profese náročné na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, nejvyššího zastoupení je dosaženo v Praze, která je přirozeným centrem vzdělávání, kultury, sportu, ekonomiky a sídlem nejdůležitějších státních orgánů a institucí.

#### **4.2. Změny ve vzdělanostní struktuře zaměstnaných v ČR**

Změny ve struktuře zaměstnanosti vyznačující se snížením počtu pracovních míst nejdříve v zemědělství, poté i ve zpracovatelském průmyslu a naopak jejich nárůstem v odvětví služeb se promítají i do dalších sfér. Zpravidla zaniklá pracovní místa vyžadovala nízkou úroveň vzdělání zaměstnanců, zatímco v odvětvích s přírůstkem pracovních míst šlo o vysokou úroveň vzdělání. Toto však neplatí absolutně. Lze říci, že nastolení tržního prostředí, otevření se Evropské unii a zapojení se do globalizace klade zvýšené požadavky na dovednosti, kvalifikaci, vzdělání i mobilitu pracovní síly.

**Vzdělání v současnosti hraje klíčovou roli při uplatnění na trhu práce.** Nejobtížnější pozici při hledání práce mají lidé se základním vzděláním a bez vzdělání. Spolu s čerstvými absolventy a se ženami po mateřské dovolené patří mezi nejrizikovější skupiny ohrožené nezaměstnaností. Důležitým a kladně hodnoceným faktorem na trhu práce je schopnost využít získaného vzdělání a ochota se i nadále učit novým věcem, metodám, přístupům.

I když již dlouhodobě u nás dochází ke zvyšování kvalifikační úrovně obyvatel, ani současná proporce vzdělanostní struktury zaměstnaných neodpovídá struktuře v západoevropských zemích. Charakteristickým rysem změn po roce 1990 byl pokles podílu zaměstnaných se základním vzděláním a nárůst podílu obyvatel se středním vzděláním s maturitou a terciárním vzděláním.

Vývoj **vzdělanostní struktury zaměstnaných** je zachycen v tabulce A2 a grafu, který k tabulce přináležejí. Na první pohled lze vidět výrazný pokles počtu zaměstnaných se základním vzděláním, a to z 1 018 tisíc na 205 tisíc, což je 80% pokles. Snížení jejich absolutního počtu se projevilo i na poklesu jejich podílu na celku. K poklesu počtu došlo také u vyučených (o téměř 19 %). Jejich podíl na celku mírně klesl na konečných 35 %. Vyučení už tak nejsou nejčetnější vzdělanostní skupinou zaměstnaných (1 732 tis. v roce 2014). Tou se podstatným navýšením počtu zaměstnaných stali pracovníci se středním odborným vzděláním s maturitou. Jejich počet narostl z 1 252 tis. v roce 1991 na 1 785 tisíc v roce 2014, což je nárůst o 43 %. Vzrostl i jejich podíl na celku z 23 % na 36 %. Naopak, počet gymnazistů poklesl a nyní tvoří 3,3 % zaměstnaných (většina gymnazistů pokračuje dále v terciárním vzdělávání, a tudíž těch, kteří mají gymnaziální vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání, je relativně málo). Počet vysokoškolských absolventů se zvyšuje, což se projevilo i na nárůstu počtu i podílu vysokoškoláků. Jejich počet se za sledované období více než zdvojnásobil (21 % v roce 2014).

V souvislosti s těmito změnami dochází i k nárůstu **průměrné délky vzdělávání**. Ta se prodloužila o 1,27 roku z 10,97 let v roce 1991 na 12,25 let v roce 2014. Zajímavé je srovnání vývoje a stavu jednotlivých profesních tříd navzájem (viz tab. B2).

Nejvyšší nárůst byl zaznamenán u třídy Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci (N1) – o 1,21 roku. V roce 2014 dosahovala hodnoty 10,89 let a není již nejkratší, jak tomu bylo dříve. Důvodem je velice výrazný pokles počtu nekvalifikované pracovní síly a silnější zastoupení pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním (což jsou často soukromí zemědělci a farmáři). Nyní jsou na přibližně stejné úrovni z hlediska průměrné délky vzdělávání čtyři třídy: Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci (N1), Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství (N2), Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři) (N3), Provozních a obslužných pracovníků (N5). Na posledním místě, z hlediska délky vzdělávání, se v roce 2014 ocitla třída **Stavební dělníci (N4)** s průměrnou délkou vzdělávání **10,66 let** (vysoký podíl vyučených pracovníků).

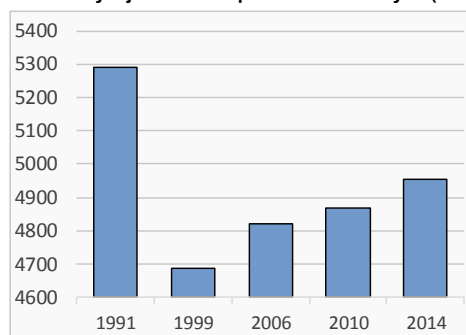
Poslední tři profesní třídy N7 až N9 mají zcela jinou strukturu pracovníků z hlediska vzdělání a tomu odpovídá i vyšší průměrná délka vzdělávání: 13,66 let Techničtí pracovníci (N6), 13,39 let Pracovníci na úseku řízení a správy (N7) a nejvyšší **14,12 let Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní (N8)**.

## A. Vývoj zaměstnanosti v České republice

### Třídy:

- N1 Zemědělství, lesní a rybářští dělníci
  - N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vod. hospodářství
  - N3 Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbaři)
  - N4 Stavební dělníci
  - N5 Provozní a obslužní pracovníci
  - N6 Techničtí pracovníci
  - N7 Pracovníci na úseku řízení a správy
  - N8 Prac. školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ost. nev.
- Nejsou zahrnuti příslušníci armády.

Vývoj celkového počtu zaměstnaných (v tis.)



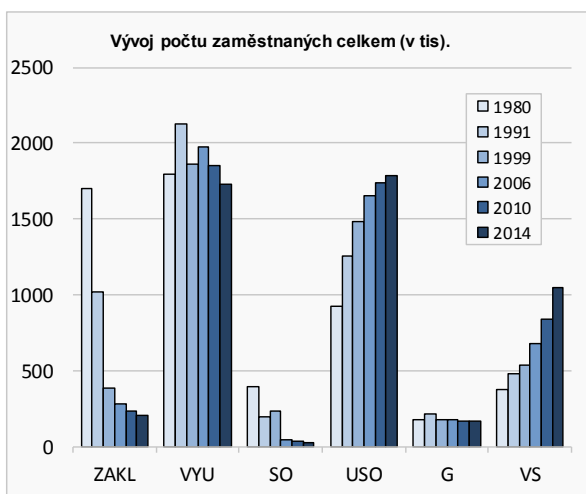
A1. Vývoj počtu zaměstnaných (v tis., %)

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91
počet zaměstnaných	5290,9	4688,9	4819,2	4869,5	4956,2	-334,8
podíl z celku	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%
vývoj od r.1991	100,0%	88,6%	91,1%	92,0%	93,7%	-6,3%
změna počtu zam.*		-602,0	130,3	50,3	86,6	

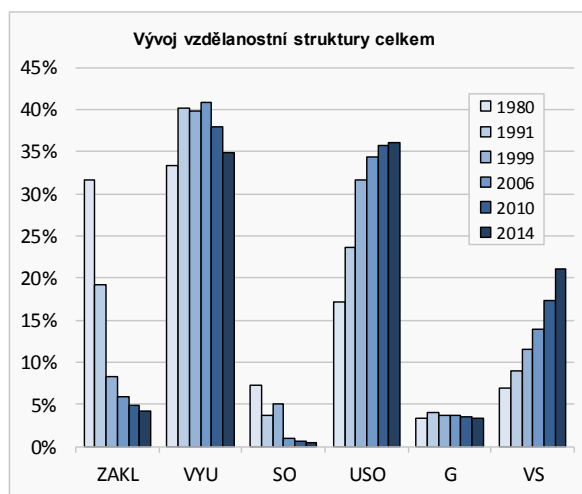
\* vzhledem k předchozímu období

A2. Vzdělanostní struktura (v tis., %)

Vzdělání	1991		1999		2006		2010		2014		2014-1991	
základní	1018,9	19,8%	387,4	8,3%	283,5	5,9%	238,5	4,9%	204,8	4,1%	-814,1	-79,9%
vyučen	2123,4	39,8%	1865,3	39,9%	1971,6	40,9%	1848,7	38,0%	1732,2	34,9%	-391,2	-18,4%
střední odborné	198,0	3,7%	238,7	5,0%	49,8	1,0%	33,0	0,7%	24,2	0,5%	-173,8	-87,8%
vyučen s maturitou*			86,2	1,8%								
úplně střední odborné	1252,2	23,3%	1399,0	29,4%	1658,0	34,3%	1737,2	35,7%	1785,3	36,0%	533,1	42,6%
gymnaziální	215,7	4,0%	174,3	3,7%	182,0	3,8%	170,7	3,5%	165,1	3,3%	-50,6	-23,5%
vyšokoškolské	477,1	9,3%	538,0	11,6%	674,4	14,1%	840,4	17,3%	1044,4	21,1%	567,3	118,9%
bez vzdělání**			15,9	0,3%	0,2	0,0%		0,0%		0,0%		
délka vzdělávání (v letech)	10,97		11,47		11,76		12,00		12,25		1,27	11,6%



USO - uvedeno vč. vyučených s maturitou



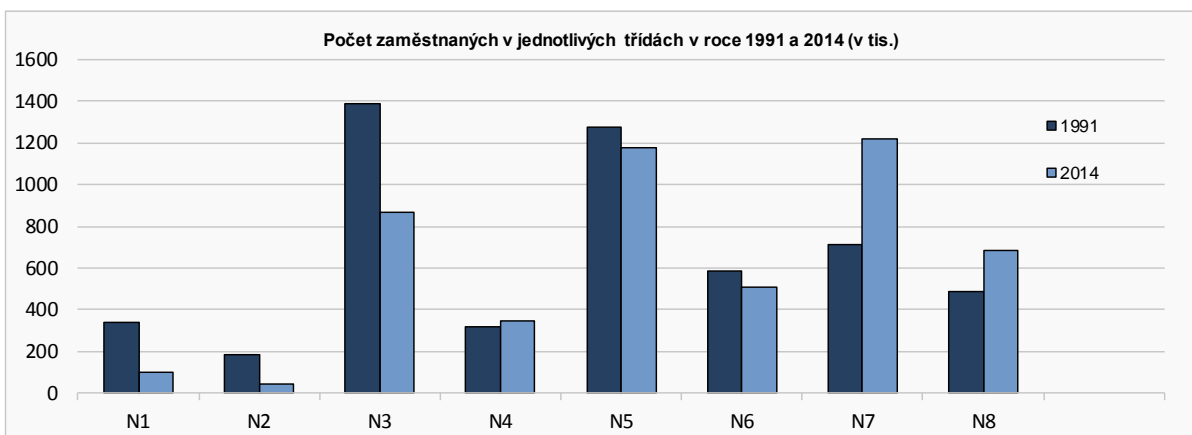
A3. Vývojové trendy zaměstnanosti třídy N1:

Vzdělání	91-99	99-06	06-10	10-14
Základní	↓	↘	↘	↘
Vyučen	↘	—	—	—
Maturitní	—	↗	—	—
Vysokoškolské	—	↗	↗	↗
CELKEM	↘	—	—	—

- ↑ výrazný nárůst (více než 50%)
- ↗ nárůst (více než 10% do 50%)
- změny nepřesahující 10% výchozího stavu
- ↘ pokles (více než 10% do 50%)
- ↓ výrazný pokles (více než 50%)



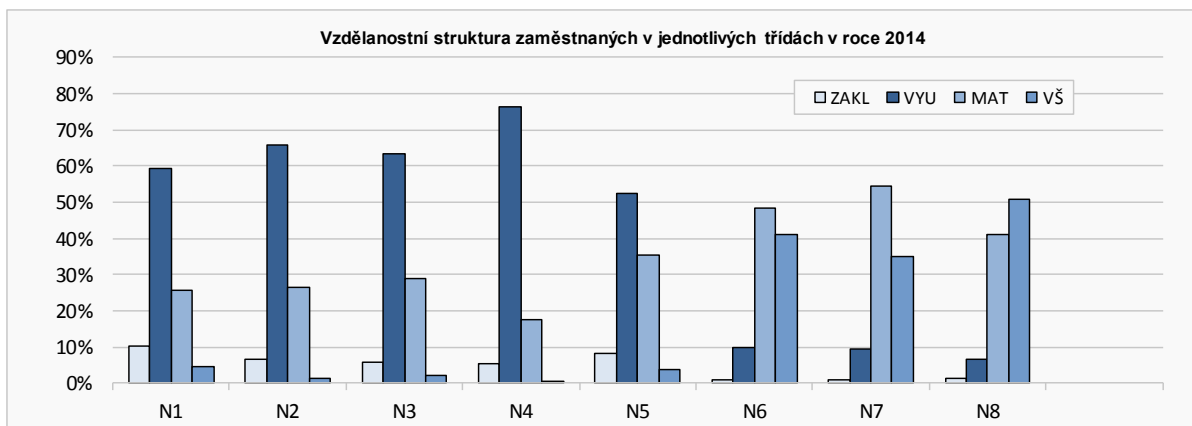
## B. Celkový přehled vývoje zaměstnanosti - podrobnější členění



**B1. Počet zaměstnaných (v tis.),  
průměrný věk (v letech), podíl absolventů (%)**

	počet zaměst.	podíl zam. na celkové zam.	prům. věk	podíl absol.
N1	100,8	2,0%	44,2	6,0%
N2	46,1	0,9%	43,9	5,6%
N3	869,4	17,5%	41,6	8,2%
N4	347,2	7,0%	42,9	4,4%
N5	1179,7	23,8%	41,9	8,1%
N6	507,7	10,2%	41,7	12,1%
N7	1220,6	24,6%	43,3	10,4%
N8	684,9	13,8%	43,7	14,1%
<b>Σ</b>	<b>4956,2</b>	<b>100,0%</b>	<b>42,5</b>	<b>9,6%</b>

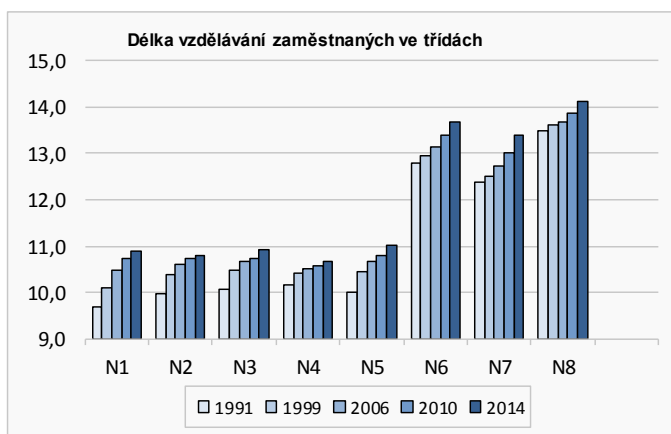
Zemědělství, lesní a rybářští dělníci  
 Děln. při těžbě a úpravě sur., v hutn., energ. a vod.h.  
 Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)  
 Stavební dělníci  
 Provozní a obslužní pracovníci  
 Techničtí pracovníci  
 Pracovníci na úseku řízení a správy  
 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ost. nev.



**B2. Délka vzdělávání (v letech)**

	1991	1999	2006	2010	2014	14-91*
N1	9,68	10,09	10,49	10,75	10,89	1,21
N2	9,97	10,39	10,60	10,74	10,80	0,82
N3	10,07	10,48	10,66	10,75	10,92	0,85
N4	10,15	10,41	10,50	10,58	10,66	0,51
N5	10,01	10,44	10,66	10,80	11,03	1,02
N6	12,80	12,94	13,15	13,38	13,66	0,87
N7	12,36	12,50	12,72	13,00	13,39	1,02
N8	13,48	13,61	13,67	13,88	14,12	0,64

\* rozdíl za sledované období



## **5. Srovnání stavu a vývoje zaměstnanosti pracovníků se strukturou absolventů vstupujících do sféry práce**

Spolu s měnící se strukturou zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů či profesních tříd dochází ke změnám také v oblasti vzdělanostní a oborové struktury absolventů. Zatímco před rokem 1989 byly počty absolventů určovány centrálními orgány, od roku 1990 dochází k uvolnění tohoto direktivního rozdělování počtů žáků do jednotlivých stupňů či dokonce oborů vzdělání a výsledný počet je dán do jisté míry svobodným rozhodováním žáků a jejich rodičů (pochopitelně s ohledem na kapacitní možnosti vzdělávacích zařízení, intelektové předpoklady žáků apod.).

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, uvědomování si potřeby vzdělání vede často ke „kolizím“ v oblasti vzdělávacího systému ve smyslu nabídky a poptávky. V minulosti byl limitován počet studentů v terciární úrovni vzdělávání zejména kapacitními možnostmi vysokých škol. Nyní se výrazně projevují výkyvy v demografickém vývoji – u části středních škol dochází k poklesu počtu žáků a naopak jsou naplněné kapacity 1. stupně základních a mateřských škol.

Postupné snižování počtu žáků nastupujících do středních škol na jedné straně a zvyšování dostupnosti vzdělávací nabídky v maturitních oborech, oborech vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání na straně druhé přináší i změny ve složení absolventů vstupujících na trh práce. Vzhledem k zájmu žáků i jejich rodičů o dosažení vyšších úrovní vzdělání dochází k poklesu přijímaných do oborů vzdělání s výučním listem a následně k úbytku vyučených pracovníků.

Následující dvě kapitoly se pokoušejí o komparaci struktury současného stavu zaměstnanosti jednotlivých profesních tříd a struktury zaměstnaných absolventů. Z dat, která uvádějí následující tabulky, si lze udělat poměrně názorný obrázek o potřebě či naopak nadbytečnosti pracovníků v jednotlivých profesních třídách či skupinách oborů.

### **5.1. Hodnocení struktury absolventů se strukturou zaměstnaných z hlediska tříd zaměstnání**

Toto hodnocení vychází z rozložení absolventů, kteří v roce 1999, 2006, 2010 a 2014 ukončili vzdělání. V případě vyučených však, vzhledem k zavedení povinné 9. třídy na základních školách, jsou namísto roku 1999 započtení absolventi z roku 1998. K jednotlivým profesním třídám jsou přiřazeny skupiny oborů, jejichž absolventi by v daných třídách měli nacházet uplatnění. Ve výsledných údajích jsou započtení také absolventi gymnázií a lyceí, jimž nelze přiřadit žádnou skupinu oborů a kteří téměř všichni pokračují v dalším vzdělávání na vyšších či vysokých školách<sup>15</sup>. Ti jsou s určitou mírou nepřesnosti započítáni jako absolventi vysokých škol (byli přiřazeni do profesních tříd N6, N7 a N8 – pochopitelně spolu s většinou absolventů oborů úplného středního odborného vzdělání).

---

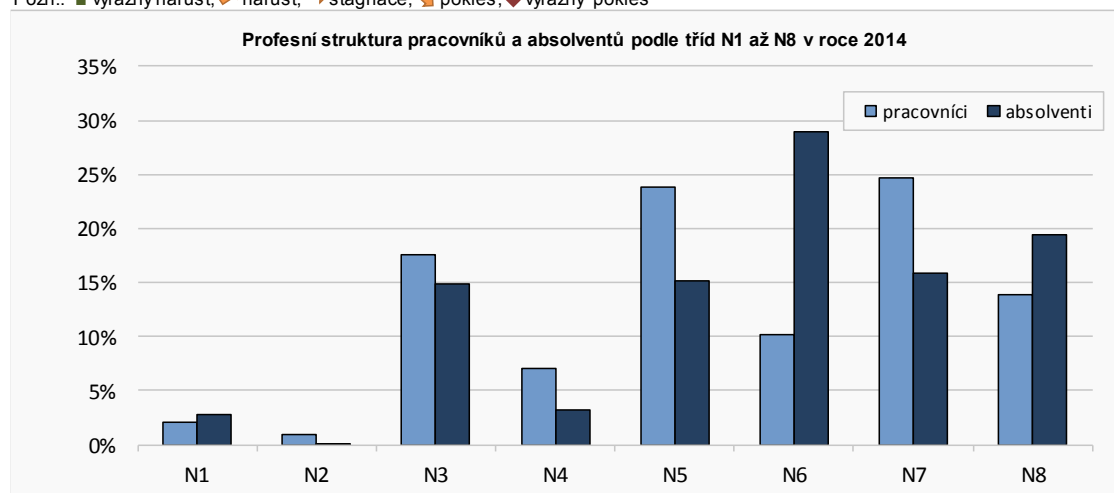
<sup>15</sup><http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-4-01/Prechod-absolventu-na-VOS-a-VS-podle-oboru/>

		Počet pracovníků (v tis.)					Počet absolventů			
		1994	1999	2006	2010	2014	1999	2006	2010	2014
N1	Zemědělství, lesní a rybářští dělníci	192	142	119	104	101	3 622	2 861	2 243	2 195
N2	Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vod.hos.	100	73	62	49	46	156	65	79	68
N3	Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)	1 007	911	906	847	869	29 247	20 872	15 204	11 830
N4	Stavební dělníci	373	342	335	354	347	6 927	3 236	2 319	2 514
N5	Provozní a obslužní pracovníci	1 227	1 208	1 155	1 153	1180	22 187	19 366	16 182	12 064
N6	Techničtí pracovníci	446	400	475	532	508	23 108	28 801	27 562	23 068
N7	Pracovníci na úseku řízení a správy	975	1 082	1 179	1 202	1221	30 728	19 877	18 212	12 621
N8	Pracovníci školství, kultury, zdrav., vědy, výzkumu a ost. nev.	473	504	580	628	685	17 982	17 786	17 936	15 496

		Podíl pracovníků					Podíl absolventů			
		1994	1999	2006	2010	2014	1999	2006	2010	2014
N1	Zemědělství, lesní a rybářští dělníci	4,0%	3,0%	2,5%	2,1%	2,0%	2,7%	2,5%	2,2%	2,7%
N2	Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vod.hos.	2,1%	1,6%	1,3%	1,0%	0,9%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
N3	Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)	21,0%	19,5%	18,8%	17,4%	17,5%	21,8%	18,5%	15,2%	14,8%
N4	Stavební dělníci	7,8%	7,3%	7,0%	7,3%	7,0%	5,2%	2,9%	2,3%	3,1%
N5	Provozní a obslužní pracovníci	25,6%	25,9%	24,0%	23,7%	23,8%	16,6%	17,2%	16,2%	15,1%
N6	Techničtí pracovníci	9,3%	8,6%	9,9%	10,9%	10,2%	17,3%	25,5%	27,6%	28,9%
N7	Pracovníci na úseku řízení a správy	20,3%	23,2%	24,5%	24,7%	24,6%	22,9%	17,6%	18,3%	15,8%
N8	Pracovníci školství, kultury, zdrav., vědy, výzkumu a ost. nev.	9,9%	10,8%	12,1%	12,9%	13,8%	13,4%	15,8%	18,0%	19,4%

		Vývojové trendy počtu								
		pracovníků				absolventů				
		94-99	99-06	06-10	10-14	99-06	06-10	10-14		
N1	Zemědělství, lesní a rybářští dělníci	↘	↘	↘	↔	↘	↘	↔		
N2	Dělníci při těžbě a úpravě surovin, hutn., energ., vod.hos.	↘	↘	↘	↔	↓	↘	↘		
N3	Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)	↔	↔	↔	↔	↘	↘	↘		
N4	Stavební dělníci	↔	↔	↔	↔	↓	↘	↔		
N5	Provozní a obslužní pracovníci	↔	↔	↔	↔	↘	↘	↘		
N6	Techničtí pracovníci	↘	↗	↗	↔	↗	↔	↘		
N7	Pracovníci na úseku řízení a správy	↗	↗	↔	↔	↘	↔	↘		
N8	Pracovníci školství, kultury, zdrav., VaV a ost. nev.	↔	↗	↔	↔	↔	↔	↘		

Pozn.: ↗ výrazný nárůst, ↗ nárůst, ↔ stagnace, ↘ pokles, ↓ výrazný pokles



Výsledné tabulky znázorňují vývoj počtu a podílu pracovníků v jednotlivých profesních třídách v letech 1994, 1999, 2006, 2010 a 2014 (viz kapitola 4), vývoj počtu a podílu absolventů škol a vývoj trendů obou skupin mezi jednotlivými roky. Pro lepší znázornění stavu v roce 2014 je uveden graf v dolní části.

#### **N1 Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci**

Počet absolventů ve sledovaném období klesal, obdobně jako se snižoval počet pracovníků. Vývoj podílů absolventů měl klesající tendenci, v posledním období se ale jejich podíl navýšil v souvislosti s vysokými úbytky absolventů v dalších profesních třídách.

#### **N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství**

Počet dělníků této profesní třídy klesá a projevuje se to i snížením jejich podílu na celkové zaměstnanosti (z 2,1 % v roce 1994 na 0,9 % v roce 2014). Počet absolventů také klesal, jenom v období 2006-2010 mírně narostl. Jejich podíl je ovšem minimální, a to 0,1 %. Vzhledem k dlouhodobým trendům v tomto profesním odvětví lze stav i vývoj počtu absolventů hodnotit jako přirozený.

#### **N3 Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)**

Vývoj počtu i podílu pracovníků měl klesající tendenci, v posledním období ale nepatrně narostl. Počet i podíl absolventů také klesal, ale výrazněji než u pracovníků. V roce 2014 je podíl absolventů dělníků zpracovatelů 14,8 %, podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti dosahuje 17,5 %. Potřeba pracovníků i produkce absolventů je více nerovnoměrná z hlediska jednotlivých profesí. Do pozadí se dostávají odvětví náročná na energie, na pracovní sílu, nebo odvětví, která neobstála v mezinárodní konkurenci (např. textilní, oděvní průmysl), a naopak se rozvíjí výroba s vyšší přidanou hodnotou a výroba, do které se soustředily zahraniční investice (např. elektrotechnika).

#### **N4 Stavební dělníci**

V tomto případě byl podíl absolventů ve všech letech poměrně výrazně nižší, než kolik by bylo potřeba (podíl absolventů nebyl v roce 2014 ani na poloviční úrovni vzhledem k podílu této profesní třídy na celkové zaměstnanosti). Podle vyjádření zaměstnavatelů se stavebnictví dlouhodobě potýká s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků. Je známo, že část absolventů příslušných oborů vzdělání vykonává odlišné profese (nevyhovují jim například pracovní podmínky, pracovní prostředí, relativně nižší mzdová úroveň). Další příčinou relativně vysokého převisu podílu pracovníků nad absolventy je skutečnost, že ve stavebnictví se často uplatňuje nekvalifikovaná pracovní síla (tzn. se základním vzděláním – ta totiž není zachycena ve výsledných počtech absolventů).

#### **N5 Provozní a obslužní pracovníci**

Rozdíl mezi podílem absolventů a pracovníků byl nejvýraznější v roce 1999 (9,4 p.b.). V dalším období se sice zmenšil, pak ale začal opětovně narůstat (rozdíl v roce 2014 činil 8,7 p.b.). Dlouhodobě se význam těchto služeb zvyšuje a tím jsou příznivé vyhlídky i na zaměstnanost ve většině pozic poskytujících tyto služby. V souvislosti s nárůstem bohatství a zvyšování příjmů domácností se vynakládá stále větší část prostředků na různé osobní služby a služby pro domácnost.

#### **N6 Techničtí pracovníci**

Rozdíl jednotlivých podílů je zde značný, situace je ale opačná – absolventů příslušných oborů je příliš mnoho v porovnání s podílem pracovníků na celkové zaměstnanosti, resp. v porovnání s tím, kolik by jich bylo za dané situace na trhu práce zapotřebí (v roce 2014 byl podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti 10,2 % a podíl absolventů 28,9 %). V tomto případě však jde také o metodickou nesrovnalost, neboť značná část technických pracovníků, zastávajících vedoucí funkce, je započítána do profesní třídy N7 (pracovníci na úseku řízení a správy). Dále je skutečností, že určitý podíl absolventů technických oborů se středním vzděláním s maturitou pracuje na dělnických pozicích. Jak již bylo uvedeno v příslušné kapitole 3.6, o absolventy technických oborů mají zaměstnavatelé zájem. Častou

výtkou z jejich strany jsou ale jejich nedostatečné kompetence na výkon některých povolání. Dlouhodobě dobrý potenciál pro uplatnění mají absolventi s kombinovanými znalostmi v oblasti strojírenství-elektrotechnika-ICT. Dobré vyhlídky mají i nadále absolventi z oblasti výpočetní techniky. Celkový význam IT v ekonomice se neustále zvyšuje spolu s množstvím oblastí využití a aplikací a tento trend bude v příštích letech pokračovat a více se rozšíří i do oblastí, které byly dosud z hlediska IT méně náročné.

#### **N7 Pracovníci na úseku řízení a správy**

Vzhledem k podílu pracovníků byl v roce 2014 (stejně jako v předchozích obdobích) zaznamenán nedostatek absolventů oborů souvisejících s profesní třídou N7 (oproti vyrovnanosti v roce 1999). Vývojové tendence obou skupin obyvatel jsou značně protichůdné – zatímco podíl této profesní třídy na zaměstnanosti narostl a zůstává stabilní, podíl absolventů naopak klesá.

#### **N8 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní**

Podíl pracovníků i podíl absolventů škol mírně roste v celém sledovaném období. U absolventů roste podíl rychleji. Přebytek absolventů se tedy ještě zvyšuje (v roce 1999 byl přebytek 3,5 p.b., v roce 2014 již 5,6 p. b.). U této profesní třídy je obtížné odhadovat trendy do budoucna, navíc velká část je součástí státní sféry, na kterou jsou vyvíjené tlaky na snižování stavu. Na druhou stranu je však potřeba konstatovat, že se jedná převážně o kvartérní sektor, a proto by nebylo dobré snižovat počty budoucích absolventů, i když trh práce je absolventy některých oborů nasycen a nalezení odpovídajícího uplatnění se pro ně stává komplikovanější. Někteří tak musí přijmout i nabídku, která ne zcela odpovídá jejich oboru nebo úrovni dosaženého vzdělání.

### **5.2. Hodnocení struktury absolventů se strukturou zaměstnaných z hlediska skupin oborů vzdělání**

Tato kapitola obsahuje srovnání struktury zaměstnaných a struktury absolventů. Rozdíl oproti předchozí kapitole však spočívá v tom, že struktura zaměstnaných (respektive jednotlivé profesní podtřídy) je zde stanovena podle skupin odpovídajících oborům vzdělání. Výsledné hodnoty počtu pracovníků tedy uvádějí, kolik jich pracuje v profesích, jež odpovídají uvedeným skupinám oborů vzdělání (nemusí být v těchto oborech vzdělání). Některé podtřídy bylo nutné přiřadit do několika oborů (např. N51 Provozní pracovníci dopravy, vč. osádek a řidičů, N68 Technici dopravy, pošt a telekomunikací, N39 Opraváři a údržbáři strojírenství a elektro, ostatní dělníci zpracovatelé – např. polovina z nich byla přiřazena do skupiny strojírenských oborů a druhá půlka do elektrotechnických oborů apod.). Některé další nebylo možné přiřadit k žádné skupině oborů vzdělání. Nezačlenění pracovníci tvořili 12,4 % z celkového počtu v roce 2014 (ve srovnání s 15 % v roce 1999).

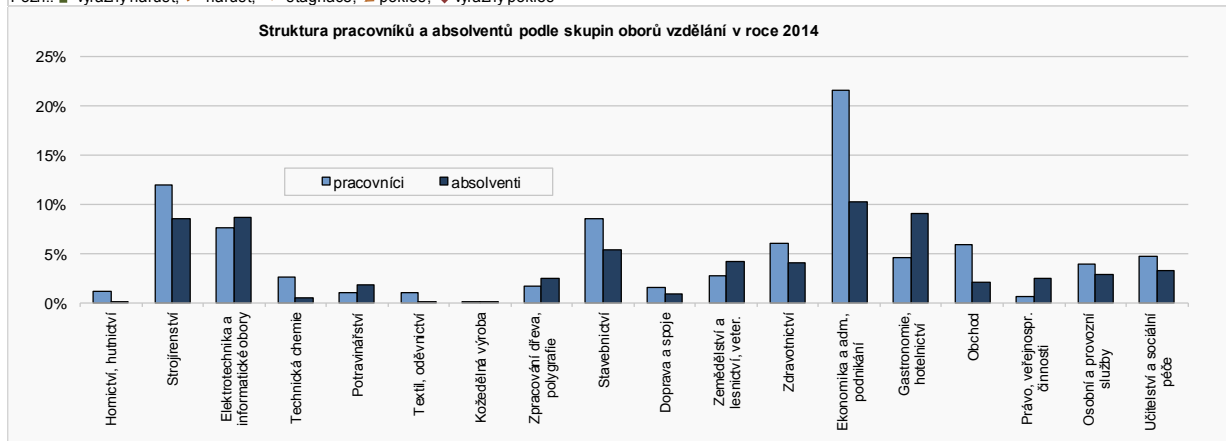
Tabulka - podobně jako v předcházející kapitole - ukazuje počty a podíly pracovníků a absolventů, kteří (jak již bylo řečeno) jsou rozděleni podle skupin oborů vzdělání. Doplňující tabulka níže uvádí vývojové trendy mezi jednotlivými roky. Z hodnot vyplývá potřeba nebo naopak nadbytečnost absolventů na trhu práce v profesi odpovídající příslušnému oboru vzdělání. Graf uvádí stav v roce 2014 – srovnání struktury pracovníků (v tis.) a struktury absolventů.

Skupina oborů	Počet pracovníků (v tis.)					Počet absolventů			
	1994	1999	2006	2010	2014	1999	2006	2010	2014
Hornictví, hutnictví	112	82	72	57	56	713	134	123	82
Strojírenství	689	583	562	545	591	13 394	12 565	11 083	7 652
Elektrotechnika a infom. obory	221	355	354	393	380	11 045	11 888	8 711	7 767
Technická chemie	78	71	98	103	127	1 935	981	582	427
Potravinářství	65	58	57	51	49	2 835	2 648	1 745	1 606
Textil, oděvnictví	138	110	81	56	52	4 747	1 953	730	140
Kožené výroba	22	15	7	5	4	335	91	59	33
Zpracování dřeva, polygrafie	92	99	102	96	85	5 690	4 214	2 748	2 184
Stavebnictví	456	429	412	438	423	10 205	6 768	4 931	4 792
Doprava a spoje	114	119	93	103	78	1 294	1 356	1 183	853
Zemědělství a lesnictví, veter.	275	219	167	154	136	7 013	5 675	4 606	3 830
Zdravotnictví	179	192	247	264	297	6 082	5 555	4 201	3 629
Ekonomika a adm., podnikání	690	730	810	1 066	1 074	26 741	19 989	16 747	9 231
Gastronomie, hotelnictví	174	177	185	199	229	11 382	12 860	10 860	8 160
Obchod	288	292	263	261	294	7 457	4 993	3 229	1 895
Právo, veřejnospr. činnosti	17	23	28	31	33	2 499	2 435	2 095	2 228
Osobní a provozní služby	252	237	223	225	198	3 297	3 612	3 544	2 632
Učitelství a sociální péče	208	210	198	222	237	5 148	2 885	2 648	2 946

Skupina oborů	Podíl pracovníků					Podíl absolventů			
	1994	1999	2006	2010	2014	1999	2006	2010	2014
Hornictví, hutnictví	2,3%	1,8%	1,6%	1,2%	1,1%	0,6%	0,1%	0,1%	0,1%
Strojírenství	14,4%	12,5%	12,6%	11,1%	11,9%	10,6%	9,6%	9,7%	8,5%
Elektrotechnika a infom. obory	4,6%	7,6%	7,9%	8,0%	7,6%	8,8%	9,0%	7,6%	8,6%
Technická chemie	1,6%	1,5%	2,2%	2,1%	2,5%	1,5%	0,7%	0,5%	0,5%
Potravinářství	1,3%	1,2%	1,3%	1,0%	1,0%	2,2%	2,0%	1,5%	1,8%
Textil, oděvnictví	2,9%	2,3%	1,8%	1,1%	1,0%	3,8%	1,5%	0,6%	0,2%
Kožené výroba	0,5%	0,3%	0,2%	0,1%	0,1%	0,3%	0,1%	0,1%	0,0%
Zpracování dřeva, polygrafie	1,9%	2,1%	2,3%	2,0%	1,7%	4,5%	3,2%	2,4%	2,4%
Stavebnictví	9,5%	9,2%	9,2%	9,0%	8,5%	8,1%	5,2%	4,3%	5,3%
Doprava a spoje	2,4%	2,6%	2,1%	2,1%	1,6%	1,0%	1,0%	1,0%	0,9%
Zemědělství a lesnictví, veter.	5,7%	4,7%	3,7%	3,1%	2,7%	5,6%	4,3%	4,0%	4,3%
Zdravotnictví	3,7%	4,1%	5,5%	5,4%	6,0%	4,8%	4,2%	3,7%	4,0%
Ekonomika a adm., podnikání	14,4%	15,7%	18,1%	21,8%	21,6%	21,2%	15,2%	14,7%	10,2%
Gastronomie, hotelnictví	3,6%	3,8%	4,1%	4,1%	4,6%	9,0%	9,8%	9,5%	9,1%
Obchod	6,0%	6,3%	5,9%	5,4%	5,9%	5,9%	3,8%	2,8%	2,1%
Právo, veřejnospr. činnosti	0,4%	0,5%	0,6%	0,6%	0,7%	2,0%	1,9%	1,8%	2,5%
Osobní a provozní služby	5,3%	5,1%	5,0%	4,6%	4,0%	2,6%	2,7%	3,1%	2,9%
Učitelství a sociální péče	4,3%	4,5%	4,4%	4,6%	4,8%	4,1%	2,2%	2,3%	3,3%

Skupina oborů	Vývojové trendy počtu						
	pracovníků				absolventů		
	94-99	99-06	06-10	10-14	99-06	06-10	10-14
Hornictví, hutnictví	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Strojírenství	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Elektrotechnika a infom. obory	↗	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Technická chemie	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Potravinářství	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Textil, oděvnictví	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Kožené výroba	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Zpracování dřeva, polygrafie	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Stavebnictví	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Doprava a spoje	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Zemědělství a lesnictví, veter.	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Zdravotnictví	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Ekonomika a adm., podnikání	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Gastronomie, hotelnictví	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Obchod	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Právo, veřejnospr. činnosti	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Osobní a provozní služby	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘
Učitelství a sociální péče	↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘

Pozn.: ↗ výrazný nárůst, ↘ nárůst, ↔ stagnace, ↘ pokles, ↘ výrazný pokles



## **21 Hutnictví, hornictví**

Podíl absolventů hornických a hutnických oborů je výrazně nižší než podíl zaměstnaných pracovníků v příslušných profesích. Počet absolventů i jejich podíl na celku navíc výrazně v celém sledovaném období poklesl. Přestože tato situace odpovídá dlouhodobým trendům, v současnosti je pocítován nedostatek příslušně kvalifikovaných absolventů. Míra nezaměstnanosti u absolventů škol je u této skupiny oborů podprůměrná.

## **23 Strojírenství**

Počet zaměstnaných v příslušných profesích do roku 2010 klesal, v následujícím období se trend obrátil a jejich počet narostl. Počet i podíl absolventů se snižoval v celém období. Podstatný úbytek absolventů je daný demografickým poklesem i nedostatečným zájmem ze strany žáků zejména o vyučení v příslušných oborech vzdělání. Ve vývoji dochází ke stále těsnějšímu propojování mezi strojírenstvím, elektrotechnikou a elektronikou, což souvisí se zaváděním kombinovaných strojních systémů. Zvyšování kvalifikace tímto směrem by mělo být zárukou dlouhodobě dobrého potenciálu pro nalezení vhodného uplatnění. Z hlediska uplatnění do budoucna tak mají lepší vyhlídky kvalifikované profese v porovnání s montážními dělníky.

## **26 Elektrotechnika a informatické obory**

Mezi podílem pracovníků na celkové zaměstnanosti a podílem absolventů příslušných oborů vzdělání nejsou ve vývoji v sledovaném období velké rozdíly. V roce 2014 se absolventi elektrotechnických oborů vzdělání podílí na celkové struktuře absolventů 8,6 %. Jejich podíl v poslední etapě vzrostl, jejich absolutní počet ale nikoliv (nárůst podílu je daný výraznějšími poklesy absolventů v jiných oborech vzdělání). Velice perspektivní jsou zaměstnání v oborech optické, zdravotnické a automatizační techniky, která se díky technologickému vývoji prosazuje stále více v celé řadě dalších odvětví průmyslu. I nadále dobrou perspektivu budou mít absolventi informatických oborů, zejména ti se širokým spektrem znalostí z oblasti IT. Poptávka však poroste zejména po absolventech terciárního stupně vzdělání a částečně po pracovnících se středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou.

## **28 Technická chemie**

Počet pracovníků roste, naopak počet absolventů prudce poklesl na 22% úroveň roku 1999. Nezaměstnanost absolventů těchto oborů je mírně nadprůměrná, což podporuje trend snižování počtu absolventů. Lepší vyhlídky na uplatnění mají absolventi s vyšším vzděláním a také s praxí, protože požadavky na pracovníky těchto oborů se zvyšují v souvislosti s technologicky náročnější a specializovanou výrobou.

## **29 Potravinářství**

Podíl absolventů potravinářských oborů vzdělání překračuje podíl pracovníků. Z hlediska vývoje počtu dochází k poklesu u obou skupin (u absolventů výrazný pokles v období 2006 - 2010). Očekává se spíše další odliv z řad zájemců o vzdělávání a uplatnění v příslušných odvětvích, která jsou vnímána jako méně perspektivní.

## **31 Textil, oděvnictví**

Podíl pracovníků i absolventů v celém období výrazně klesal. Ještě v roce 1999 podíl absolventů výrazně převyšoval podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti, a tím se také mnozí absolventi stávali nadbytečnými. Vzhledem k výraznému snížení počtu absolventů těchto oborů vzdělání, zejména v posledním období, již tato teze neplatí. Textilní a oděvný průmysl prochází dlouhodobě složitým obdobím a neustále bojuje se silným tlakem dovozu levnějšího zboží.

## **32 Kožedělná výroba**

Podíl jak pracovníků, tak také absolventů je velice nízký. Počet absolventů je pouze v řádu několika desítek. Vzhledem k trvajícimu propadu kožedělné výroby v České republice

a nahrazování této produkce dovozem ze zahraničí nelze očekávat výraznější poptávku po domácích pracovních silách.

### **33, 34 Zpracování dřeva, polygrafie**

Podíl absolventů byl mnohem vyšší než podíl pracovníků příslušných profesí, tedy počet absolventů těchto oborů vysoce překračoval potřeby trhu práce. V průběhu sledovaného období se ale rozdíl snížil. Spojení těchto dvou skupin (zpracování dřeva a polygrafie) je však nesourodé. Zatímco polygrafů je relativní nedostatek, u zpracovatelů dřeva platí opak. Polygrafie se dynamicky vyvíjí, zvyšuje se technologická náročnost a závislost odvětví na IT službách, s tím souvisí i zvyšující se požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu.

### **36 Stavebnictví**

V případě stavebnictví je patrný neustále zvyšující se „deficit“ absolventů oborů náležejících do stavebnictví. Zejména v období 1999 až 2010 se zvýšil relativní nedostatek absolventů, neboť vývojové trendy obou skupin byly zcela protichůdné. Stavebnictví jako takové zažívalo dobré období (vysoká poptávka ze strany soukromého i veřejného sektoru). Počet absolventů se dlouhodobě snižuje - důvodem je všeobecný pokles zájmu o učební obory (např. zedník) kvůli nižším mzdám a celkově nízké atraktivitě těchto povolání pro mladé lidi. Stavební profese a řemesla obecně mají ale dlouhodobě dobrou perspektivu na uplatnění a na trhu práce je nouze o kvalifikované řemeslníky.

### **37 Doprava a spoje**

V této skupině se zdánlivě projevuje nedostatek absolventů. Je to však do značné míry dáno tím, že v našem školství nejsou připravováni řidiči automobilové dopravy. Naopak v oblasti železniční dopravy, která tvoří podstatnou část absolventů oborů této skupiny, je relativní „nadbytek“.

### **41, 43 Zemědělství a lesnictví, veterinářství**

Podíl absolventů byl ve sledovaném období vyšší než podíl zaměstnaných pracovníků. Jak již bylo uvedeno, jde o oblast, u které je i do budoucna potřeba počítat spíše se snižováním podílu na celkové zaměstnanosti. S rozvojem biopaliv, ekologického zemědělství a s rozvojem modernějších technologických postupů se také mění kvalifikační struktura pracovníků. Celkově je ale zemědělství vnímáno jako odvětví s relativně nižší perspektivou uplatnění.

### **51, 53 Zdravotnictví**

Podíl pracovníků roste, ale podíl absolventů má klesající tendenci. Lze tedy konstatovat relativní nedostatek absolventů příslušného oborového zaměření. Pro zdravotní sestry je úplné středoškolské vzdělání nedostatečné a svoje profesní vzdělání si musí doplnit, což se projevuje i ve zmiňovaném poklesu počtu absolventů zdravotnických oborů se středním vzděláním. Jejich perspektiva na uplatnění je dobrá, míra nezaměstnanosti absolventů zdravotnických oborů je tradičně velice nízká. Velká část ředitelů nemocnic poukazuje na nedostatek zdravotních sester i pomocného zdravotnického personálu.

### **62, 63, 64 Ekonomika a administrativa, Podnikání v oborech, odvětví**

Ve sledovaném období došlo ke značnému poklesu podílu absolventů příslušných oborů, kterých je v komparaci k podílu zaměstnaných pracovníků relativní nedostatek. Naopak počet zaměstnaných osob se výrazně zvýšil. Lze předpokládat, že počet pracovníků narostl nejvíce v oblasti ekonomiky. V naší ekonomické struktuře se rozvíjely firmy v oblasti tzv. progresivního terciéru (leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné), které ve struktuře chyběly.

Zaměstnavatelé se shodují v tvrzení, že problémem není nedostatek absolventů škol, ale nedostatečná kvalita. Nadále se budou zvyšovat požadavky na odbornou kompetenci ve vybraných činnostech, nároky na kvalitu pracovníků a důraz na lepší práci s klienty. Na trhu práce budou nejvíce ohroženi ti se středním vzděláním s maturitou, protože přibývá absolventů ekonomických oborů s vysokoškolským vzděláním, kteří mají lepší šance na uplatnění, obzvláště pokud mají praxi.



## **65 Gastronomie, hotelnictví**

U této skupiny oborů je výrazný rozdíl mezi podílem absolventů a podílem pracovníků. Podíl absolventů je dvojnásobně vyšší oproti podílu zaměstnaných. Počet pracovníků i jejich podíl na celkové zaměstnanosti rostl. Cestovní ruch patřil k nejdynamičtěji se rozvíjejícím odvětvím v ČR po roce 1989.

Problémem zůstávají profese jako kuchař a číšník, kde se zaměstnávají často nekvalifikovaní či „přeučení“ pracovníci. Zaměstnavatelé neradi přijímají absolventy těchto oborů vzdělání. Je to částečně ovlivněno nesouladem mezi zaměřením výuky a požadavky zaměstnavatelů, navíc úroveň mzdové nabídky zaměstnavatelů a pracovní podmínky odrážejí absolventy od práce v oboru. V této skupině oborů se více než jinde projevuje i uplatňování absolventů v „šedé“ ekonomice a jejich odchody za prací do zahraničí.

## **66 Obchod**

Počet i podíl pracovníků na celkové zaměstnanosti v posledních deseti letech měl kolísavý charakter s menšími výkyvy. Naopak pokles počtu i podílu absolventů byl markantní. Podíl absolventů (2,1 %) byl v roce 2014 jenom poloviční ve srovnání s podílem pracovníků na celkové zaměstnanosti (5,9 %). Zaměstnatelnost absolventů je vzhledem k dosavadnímu rozvoji velkoformátových prodejen a obchodních center relativně dobrá, i když na pozici pokladních často pracují cizinci nebo brigádníci. Výrazným mezníkem v maloobchodě bylo rozšíření internetu a tím vstup internetového obchodování na trh. Každoročně roste objem prodaného zboží přes internet. Zde se ale uplatňuje hodně pracovníků bez odpovídajícího vzdělání. Absolventi příslušných oborů vzdělání mají možnost se uplatnit ve specializovaných prodejnách, ve kterých se vyžadují vyšší znalosti produktu a odborné poradenství.

## **68 Právo, veřejnosprávní činnosti**

Vysoký relativní „přebytek“ středoškolsky vzdělaných absolventů nad pracovníky je dán rozmachem středoškolských oborů zaměřených na veřejnosprávní činnosti, jehož odrazem je jejich mírně vyšší míra nezaměstnanosti. Naproti tomu absolventi s vysokoškolským vzděláním větší problémy s nalezením uplatnění nemají, i když i zde přetlak absolventů nad počtem vhodných volných pracovních míst je už dnes značný a bude narůstat (zájem ze strany studentů o studium práv je enormní).

## **69 Osobní a provozní služby**

Data uvedená v tabulce ukazují na nedostatek absolventů pro profese vyplývající z přiřazených kmenových oborů vzdělání. Je to však zčásti způsobeno tím, že pro některé profese neexistuje adekvátní obor vzdělání (např. uklízeči a pomocníci v hotelích, administrativních, průmyslových a jiných objektech). Po odečtení těchto pracovníků totiž docházíme ke zcela jiné hodnotě a vztah mezi podílem absolventů (jedná se převážně o kadeřníky, kosmetičky) a podílem zaměstnaných pracovníků je mnohem vyrovnanější.

## **75 Učitelství a sociální péče**

Počet pracovníků za sledované období vzrostl, vývoj byl ale kolísavý, což souvisí s vývojem počtu žáků, v posledních dvou obdobích se zvýšil – jinak narostl počet žáků mateřských a základních škol, a také se zvyšuje počet pracovníků v oblasti sociální péče. Počet i podíl absolventů naopak celkově výrazně poklesl, v posledním období 2010-2014 ale mírně narostl. Podle výsledného srovnání (viz graf) lze konstatovat, že počet absolventů je nedostatečný.

## 6. Závěr

Po transformačním období byl výrazným mezníkem v hospodářském vývoji ČR integrační proces ČR do EU, čímž ČR dosáhla na finanční prostředky z dotačních programů strukturálních fondů. V období 2006–2008 se Česká republika řadila k nejrychleji rostoucím evropským ekonomikám. Tento pozitivní trend se projevil také na trhu práce. Pravidelně klesala nezaměstnanost, a to jak v rámci jednotlivých vzdělanostních skupin obyvatel, tak z pohledu jednotlivých profesí a také z hlediska regionálního. Rychlý růst byl ovlivněn rostoucí ekonomikou na pozadí zahraniční poptávky, která byla uspokojována především podniky pod zahraniční kontrolou. Jeho nositelem byl zejména elektronický a automobilový průmysl vč. navazujících odvětví gumárenského a plastikářského průmyslu.

Následně hospodářský vývoj ovlivnila ekonomická krize, která se nejdříve odrazila v bankovním sektoru. Postupně se důsledky krize přenášely i do dalších odvětví ekonomiky a také do průmyslu. Projevila se i růstem míry nezaměstnanosti, ohroženou skupinou byli zejména absolventi škol.

Vývoj v oblasti zaměstnanosti probíhal v intencích makroekonomického vývoje. Stejně závěry potvrzuje také tato publikace. Při pohledu na celé sledované období, tj. mezi roky 1991 až 2014, se v 5 profesních třídách snížil počet zaměstnanců a ve 3 třídách naopak zvýšil - jde o pracovníky na úseku řízení a správy (N7), pracovníky školství, kultury, zdravotnictví, vědy a výzkumu (N8) a stavební dělníky (N4). Ze všech profesních skupin byl **nejrazantnější pokles počtu zaměstnanců** zaznamenán u tříd **Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví a energetice třídy (N2) a Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci (N1)**. Počet pracovníků těchto tříd do roku 2014 klesl pod třetinovou úroveň oproti roku 1991. **Nejdynamičtější nárůst počtu i podílu** naopak zaznamenala **třída Pracovníci na úseku řízení a správy (N7)**. Jejich počet rostl v prvním období velice dynamicky, později byl nárůst už mírnější.

Nejčtenější skupinou ve vzdělanostní struktuře pracujících bývali vyučení. Jejich počet ale dlouhodobě klesá, a už tak nejsou nejčtenější vzdělanostní skupinou pracujících. Tou se podstatným navýšením počtu zaměstnaných osob stali pracovníci se středním odborným vzděláním s maturitou. Vzrostl i jejich podíl na celku, a to z 23 % v roce 1991 na 36 % v roce 2014. Prudce se snížil počet a podíl zaměstnaných se základním vzděláním. I počet gymnazistů poklesl a nyní tvoří 3,3 % zaměstnaných. Důvodem je ale fakt, že téměř všichni gymnazisté pokračují dále v terciárním vzdělávání a tudíž těch, kteří mají gymnaziální vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání, je relativně málo. Počet vysokoškolských absolventů se zvyšuje, což se projevilo i na nárůstu počtu i podílu vysokoškoláků. Jejich počet se za sledované období více než zdvojnásobil.

V souvislosti a těmito změnami dochází i k **nárůstu průměrné délky vzdělávání**. Ta se celkově prodloužila o 1,27 roku z 10,97 v roce 1991 na 12,25 let v roce 2014. **Nejvyšší nárůst byl u třídy Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci (N1)** - o 1,21 roku (výrazný pokles počtu nekvalifikované pracovní síly). Na posledním místě, z hlediska délky vzdělávání, se v roce 2014 ocitla třída stavebních dělníků (N4) s průměrnou délkou vzdělávání 10,66 let (vysoký podíl vyučených pracovníků). Poslední tři profesní třídy N7 až N9 mají zcela jinou strukturu pracovníků z hlediska vzdělání než třídy N1 až N5, a tomu odpovídá i vyšší průměrná délka vzdělávání: 13,66 let Techničtí pracovníci (N6), 13,39 let Pracovníci na úseku řízení a správy (N7) a nejvyšší **14,12 let Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní (N8)**.

Spolu s měnící se strukturou zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů či profesních tříd dochází ke změnám také v oblasti vzdělanostní a oborové struktury absolventů. Postupné snižování počtu žáků nastupujících do středních škol na jedné straně a zvyšování dostupnosti vzdělávací nabídky v maturitních oborech, oborech vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání na straně druhé přináší i změny ve složení absolventů vstupujících na trh práce. Vzhledem k zájmu žáků i jejich rodičů o dosažení vyšších úrovní vzdělání dochází k poklesu přijímaných do oborů vzdělání s výučním listem a následně

k úbytku vyučených pracovníků. Zejména o některé učební obory (zedníci, zámečníci, skláři nebo kominíci) se zájem výrazně snížil a v budoucnu bude problém dělníky těchto profesí najít.

Změny ve struktuře zaměstnanosti vyznačující se snížením počtu pracovních míst nejdříve v zemědělství, poté i ve zpracovatelském průmyslu a naopak jejich nárůstem v odvětví služeb se promítají i do dalších sfér. Očekává se další přesun pracovníků do kvartérního sektoru, tzn. sektoru s nejvyšší přidanou hodnotou. Ve všech profesích se zvyšují kvalifikační požadavky na pracovníky v souvislosti s rozvojem nových technologií, postupů, s nárůstem využívání IC technologií a efektivnějším využíváním zdrojů. Budoucnost české ekonomiky závisí na vyspělejších oborech a odvětvích, které jsou založeny na vysoké kvalitě profesních sil.

**Vzdělání v současnosti hraje klíčovou roli při uplatnění na trhu práce.** Nejobtížnější pozici při hledání práce mají lidé se základním vzděláním a bez vzdělání. Zpravidla zaniklá pracovní místa vyžadovala nízkou úroveň vzdělání zaměstnanců, zatímco v odvětvích s přírůstkem pracovních míst šlo o vysokou úroveň vzdělání. Toto však neplatí absolutně. Lze říci, že nastolení tržního prostředí, otevření se Evropské unii a zapojení se do globalizace klade zvýšené požadavky na dovednosti, kvalifikaci, vzdělání i mobilitu pracovní síly.

Srovnání struktury pracovníků se strukturou absolventů z hlediska profesních tříd poukazuje na nedostatek absolventů na pozice provozních a obslužných pracovníků, kteří spadají do sektoru služeb. Služby obecně zaznamenaly po roce 1989 výrazný nárůst zaměstnanosti daný odlivem pracovníků z dříve preferovaných sektorů a zvýšenou poptávkou po službách, která je přímo úměrná rostoucím příjmům a zvyšující se spotřebou. U třídy technických pracovníků je situace opačná. Absolventů je příliš mnoho v porovnání s jejich podílem na struktuře zaměstnanosti. Zde je ale jistá metodologická nesrovnanost, neboť značná část technických pracovníků, zastávajících vedoucí funkce, je započítána do profesní třídy Pracovníků na úseku řízení a správy (N7) - (podíl této profesní třídy na zaměstnanosti je také vyšší než podíl absolventů škol).

Z hlediska skupin oborů vzdělání se u oboru Gastronomie, hotelnictví dlouhodobě projevuje výrazný nadbytek absolventů ve srovnání s tím, jaký podíl pracovníků příslušných oborů je v současnosti na celkové zaměstnanosti. Projevuje se to i v nadprůměrné míře nezaměstnanosti absolventů těchto oborů. Část z nich se pravděpodobně uplatňuje v „šedé“ ekonomice. Obrácená situace je u skupin oborů Stavebnictví, Ekonomika, administrativa a Obchod. Zde podle srovnání podílů pracovníků s absolventy vystupuje výrazný nedostatek absolventů těchto skupin oborů vzdělání. Stavební profese a řemesla mají obecně dlouhodobě dobrou perspektivu a na trhu práce je nedostatek kvalifikovaných řemeslníků. Na prudkém snížení počtu absolventů má svůj podíl všeobecný pokles zájmu o učební obory, protože pro mladé lidi nejsou řemeslná povolání atraktivní.

## Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělávání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůže i Profi test nebo prezentace pracovních činností. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro ty, kteří mají studijní problémy.



### KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese

[Výběr podle oboru](#)  
[Výběr podle školy](#)  
[Výběr podle povolání](#)  
[Výběr podle videa](#)  
[Výběr podle obrázků](#)  
[Profitest](#)

### ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE

[Vzdělávání a volba oboru](#)  
[Využití vzdělání](#)  
[Požadavky zaměstnavatelů](#)  
[Nezaměstnanost](#)  
[Zaměstnanost](#)  
[Publikace](#)

### BEZ BARIÉR až na trh práce

[Volba školy pro žáky se ZP](#)  
[Absolventi se ZP a trh práce](#)  
[Předčasné odchody ze vzdělávání](#)  
[Statistické přehledy](#)

### JAK NA TO rady a doporučení

[Jsem na základce](#)  
[Jsem na střední](#)  
[Jsem už dospělý](#)  
[Jsem poradce](#)

Výrazně inovovaný informační systém ISA+ pomáhá **žákům základních škol** při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy, **žákům středních škol** při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce, **výchovným-kariérovým poradcům a učitelům** při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce, **managementu škol** při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů.

### VÝZNAMNÉ MOŽNOSTI SYSTÉMU:

- možnost **výběru oborů i školních vzdělávacích programů (ŠVP)**,
- **nové videoukázky** – představují práci v technických profesích i přípravu na ně,
- **profitest** – pomůže žákům základních škol při výběru oblasti vzdělávání,
- **výběr podle obrázků** – poskytuje snadnější orientaci ve vzdělávací nabídce SŠ,
- **bez bariér až na trh práce** – nová sekce věnovaná problematice žáků se zdravotním postižením a tématu předčasných odchodů ze vzdělávání,
- **jak na to - rady a doporučení** – různé užitečné informace pro uživatele systému,
- **syntetické stránky** – obsahují soubor informací ke každé skupině oborů,
- **filtry vzdělávací nabídky** – podle zdravotního postižení, vzdálenosti od bydliště, formy studia, zřizovatele, ŠVP,
- **fulltextové vyhledávání** – najde na ISA+ odkazy související se zadaným výrazem.

O inovaci a obsah systému ISA+ se stará Národní ústav pro vzdělávání v rámci udržitelnosti projektu **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II - KP)**.